

Prazgodovinska višinska naselja v okolici Dol pri Litiji

Janez DULAR, Primož PAVLIN in Sneža TECCO HVALA

Izvleček

Članek obravnava rezultate sondiranja na šestih višinskih naseljih v okolici Dol pri Litiji. Predstavljeni so terenski izvidi, najdbe in časovna opredelitev naselij. *Gradišče pri Hohovici* sodi v mlajšo kameno in v bakreno dobo, *Grac pri Tlaki* pa v pozno bronasto dobo. V pozni bronasti dobi je bil najverjetneje poseljen tudi *Zagrac nad Vodcami pri Gabrovki*. Precizna datacija namreč ni mogoča zaradi skromnih in neznačilnih najdb. Kar tri naselja so bila obljudena v železni dobi; to so *Gradišče pri Suhadolah*, *Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji* in *Kostjavec pri Tihaboju*. Na vseh treh naseljih so bili odkriti tudi ostanki fortifikacij.

Abstract

The article presents the results of test excavations at six elevated settlements in the vicinity of Dole pri Litiji. The field results are presented, along with the finds and the chronological dating of the settlements. *Gradišče near Hohovica* belonged to the late Neolithic and the Eneolithic, and *Grac near Tlaka* to the late Bronze Age. The site of *Zagrac near Vodice pri Gabrovki* was most probably also inhabited in the late Bronze Age. A more precise dating is not possible because of the modest and non-diagnostic finds. Three settlements were inhabited in the Iron Age: *Gradišče near Suhadole*, *Špičasti hrib near Dole pri Litiji* and *Kostjavec near Tihoboj*. Remains of fortifications were also discovered at all three settlements.

UVOD

S člankom o višinskih naseljih v okolici Dol pri Litiji nadaljujemo z objavljanjem rezultatov sondiranja, ki jih opravljamo v okviru raziskovalnega projekta *Utrjena prazgodovinska naselja na Dolenjskem*. V letih 1995 in 1996 smo v hribovju v okolici Gabrovke in Dol pri Litiji sondirali šest naselij, in sicer: *Gradišče pri Suhadolah*, *Grac pri Tlaki*, *Gradišče pri Hohovici*, *Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji*, *Zagrac pri Vodciah* in *Kostjavec pri Tihaboju* (*sl. 1*). Dve sondi smo izkopali tudi na *Zagradu pri Gradišču*, vendar pa smo ugotovili, da to naselje ni bilo naseljeno v prazgodovinskih obdobjih.¹

Pri projektu je avtorjem članka pomagalo več sodelavcev. Tako so Mateja Belak, Zvezda Modrijan in Tamara Korošec skrbele za terensko risarsko dokumentacijo, slednja je izdelala tudi risbe gradiva. Risbe tlorisov in profilov je po predlogah naredil

Drago Valoh, inventarizacijo gradiva v Narodnem muzeju Slovenije pa je opravila Barbara Jerin. Vsem sodelavcem se za njihov trud na tem mestu najlepše zahvaljujemo!

GRADIŠČE PRI SUHADOLAH

Lega: Gradišče je kopast, z gozdom poraščen hrib, ki leži vzhodno od vasi Suhadole (*sl. 2*). Na južni in vzhodni strani ima dokaj strma pobočja, medtem ko je dostop s severovzhoda zloženjši. Tudi višinska razlika med vrhom in njegovim vzhodjem znaša le dobrih dvajset metrov.

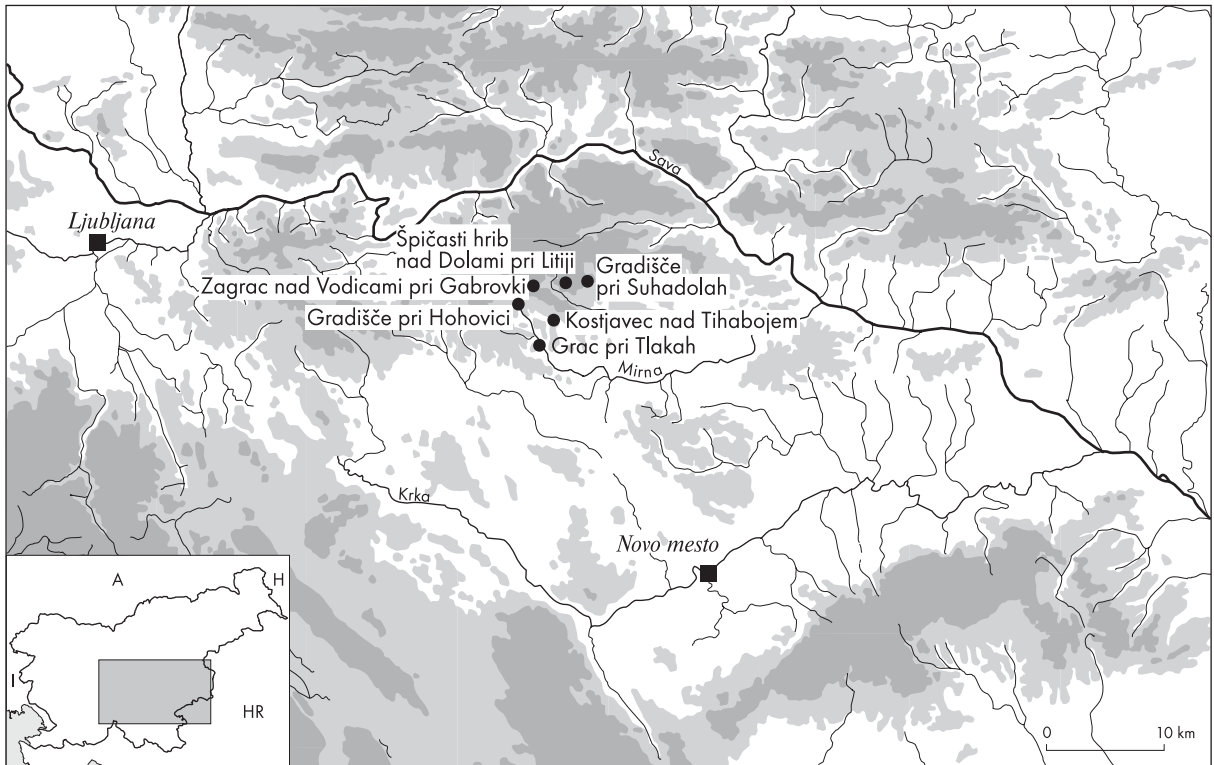
Sestava tal: Dolomit.

Vegetacija: Mešani gozd.

Komunikacije: Naselje leži sredi gričevja proč od glavnih komunikacij.

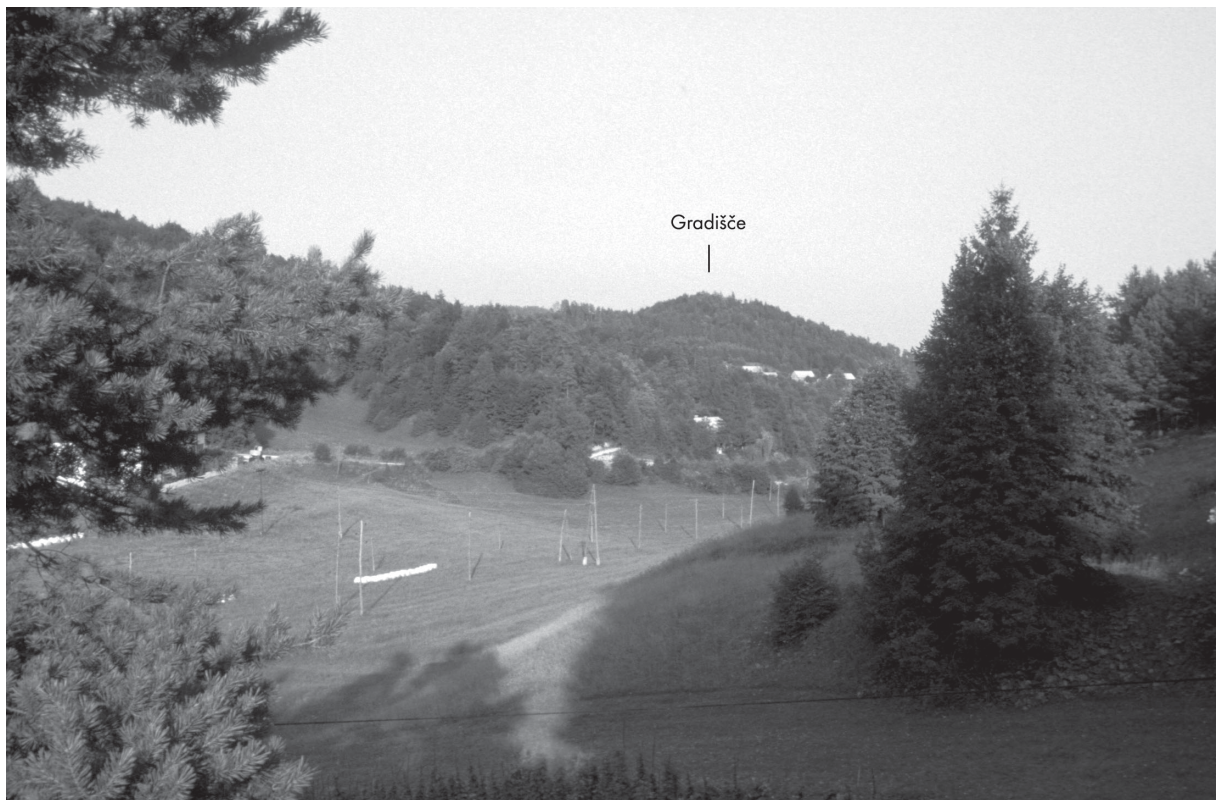
Opis: Naselje je majhno, saj meri v premeru le

¹ S. Tecco Hvala, *Gradišče - Zagrad, Var. spom. Poročila* 37, 1996, 33 ss.

Sl. 1: Prazgodovinska višinska naselja v okolici Dol pri Litiji.

Abb. 1: Vorgeschichtliche Höhensiedlungen in der Umgebung von Dole pri Litiji.

Sl. 2: Gradišče pri Suhadolah. Pogled na naselje s severozahoda.

Abb. 2: Gradišče bei Suhadole. Blick auf die Siedlung von Nordwesten.

nekaj več kot osemdeset metrov. Je ovalne oblike z razmeroma dobro ohranjenim obodom (sl. 3). Sledimo mu lahko po robu močne ježe, za katero je nastala nagnjena terasa. Na severozahodu preide terasa v manjši okop, ki obroblja naselbino tudi s severne strani. Del oboda na skrajni vzhodni strani ni več ohranjen. Vzrok je najverjetneje velika strmina, ki je povzročila, da je nasip na krajšem odseku zdrsnil po pobočju. Notranjost naselja ni ravna, ampak se z vseh strani postopoma dviga proti najvišji točki hriba. Da bi dobili za poselitev raven prostor, so na zahodni strani zgradili tri manjše terase. Večja terasa teče tudi preko severnega pobočja hriba, vendar pa leži že zunaj glavnega oboda naselja.

Dosedanja raziskovanja: Naselje je bilo odkrito zelo zgodaj. Prva ga omenjata Deschmann in Hochstetter,² znano pa je bilo tudi Pečniku.³ Na njem doslej še ni bilo raziskovanj.

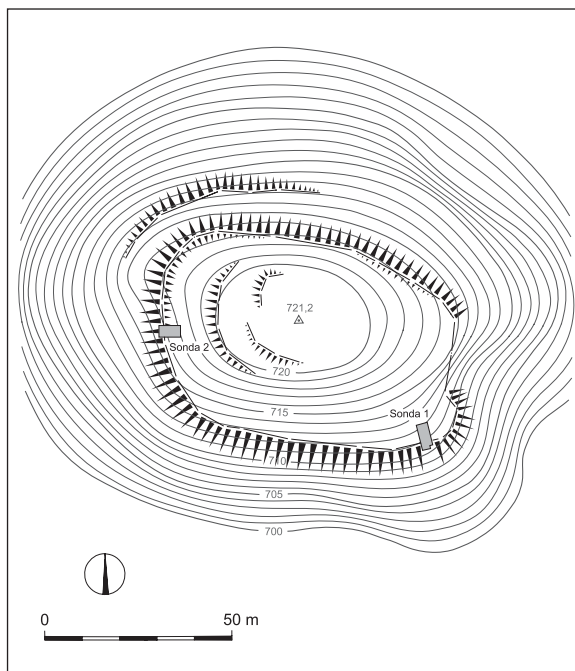
Najbližje grobišče: Edino znano grobišče leži štiristo metrov severovzhodno od naselja na ledini Kavčev hrib. Tu je leta 1907 J. Pečnik izkopal devet planih halštatskih grobov in najdbe poslal na Dunaj. Gradivo je objavil J. Dular.⁴

Sonda 1

Lega: Sondo smo zakoličili na jugovzhodnem predelu naselja, kjer se je obod ohranil kot dobro viden rob ježe, za katero je nastala približno 5 m široka terasa (sl. 3). Sonda je bila široka 3 m in dolga 7 m. Vse višine so bile merjene od iste točke, ki pa ji nismo določili absolutne nadmorske višine.

Terenski izvidi: Izkop sonde je pokazal, da plasti na terasi niso bile kdo ve kako debele. Že 50 cm pod površino smo namreč v večjem delu sonde prišli do raščenih tal, le na robu terase je izkop segal čez 1 m globoko. Razmeroma skromna je bila tudi stratigrafija, ki si jo lahko najboljše ogledamo na risbi zahodnega profila (sl. 4: A). Čeprav ima profil enostavno strukturo, pa določevanje plasti ni bilo najlažje opravilo. Ker so bile plasti skoraj enake barve, smo jih razmejili predvsem glede na njihovo sestavo in ne toliko po barvnih odtenkih.

Na dnu sonde smo povsod zadeli na dolomitni apnenec, iz katerega je ves vrh. *Plast 1*, ki se razteza med $x = -1$ m in $x = 1$ m, leži neposredno na skalni osnovi. To je rjava zemlja z gruščem, na katero so bili, kot je to zelo dobro videti v profilu, postavljeni

Sl. 3: Gradišče pri Suhadolah. Tloris naselja. M. = 1:2000.

Abb. 3: Gradišče bei Suhadole. Grundriß der Siedlung. M. = 1:2000.

temeljni kamni zidu. *Plast 1* je zanesljivo najstarejša faza naselja, ko to še ni bilo obdano z obzidjem. Žal ni bilo v njej razen drobcev prežganega glinastega ometa nobenih drugih najdb.

Na *plast 1* je bil postavljen zid. Njegova notranja fronta je potekala na liniji $x = 0,2$ m in zunanja na liniji $x = -1,2$ m. Debel je bil torej 1,4 m (sl. 4: B). Žal sta se ohranili na prvotnem mestu le 1-2 legi kamnov (sl. 5). Ne glede na to pa je bila struktura zidu zelo jasna. Za obe fronti so namreč uporabili velike kamne, vmesni prostor pa je bil zapolnjen s temnorjavo zemljo, v kateri je bilo precej grušča (sl. 6). Vmes smo tu in tam našli tudi na drobce oglja in na nekaj neznanih črepih. Polnilo zidu je na risbi profila označeno kot *plast 2*.

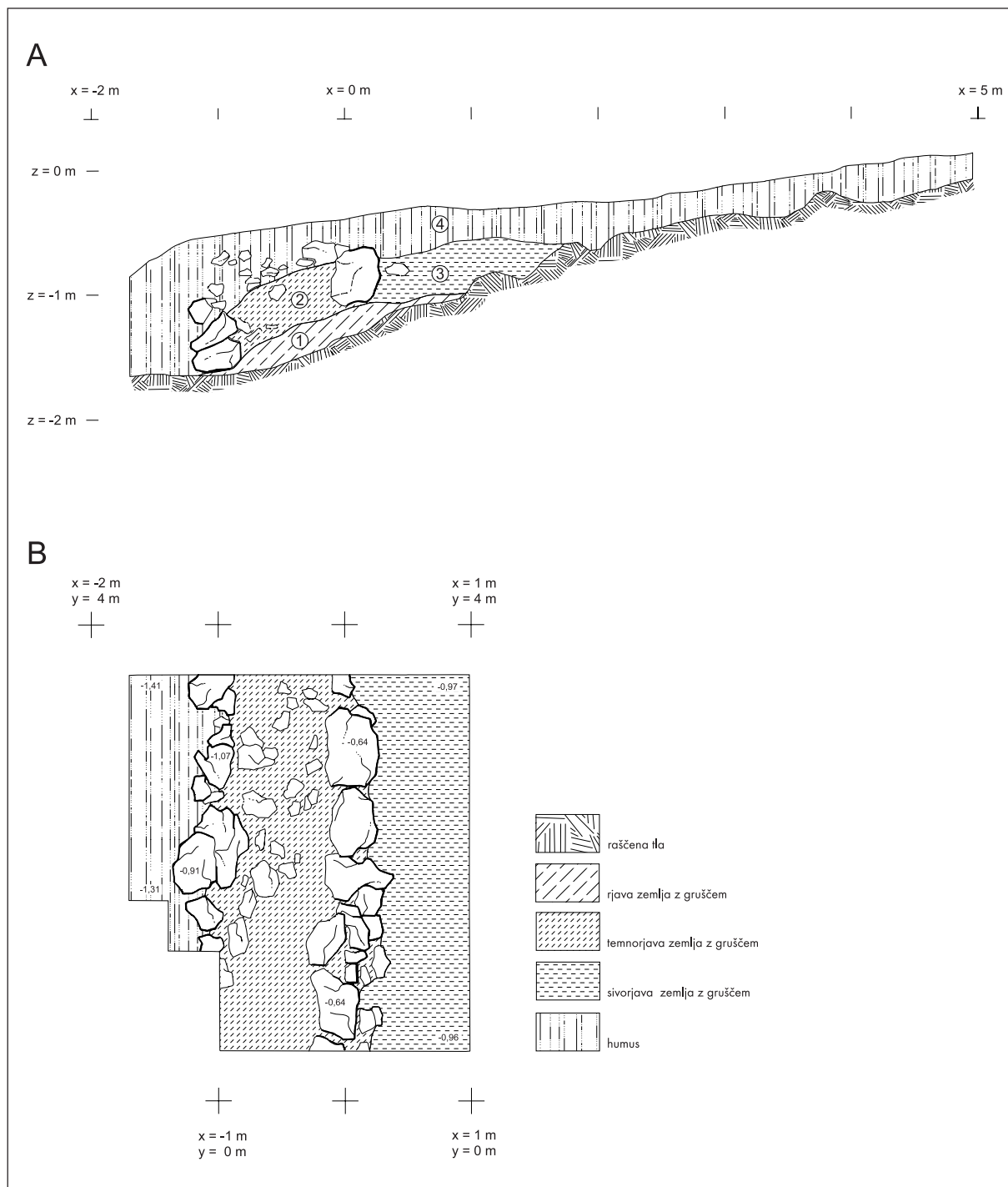
Ko je zid stal, se je za njim naložila *plast 3*. To je sivorjava zemlja, v kateri je bil prav tako kamnit drobir. V plasti ni bilo nobenih najdb oziroma ostankov poselitvenih struktur.

Nad zidom in *plastjo 3* se je čez celo sondo vlekla razmeroma debel pas gozdnega humusa, ki je bil prepreden s številnimi koreninami. V njem smo našli največ najdb. Prevladovala je lončenina, omenimo pa lahko še fragment rezila kamnite sekire, fragment steklene zapestnice in stekleno jagodo (*t. 1*).

² C. Deschmann, F. Hochstetter, Prähistorische Ansiedlungen und Begrebnisstätten in Krain, Erster Bericht d. Präh. Comm., Denkschriften math.-naturwiss. Cl. Kais. Akad. Wiss. 42, 1879, 34 s.

³ Pismo Pečnika Dežmanu z dne 28. 9. 1885 (Arhiv RS, fond AS 854, Dežman Karl, fasc. 3).

⁴ J. Dular, Halštatske nekropole Dolenjske, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 6 (2003) 269 ss.

Sl. 4: Gradišče pri Suhadolah. Sonda 1, A: zahodni profil; B: tloris zidu. M. = 1:50.

Abb. 4: Gradišče bei Suhadolah. Schnitt 1, A: Westprofil; B: Mauergrundriß. M. = 1:50.

Časovna opredelitev: V plasti 1, ki leži neposredno na raščениh tleh, smo našli le drobce ometa, zato je časovno ne moremo opredeliti. Isto velja za zid in plast 3, ki se je nabrala za njim. Najdbe je vsebovala le plast 4 (gozdni humus), ki je nastala že po opustitvi naselja. Gre za značilno poznolatsko keramiko, izdelano bodisi prostoročno ali pa na hitrem

lončarskem vretenu (*t. I:* 6,8-11). To datacijo potrjujejo tudi ostenje lonca iz grafitirane gline, fragment steklene zapestnice in steklena jagoda (*t. I:* 2,3,12).

Fragment rezila kamnite sekire (*t. I:* 5) bi lahko dokazoval obljudenost Gradišča tudi v bakreni dobi, vendar je za zdaj to edini predmet iz tega časa.

Sl. 5: Gradišče pri Suhadolah. Sonda 1, notranje lice zidu.
Abb. 5: Gradišče bei Suhadole. Schnitt 1, innere Mauerfront.

Sonda 2

Lega: Sondo smo zakoličili na severzahodnem robu naselja, kjer je obod ohranjen kot manjši okop (sl. 3). Za njim se razteza ozek raven prostor, ki je dajal upanje, da bodo na tem mestu naselbinske strukture dobro ohranjene. Sonda je bila 3 m široka in 6 m dolga. Vse višine so bile merjene od iste točke, ki pa ji nismo določili absolutne nadmorske višine.

Terenski izvidi: S sondiranjem smo ugotovili, da je imelo naselje tudi na tem predelu razmeroma skromno stratigrafijo. Redosled plasti si lahko najbolje ogledamo na risbi severnega profila (sl. 7: A).

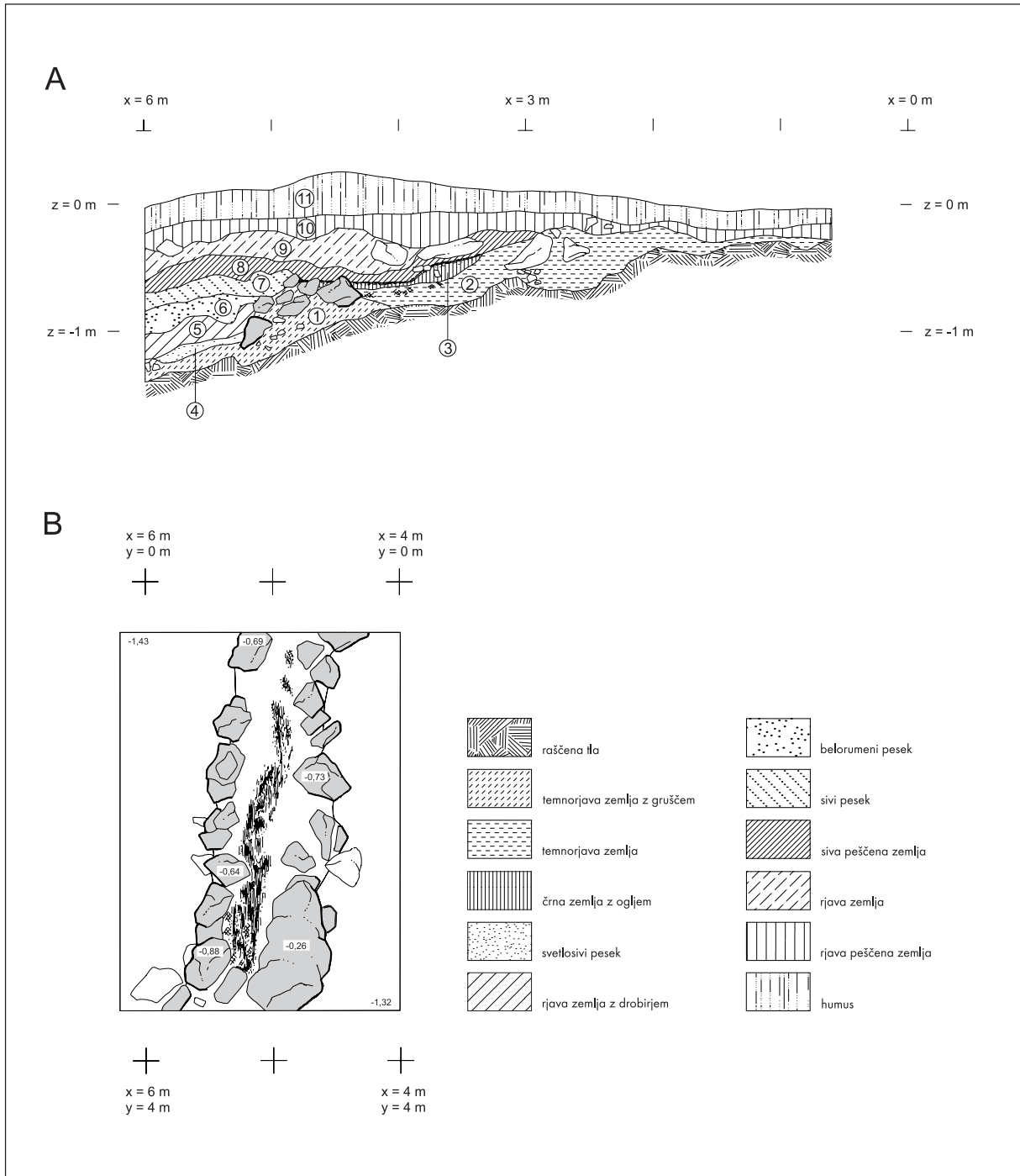
Z izkopom, ki je segel poldrugi meter globoko, smo povsod v sondi dosegli raščena tla, ki so iz dolomita (sl. 8). Najstarejša plast, ki je ležala neposredno na sterilni osnovi, je bila iz temnorjave zemlje, v njej pa je bilo precej kamnitega drobirja. Na risbi profila je označena kot *plast 1*. V njej ni bilo najdb. Na to plast je bil postavljen kamnit zid (sl. 9). Njegova zunanja fronta je bila zelo dobro vidna in je imela na najbolj ohranjenem mestu tri lege kamnov. Potekala je na liniji $x = 5,2$ m. Notranja fronta na liniji $x = 4,5$ m ni bila tako lepa. Kamni so bili večinoma premaknjeni iz prvotnih ležišč, vendar smo lahko vseeno ugotovili, da je bil zid debel dober meter (sl. 7: B in sl. 10). Po merah torej dobro ustreza debelini zidu, ki smo ga dokumentirali v sondi 1.

Ko smo odstranili kamniti drobir med obema frontama zidu in očistili vmesni prostor, smo naleteli

na razmeroma dobro vidne ostanke zoglenelega bruna (sl. 7: B in sl. 11). Bruno je bilo približno 20 cm debelo, njegova sled pa je izginjala v oba profila. Skoraj gotovo ga moramo interpretirati kot

Sl. 6: Gradišče pri Suhadolah. Sonda 1, zid.
Abb. 6: Gradišče bei Suhadole. Schnitt 1, Mauer.

Sl. 7: Gradišče pri Suhadolah. Sonda 2, A: severni profil; B: tloris zidu. M. = 1:50.

Abb. 7: Gradišče bei Suhadole. Schnitt 2, A: Nordprofil; B: Grundriß der Mauer. M. = 1:50.

del zidne konstrukcije. Ležalo je namreč med obema frontama zidu in je očitno povečalo njegovo trdnost. Vendar moramo poudariti, da nismo odkrili nobenih prečnih leg oziroma stojk, zato ostaja njeno konstrukcija še vedno zagonetna. Pred zidom smo v profilu dokumentirali peščena nasutja, ki so očitno preprečevala, da ni zdrsnil po pobočju (plast 4-7).

Ko je zid stal, se je za njim nabrala plast temnorjave zemlje, ki je na risbi profila označena kot *plast 2*. V njej smo našli posamične keramične fragmente, tik ob severnem profilu pa so ležali deli razbitega lonca in vijček (*t. 2: 1,2*). V plasti je bil tudi zdrobljen stenski omet, stavbnih struktur pa nismo zasledili. Ne glede na to pa lahko rečemo, da predstavlja

Sl. 8: Gradišče pri Suhadolah. Sonda 2.
Abb. 8: Gradišče bei Suhadole. Schnitt 2.

plast 2 ostanek bivalne površine in da je bil prostor za zidom poseljen. Sodeč po odtisu na enem od kosov ometa so pri gradnji stavb uporabljali tudi tesan les (sl. 12).

Kulturne ostaline (hišni omet in posamične črepinje) je vsebovala tudi plast 3, ki jo je na vrhu prekrivala tanka plast žganine. Ker se je žganina vlekla čez notranjo fronto zidu, je očitno nastala šele potem, ko je bil zid že podrt. Preostale tri

plasti (9-11) so nastale po opustitvi naselja.

Časovna opredelitev: Najdb iz posameznih plasti je malo, pa še te niso značilnih oblik (t. 2: 1-4). Kolikor toliko lahko opredelimo le plast 2, v kateri je bil najden lonec iz porozne, slabo žgane gline (t. 2: 1), ki ga smemo z dokajšnjo mero previdnosti postaviti v mlajšo železno dobo. Glede na stratigrafski odnos bi v isti čas sodil tudi zid. Kaj več glede na skromne najdbe ni mogoče reči.

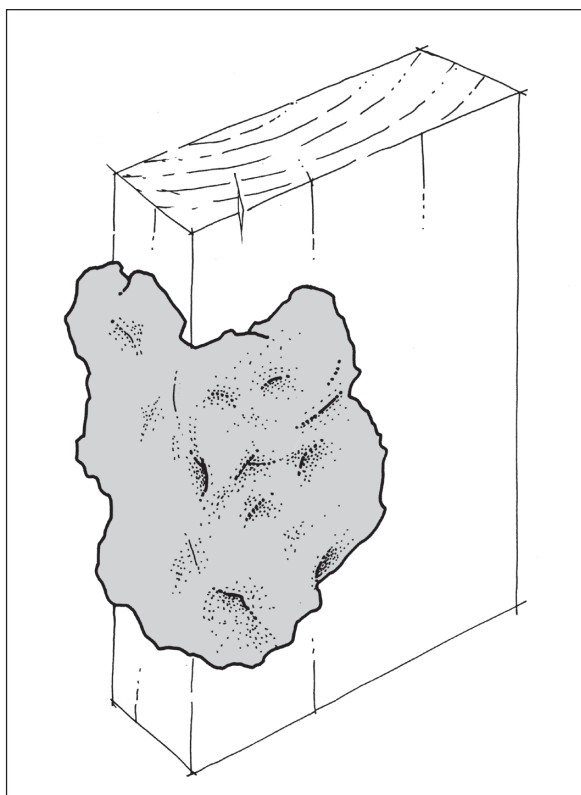
Sl. 9: Gradišče pri Suhadolah. Sonda 2, notranja fronta zidu.
Abb. 9: Gradišče bei Suhadole. Schnitt 2, innere Mauerfront.

Sl. 10: Gradišče pri Suhadolah. Sonda 2, zid.
Abb. 10: Gradišče bei Suhadole. Schnitt 2, Mauer.

Sl. 11: Gradišče pri Suhadolah. Sonda 2, ostanki zoglenega bruna.
Abb. 11: Gradišče bei Suhadole. Schnitt 2, Reste eines verkohlten Balkens.

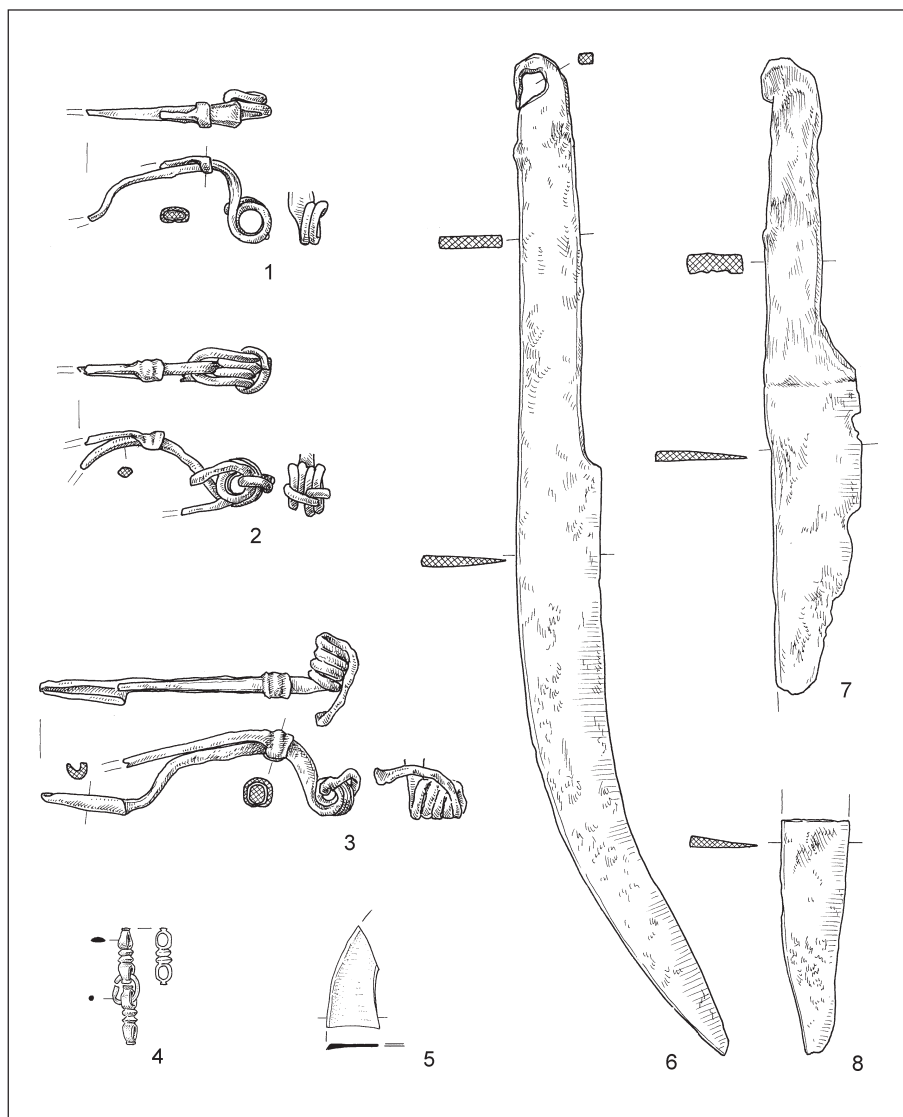
Sl. 12: Gradišče pri Suhadolah. Sonda 2, hišni omet z odtisi lesa.
Abb. 12: Gradišče bei Suhadole. Schnitt 2, Wandverputz mit Holzabdruck.

Poselitev Gradišča je torej zanesljivo dokazana le za poznolatenski čas. Ugotovitve naših sondiranj dobro potrjuje tudi nekaj značilnih kovinskih predmetov, ki so jih našli detektorjaši (sl. 13). Hrani jih Narodni muzej Slovenije.

Glede na bližnje halštatsko grobišče, ki se je širilo nedaleč stran na Kavčevem hribu pri Suhadolah,⁵ bi smeli predpostavljati, da je bilo obljudeno tudi v starejši železni dobi, vendar pa tega nismo uspeli dokazati z našim sondiranjem.

⁵ J. Dular (op. 4).

Sl. 13: Gradišče pri Suhadolah. Posamične najdbe. M. = 1:2.

Abb. 13: Gradišče bei Suhadole. Einzelfunde. M. = 1:2.

GRAC PRI TLAKI

Lega: Naselje leži na najvišjem delu ploskega grebena, ki se od vasi Tlaka vleče proti jugu (sl. 14). Pod njegovim vznožjem teče na zahodu rečica Mirna, z vzhodne strani pa ga obliva potok Gabrovščica.

Sestava tal: Apnenec.

Vegetacija: Travniki in gozdi.

Komunikacije: Naselje leži ob poti, ki pelje s Čateža v Gabrovko.

Opis: Naselje je bilo postavljeno na južni del ploskega grebena, ki se zaključi v dveh manjših vzpetinah. Njegova pobočja so z zahoda, juga in vzhoda precej strma, dostop s severa pa je zelo lahek. Od nekdanjega oboda naselja so se ohranili le borni sledovi. Teren je bil namreč v preteklosti

dodobra preoblikovan, saj se po celotnem grebenu razprostirajo njive in travniki.

Naselje lahko omejimo le na zahodni strani. Tu se je namreč ohranila razmeroma močna ježa, za katero se vleče prostrana terasa (sl. 15). Čeprav je dobil rob ježe sedanjo obliko z oranjem, pa je vendarle jasno, da je moral prav tod potekati tudi zahodni rob naselja. Ježa namreč ne obroblja le tamkajšnje njive, ampak se nadaljuje še naprej proti jugu v gozd, kjer pa zanesljivo ni bilo ornih površin. Na ostalem območju Graca obod ni več ohranjen.

Notranjost naselja je bila prostrana, vendar pa so jo na severni strani precej preoblikovali z oranjem. Vzhodni, višji vrh Graca je skalnat, vmes pa je tudi nekaj ravnih, terasam podobnih prostorov. Več jih je na vzhodni strani vzpetine in so bili vsekakor

Sl. 14: Grac pri Tlaki. Pogled na naselje z juga.

Abb. 14: Grac bei Tlaka. Blick auf die Siedlung von Süden.

primerni za poselitev. V tamkajšnjih krtinah smo našli precej drobcov keramike in glinastega ometa.

Dosedanja raziskovanja: Naselje na Gracu še ni bilo raziskovano. Odkrili smo ga pri terenskem pregledu leta 1994.

Sonda 1-3

Opis: Razmeroma slaba ohranjenost naselja je že ob njegovem prvem obhodu narekovala previdnost, kako ga opredeliti. Ne glede na to, da smo na njegovem jugozahodnem delu ugotovili razmeroma jasen rob in našli v krtinah posamične drobce keramike, pa kljub vsemu ni bilo popolnoma jasno, ali imamo res opraviti s prazgodovinskim naseljem. Zato smo se odločili, da na Gracu pri Tlaki ne bomo izkopali klasične sonde, ampak le nekaj manjših testnih izkopov, s katerimi je moč najhitreje ugotoviti, ali je bil vrh poseljen ali ne.

Sonda 1

Sondo 1 smo izkopali v gozdu tik za robom terase na jugozahodni strani naselja (sl. 15). Velika je bila 2 x 2 m. Izkop je pokazal, da na robu ni bilo

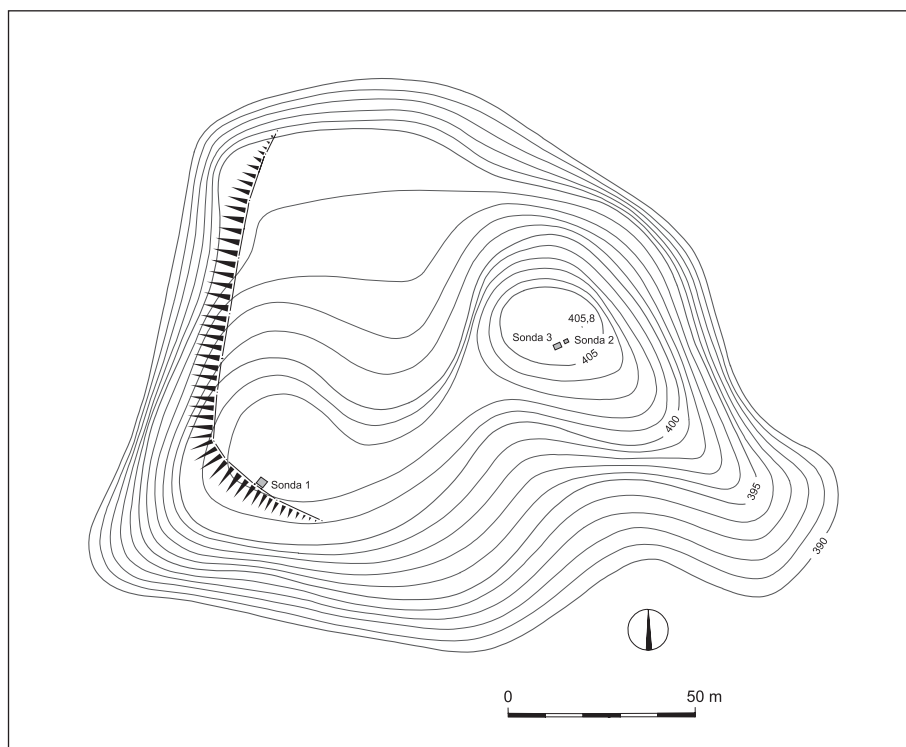
zidu. Takoj pod humusom se je namreč pričela rjava ilovica, ki so jo na globini 30 cm pod površino zamenjala raščena tla iz dolomitnega, z ilovico pomešanega apnenca. V izkopani ilovici in v humusu nismo našli nobenih kulturnih ostalin. Sondiranje terase na jugozahodni strani Graca je bilo torej negativno.

Sonda 2

Sondo 2 smo izkopali na najvišjem predelu Graca, ki je skalnat. Postavili smo jo med dve naravni skali, kjer je bila na površini vidna manjša kotanja (sl. 15). Sonda je bila velika 1 x 1 m. Ugotovili smo, da je bila na tem mestu plast humusa in plast ilovice pod njim zelo tanka, saj smo na globini 20 cm pod površjem že zadeli na raščena tla. Vsekakor pa je zanimivo, da smo v obeh plasteh našli precej najdb. Prevladovali so drobcji prežganega hišnega ometa, vmes pa je prišlo na dan tudi nekaj fragmentov keramike.

Sonda 3

Sondo 3 smo izkopali poleg sonde 2, saj te zaradi

Sl. 15: Grac pri Tlaki. Tloris naselja. M. = 1:2000.

Abb. 15: Grac bei Tlaka. Grundriß der Siedlung. M. = 1:2000.

dreves nismo mogli podaljšati. Velika je bila 1 x 2 m (sl. 15). Izkop je pokazal, da je bila na tem območju plast ilovice nekoliko debelejša, saj smo dosegli globino do 80 cm pod površjem. Na tej točki smo namreč zadeli na živo skalo.

V rjavi ilovnati zemlji je bilo razmeroma veliko najdb (prežgan omet, črepinje posod), ki pa so ležale razpršeno. Tudi izkop te sonde je pokazal, da je bil Grac zanesljivo poseljen v prazgodovini in da so na terasam podobnih ravninah (opaziti jih je zlasti na vzhodni strani Graca) najverjetneje stale stavbe. Teras nismo sondirali, saj bi z majhnimi izkopi le poškodovali morebitne objekte.

Časovna opredelitev: Gradivo, ki smo ga izkopal, je skromno. Sodeč po nekaterih značilnih ornamentih, kot so poševno žlebljenje in vrezovanje (t. 2: 7,11-14), je bilo naselje obljudeno v pozni bronasti dobi.

Dular

GRADIŠČE PRI HOHOVICI

Leg: Gradišče je manjši hrib jugovzhodno od vasi Hohovica. Njegova lega je zakotna, saj leži v dolini in ga z vseh strani obdajajo višje vzpetine (sl. 16). Z njegovega vrha zato ni dobrega razgleda.

da. Ob vzhodu Gradišča teče potok Mirna.

Sestava tal: Apnenec.

Vegetacija: Listnat gozd, travnik.

Komunikacije: Naselje leži v dolini stran od poti. Zakotna lega.

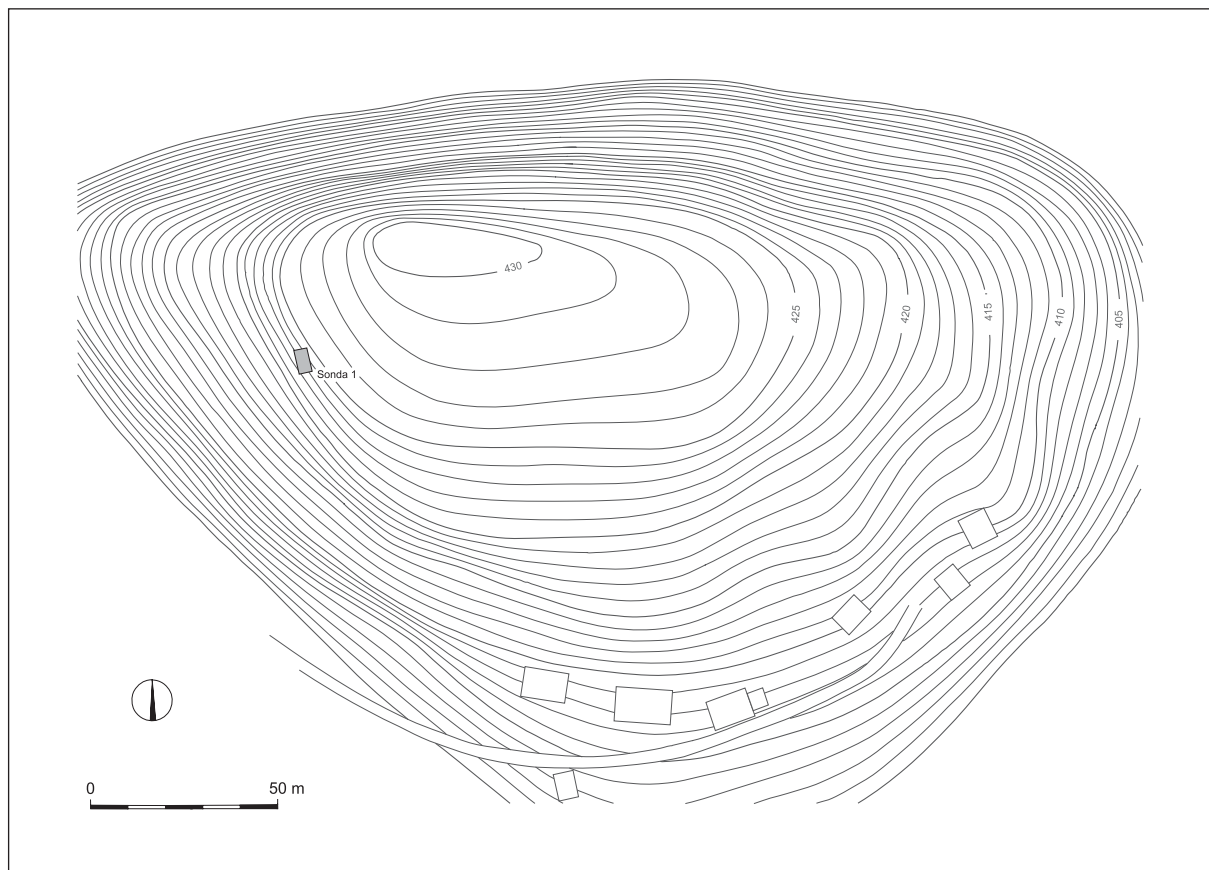
Opis: Pobočja Gradišča so zelo strma. To velja še posebej za severno stran, ki je mestoma celo prepadna. Južno pobočje je bolj blago, s te strani pripelje na vrh tudi pot.

Na Gradišču ni opaziti nobenih fortifikacij (sl. 17). Rob naselja je na severu in vzhodu zelo jasen, saj ga zamejujejo naravne skale, pod katerimi je velika strmina. Do kod se je naselje širilo proti

Sl. 16: Gradišče pri Hohovici. Pogled na naselje s severa.

Abb. 16: Gradišče bei Hohovica. Blick auf die Siedlung von Norden.

Sl. 17: Gradišče pri Hohovici. Tloris naselja. M. = 1:2000.

Abb. 17: Gradišče bei Hohovica. Grundriß der Siedlung. M. = 1:2000.

jugu pa je težje ugotoviti. Teren je namreč spremenjen zaradi njiv. Verjetno ne bomo daleč od resnice, če rečemo, da je naselje segalo do tamkajšnjih domačij.

Vrh Gradišča je kopast. Na zahodni strani je za naravnimi skalami nekaj neizrazitih teras, ki so zanesljivo delo človeških rok. Kdaj so nastale, brez sondiranja ni mogoče ugotoviti. Pri obhodu terena smo v krtinah našli prazgodovinske in recentne črepinje ter drobce prežganega glinastega ometa. Največ jih je bilo na vrhu hriba, manj pa na južnem pobočju nad domačijo.

Dosedanja raziskovanja: Naselje še ni bilo sondirano. Prva ga omenjata Deschmann in Hochstetter,⁶ kasneje pa še Vuga.⁷

Sonda 1

Lega: Sondo smo zakoličili na zahodni strani vrha (sl. 17). Tu se namreč vleče 5 m široka in približno 30 m dolga terasa, ki pa je komaj vidna,

saj ima neizrazit rob. Oblika terena daje videz, kot da so prostor nekoliko poravnali in da se je zemlja zaustavila za naravnimi skalami. Sonda je bila 3 m široka in 6 m dolga, postavili pa smo jo na južnem delu terase.

Terenski izvidi: Izkop je pokazal, da imamo opraviti z zelo enostavno stratigrafijo. Pod humusom, ki je bil v povprečju debel 20 cm, se je namreč nadaljevala ena sama kulturna plast, ki je segala vse do raščeni tal. To je bila temnordeča mastna ilovica, ki je bila na najglobljem mestu debela 60 cm, njena struktura in barva pa se z globino nista bistveno spremenjali. V ilovici smo našli razmeroma veliko kulturnih ostalin. Prevladoval je močno zdobljen glinast omet, dokaj številne pa so bile tudi črepinje posod. Vmes so se pojavljali še posamični kamniti odbitki in fragmenti glinastih svitkov, našli pa smo celo del žrnelj (sl. 18). Vse najdbe so v plasti ležale razpršeno, večjih koncentracij ni bilo opazili. Prav tako nismo našli nobenih stavbnih struktur.

Časovna opredelitev: Najdbe, ki smo jih našli v

⁶ Deschmann, Hochstetter (op. 2) 33.

⁷ D. Vuga, Hohovica, Gradišče, *Var. spom.* 17-19/1, 1974, 100 s.

Sl. 18: Gradišče pri Hohovici. Fragment žrnelj. Foto: S. Ciglencečki.

Abb. 18: Gradišče bei Hohovica. Fragment des Mahlsteines. Photo: S. Ciglencečki.

humusu in temnordeči ilovici, niso bile številne, vendar pa časovna opredelitev naselja ni problematična. Gradišče pri Hohovici je bilo obljudeno

ob koncu mlajše kamene in v bakreni dobi, kar dokazujejo nekatere značilne oblike posod in ornamenti (t. 3: 1-5,7). Dobre paralele jim najdemo v sočasnih dolenjskih naseljih.⁸ Obljudenost naselja v fazah Gradec I in II je zanesljiva, v fazi Gradec III pa verjetna.

Dular

ŠPIČASTI HRIB NAD DOLAMI PRI LITIJU

Lega: Špičasti hrib je ime vzpetine, ki se dviguje jugozahodno od Dol pri Litiji. Vzpetina ima dva vrhova, ločena s sedlom. Severni, višji vrh je arheološko nezanimiv, na južnem (767 m) pa smo v okviru topografskih ogledov leta 1993 odkrili sledove poselitve (sl. 19).

Sestava: Apnenec.

Vegetacija: Mešani gozd.

Komunikacije: Špičasti hrib leži stran od pomembnejših poti. Razgled iz naselja je skromen, saj ga obdajajo višji vrhovi.

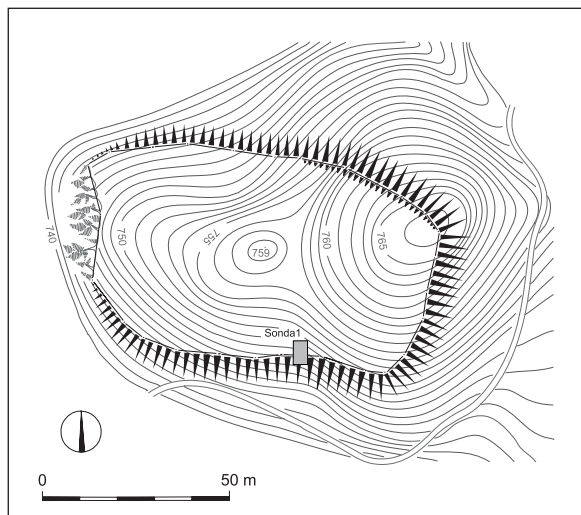
Dosedanja raziskovanja: Naselje do leta 1995 še ni bilo raziskovano.

Sl. 19: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Pogled na naselje z jugovzhoda.

Abb. 19: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Blick auf die Siedlung von Südosten.

⁸ J. Dular, Neolitska in eneolitska višinska naselja v osrednji Sloveniji, *Arh. vest.* 52, 2001, 89 ss.

Sl. 20: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Tloris naselja. M. = 1:2000.

Abb. 20: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Grundriß der Siedlung. M. = 1:2000.

Sl. 22: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Sonda 1, plast 2. Odlomek večjega brusnega kamna. Foto: S. Ciglencečki.

Abb. 22: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Schnitt 1, Bruchstück eines größeren Schleifsteins. Photo: S. Ciglencečki.

Sl. 21: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Sonda 1, ostanki zidu 2, pogled z zahoda.

Abb. 21: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Schnitt 1, Reste der Mauer 2, Blick von Westen.

Opis: Naselje je pravokotne oblike velikosti 90 x 55 m. S treh strani je vidno kot rob terase, ki se na zahodni strani izklini v naravni strm skalnati rob. Le na severovzhodni strani je obod naselja viden kot rahel okop (sl. 20). V notranjosti je več umetnih teras.

Sonda 1

Legenda: Sonda, veliko 3 x 6,50 m, smo zakoličili pravokotno preko južnega roba naselja (sl. 20). Mersko izhodišče ($x = 0$ m, $y = 0$ m) je bilo v notranjosti naselja. Vrednosti x so naraščale iz notranjosti proti robu naselja oz. proti jugu, vrednosti y proti vzhodu. Višine so merjene s točke, ki nima izmerjene absolutne višine. Kopali smo po približno 10 cm debelih režnjih in 1 x 1 m velikih kvadratih.

Terenski izvid: Stratigrafija najdišča je prikazana na risbah zahodnega in vzhodnega profila, ker se kljub majhni oddaljenosti enega profila od drugega v detajlih razlikujeta oz. dopolnjujeta (pril. 1: A; C) ter na tlorisu plasti 2 (pril. 1: B).

Zahodni profil med $x = 0$ m in $x = 6,50$ m na $y = 0,5$ m (pril. 1: A).

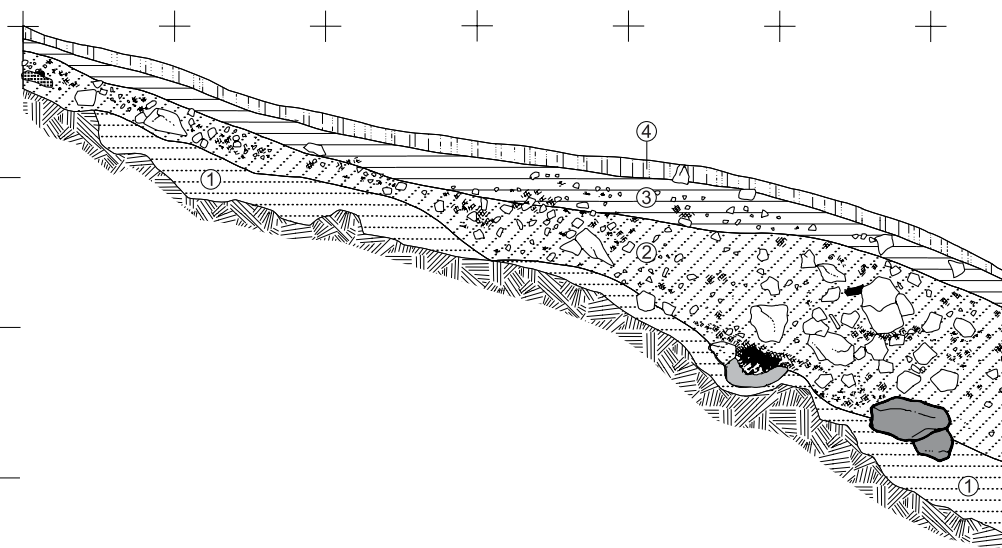
Od $x = 0$ m do $x = 1,10$ m je na dnu skalna osnova in med $x = 1,10$ m in $x = 6,50$ m rumena sterilna ilovica (plast 1). Skalno osnovo in rumeno ilovico prekriva temnorjava ilovnata zemlja (plast

x = 0 m
y = 3,5 m
z = -1 m

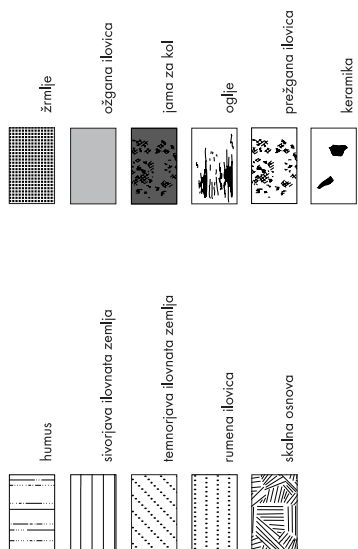
x = 7 m
y = 3,5 m
z = -1 m

z = -4 m

z = -4 m

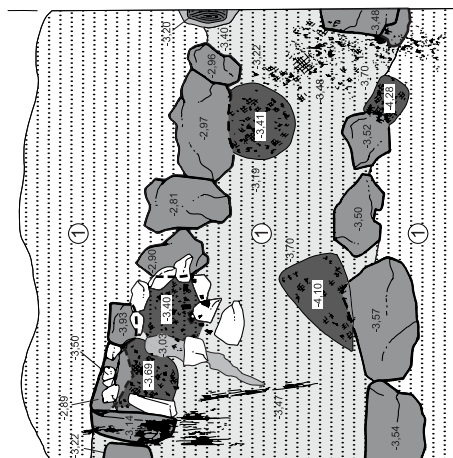

C

x = 4 m
y = 4 m

x = 7 m
y = 4 m

B

x = 4 m
y = 0 m

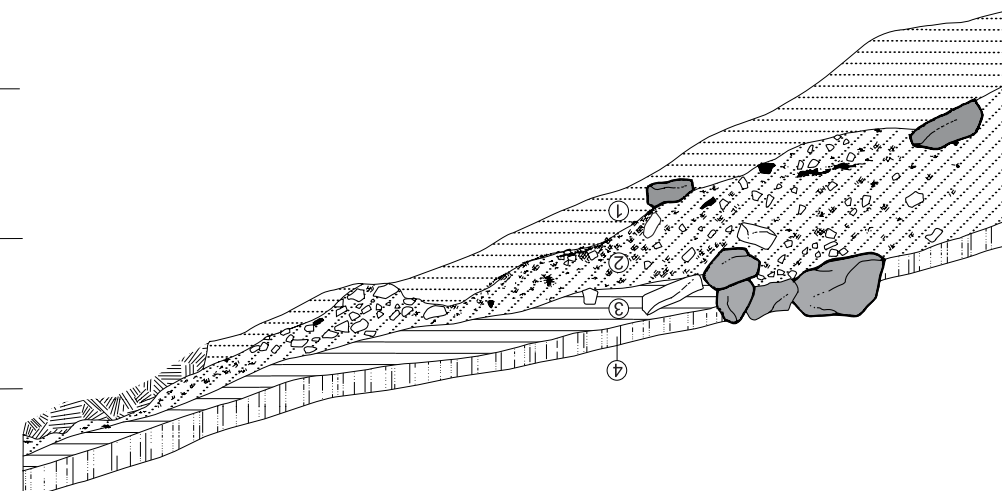
x = 7 m
y = 0 m

z = -4 m

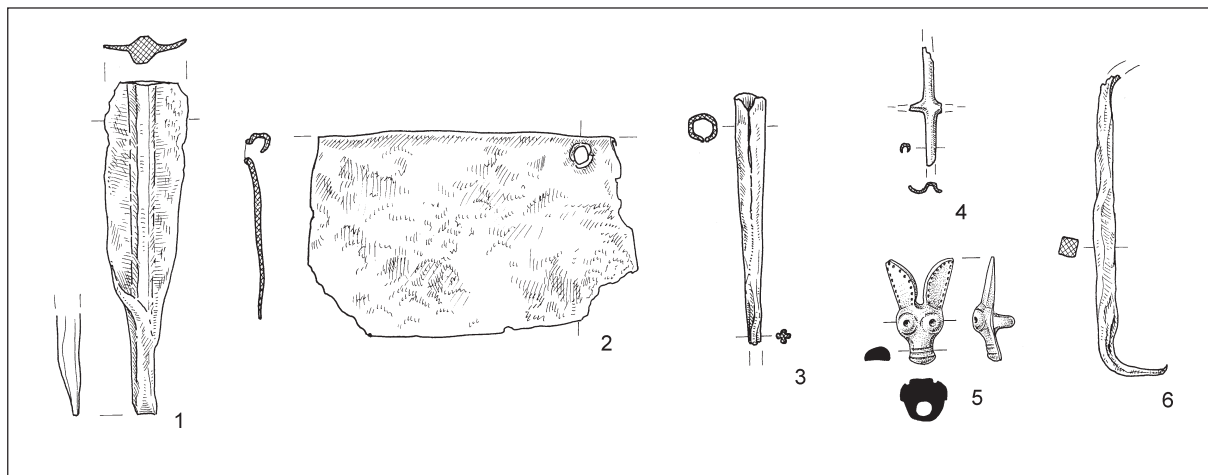
z = -4 m

x = 0 m
y = 0,5 m
z = -1 m

x = 7 m
y = 0,5 m
z = -1 m

A

Sl. 23: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Površinske najdbe. 1-4,6 železo; 5 bron. M. = 1:2.
Abb. 23: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Oberflächenfunde. 1-4,6 Eisen; 5 Bronze. M. = 1:2.

2). Plast vsebuje keramiko, drobce prežganega hišnega ometa, železovo žlindro, kosti, drobce oglja in obilico kamnitega drobirja. Na $x = 4,30$ m leži v rumeni ilovici temeljni kamnen notranjega lica zidu 1. Kamen na $x = 6,10$ m pa je najverjetneje premaknjen temeljni kamen zunanega lica zidu 1. Med njima je na $z = -3,45$ m ostanek zoglenelega bruna.

Med $x = 4,50$ m in $x = 5,70$ m ležijo na plasti 2 temeljni kamni zidu 2. Med kamni notranjega lica zidu 2 in $x = 0$ m leži na plasti 2 plast sivorjave ilovnate zemlje - plast 3. V tej plasti je bistveno manj kamnitega drobirja, prežganega hišnega ometa in oglja kot v plasti 2.

Na vrhu profila je 10 do 20 cm debela plast gozdnega humusa (plast 4).

Vzhodni profil med $x = 0$ m in $x = 6,50$ m na $y = 3,5$ m (pril. 1: C).

Od $x = 0$ m do $x = 6,50$ m je na dnu skalna osnova na kateri leži med $x = 0,50$ m in $x = 6,50$ m rumena sterilna ilovica (plast 1). Na $x = 4,80$ m je bila v rumeno ilovico izkopana poglobitev za okoli 25 cm debelo vzdolžno horizontalno bruno, ki je ležalo vzporedno z robom naselja. Ilovica okrog zoglenelega bruna je prežgana. Med $x = 5,60$ m in $x = 6,15$ m ležita v rumeni ilovici dva kamnita bloka - temeljna kamna zunanega lica zidu 1.

Skalno osnovo in rumeno ilovico prekriva temnorjava ilovnata zemlja (plast 2). V njej je med $x = 4,80$ m in $x = 6,20$ m več večjih in manjših kamnov - ruševina zidu 1.

Na plasti 2 leži plast sivorjave ilovnate zemlje - plast 3. Ostanke zidu 2 se v vzhodnem profilu niso ohranili.

Plast 3 prekriva 10 do 15 cm debela plast gozdnega humusa (plast 4).

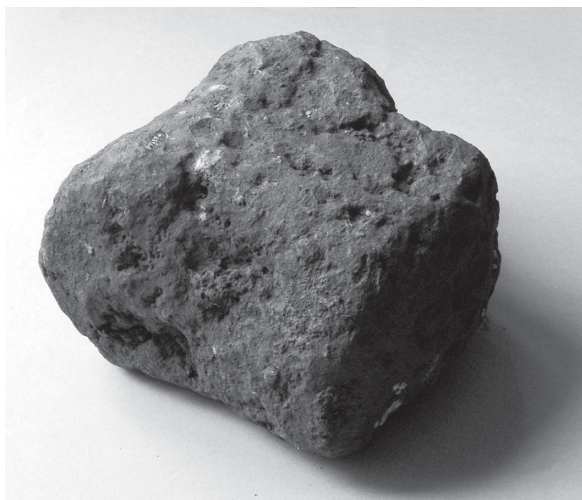
Zid 1

Pred graditvijo prvega zidu (pril. 1: A-C) so v dokaj strmo pobočje med $x = 4,20$ m in $x = 6$ m naredili stopničasto izravnavo. Temeljni kamni so bili vkopani v podlago. Notranje in zunanje lica suhega zidu so tvorili kamniti bloki velikosti do $90 \times 50 \times 30$ cm, ki so bili statično ojačani s koli. Ti so bili postavljeni v 22-58 cm globoke jame, vkopane v sterilno osnovo. V eni od jam ($x = 4,40$ m; $y = 0,90$ m) smo naleteli na navpično postavljen podolgovat ploščat kamen, ki je služil kot zagozda. Dno sosednje jame ($x = 4,60$ m; $y = 1,50$ m) je bilo tlakovano s ploščatimi kamni, na vzhodni strani jame se je ohranil polvenec kamnov, tudi zagozd. Za dodatno utrditev konstrukcije govori v plitev jarek vkopano okoli 25 cm debelo vzdolžno horizontalno talno bruno, na katerega smo naleteli samo v sklopu notranjega lica (pril. 1: B - $x = 4,90$ m; $y = 3,40$ m; pril. 1: C - $x = 4,90$ m; $z = -3,20$ m). Lesene elemente notranjega in zunanega lica zidu so povezovala prečna bruna. Glede na različne višine zoglenelih ostankov prečnih brun, so se ta, v razmikih, v višino večkrat ponovila. Kosi prežgane ilovice s polkrožnimi odtisi, ki smo jih našli ob prečnih brunih, kažejo na to, da so bila ta obdana s 5 cm debelo glinasto oblogo. Prostor med obema licema zidu je bil napolnjen z zemljo in kamnitim drobirjem. Zid je bil v temelju širok okoli 1,6 m.

Zid 2

Drugi zid (sl. 21; pril. 1: A) je bil postavljen na ruševino prvega. Ohranjeni so samo temeljni kamni, mestoma v dveh legah. Zid je zgrajen iz kamnitih blokov velikosti do $60 \times 40 \times 40$ cm in drobirja v suhozidni tehniki. V temelju je bil širok 1,2 m.

Sl. 24: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Železen ingot. Foto: S. Ciglencečki.

Abb. 24: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Eiseningot. Photo: S. Ciglencečki.

Z izkopavanjem smo ugotovili dve fazi poselitve. Prvo fazo predstavljajo ostanki zidu 1 in plast 2, ki je zaradi strmine močno premešana. Druga faza pa je dokumentirana z zidom 2 in plastjo 3, ki se je naložila za kamni zidu in je z erozijo prišla tudi med kamne zidu 2.

Časovna opredelitev: V plasti 2 je bilo razmeroma veliko najdb. To je večinoma keramika, poleg nje smo našli še kovinske in kamnite predmete ter stekleno jagodo. Med časovno ožje neopredeljivo

keramiko so predvsem posode in hišni inventar - svitki (t. 6: 14-20), ročaji pekev (t. 7: 2,3), vijček (t. 7: 4). Ornament je omejen na plastične bradavice (t. 4: 1,2,6-8), razčlenjena plastična rebra (t. 4: 9,10; 5: 1), na nize vbodov (t. 6: 11) in snope vrezov (t. 4: 1). En fragment ima na notranji strani sledove glavničenja v različnih smereh (t. 4: 11).

Kamnito gradivo predstavljata odlomka večjega (sl. 22) in manjšega brusnega kamna (t. 7: 5) in brusni kamni - obeski (t. 7: 6,7).

Časovno določitev začetka prve faze omogoča drobna, večbarvna steklena jagoda v obliki ovnove glavice (t. 7: 16), ki je ležala za zidom na dnu plasti 2. Podobne ovnove glavice se kot členi ovratnic iz steklenih jagod pojavljajo v mladohalštatskih grobovih.⁹

Železen štirikrak zvezdasti obesek (t. 7: 15) je bil najden v plasti 2 pod temeljnimi kamni drugega zidu. Po načinu izdelave je soroden bronastim in železnim zvončastim obeskom - delom pasnih garnitur, ki se pojavijo v horizontu certoške fibule in so predvsem v grobovih horizonta negovske čelade.¹⁰

Tudi v plasti 3 je bilo razmeroma veliko najdb. Prevladuje keramika, ob njej smo našli še del brusnega kamna (t. 9: 27). Groba keramika druge faze se po fakturi ne razlikuje od keramike prve faze. Ornament je omejen na razčlenjena plastična (t. 9: 17-19) in gladka (t. 9: 15,16) rebra ter vreze (t. 9: 20,21,26). Poleg grobe keramike smo našli tudi nekaj fragmentov fine fature, izdelanih na hitrovrtčem lončarskem kolesu (t. 9: 1,9,14). Med

⁹ Vintarjevec: F. Stare, Trije prazgodovinski grobovi iz Zasavja (Drei vorgeschichtliche Gräber aus dem Save-Anraingebiet), *Arh. vest.* 4, 1953, 265 s, t. 4: 1; Novo mesto-Kapiteljska njiva: gomila 2, grob 24, B. Križ, *Novo mesto 4. Kapiteljska njiva. Gomila 2 in gomila 3*, Carniola Archaeologica 4 (1997) 47, t. 15: 4; gomila 3, grob 49, ib., 79 s, t. 69: 7; gomila 5, grob 31, id., *Novo mesto 5. Kapiteljska njiva. Gomila 4 in gomila 5*, Carniola Archaeologica 5 (2000) 61 s, t. 20: 1a-1d; gomila 5, grob 35, ib., 62 ss, t. 24: 16; gomila 5, grob 40, ib., 65 s, t. 26: 2; gomila 7, grob 28, id., Hallstatt Barrows on Kapiteljska njiva in Novo mesto - Slovenia, v: *Archaeology of the Bronze and Iron Age*, Archaeolingua 9 (1999), 119, sl. 5; Magdalenska gora pri Šmarju: gomila 4, grob 34, H. Hencken, *Mecklenburg Collection 2. The Iron Age Cemetery of Magdalenska gora in Slovenia*, Bull. Amer. Sch. of Prehist. Res. 32 (1978) 24, sl. 75: e; gomila 13, grob 97, G. Bergonzi, L'area a Sud-Est delle Alpi e l'Italia settentrionale attorno al V sec. a.C., v: *Studi di protostoria adriatica 1*, Quaderni di cultura materiale 2 (Roma 1981) 47, sl. 8: 19; Stična: gomila 5, grob 8, P. Wells, *Mecklenburg Collection 3. The Emergence of Iron Age Economy. The Mecklenburg Grave Groups from Hallstatt and Stična*, Bull. Amer. Sch. of Prehist. Res. 33 (1981) 69 s, sl. 119: c; gomila 6, grob 12b, ib., 74 s, sl. 143: d; Veliki Gaber-Medvedjek: grob 17, D. Breščak, Veliki Gaber, *Var. spom.* 24, 1982, 156 s, sl. 25; Valična vas: brez grobnih celot, B. Teržan, Valična vas, *Arh. vest.* 24, 670 s, t. 11: 4,5; Vinica: grob 82, neobjavljeno, Peabody Museum, Harvard University.

¹⁰ Magdalenska gora pri Šmarju: gomila 2, grob 13, K. Kromer, S. Gabrovec, *L'art des situles dans les sépultures hallstattiennes en Slovénie*, Inv. Arch. Iug. 5, Y 41-Y 46 (1962) t. 43(4): 22; gomila 5, grob 39, Hencken (op. 9) 39 s, sl. 160: f; gomila 6, grob 29, ib., 47, sl. 203: f; gomila 10, grob 25, ib., 70, sl. 317: b,c; gomila 10, grob 32-33, ib., 71, sl. 322: c,d; Novo mesto-Kandija: gomila 1, grob 20, T. Knez, *Novo mesto 1. Halštatski grobovi (Hallstattzeitliche Gräber)*, Carniola Archaeologica 1 (1986) 69, t. 4: 1,1a,1b; gomila 3, grob 24, ib., 85 s, t. 26: 1; gomila 4, grob 3, ib., 88 ss, t. 35: 6,8; Dolenjske Toplice: gomila 11, grob 20, B. Teržan, Certoška fibula (Die Certosafibel), *Arh. vest.* 27, 1976, 408, t. 66: 18-22.

¹¹ D. Božič, Keltska kultura u Jugoslaviji. Zapadna grupa, v: *Praist. jug. zem. 5. Željezno doba* (Sarajevo 1987) 878; T. Knez, *Novo mesto 2. Keltsko rimsko grobišče Beletov vrt*, Carniola Archaeologica 2 (1992) 86. Manjše pokalne posode s širokimi stopničastimi rebri: Novo mesto-Beletov vrt: grob 179, ib., 62, t. 64: 6; grob 199, ib., 65, t. 70: 6; Strmec nad Belo cerkvijo, grobišče VI C: grob 1, A. Dular, *Šmarjeta 2. Prazgodovinska grobišča v okolici Vinjega vrha nad Belo cerkvijo (Die vorgeschichtlichen Nekropolen in der Umgebung von Vinji vrh oberhalb von Bela cerkev)*, Kat. in monogr. 26 (1991) 94, t. 59: 2; grob 10, ib., 96, t. 60: 16; Cvinger pri Viru pri Stični: O.-H. Frey, S. Gabrovec, K latenski poselitvi Dolenjske (Zur latènezeitlichen Besiedlung Unterkrains), *Arh. vest.* 20, 1969, sl. 3: 18; Mihovo: M. Guštin, Relativna kronologija grobov "Mokronoške skupine" (Relative Chronology of the Graves of the "Mokronog Group"), v: *Keltske študije*, Pos. muz. Brež. 4 (1977) 83, t. 20: 6.

njimi sta dva fragmenta manjše pokalne posode, ki sta bila najdena, eden v plasti 3 in drugi med kamni zidu 2 (t. 9: 9). Pokalne posode so značilne za stopnjo Mokronog III.¹¹

Keramična fragmenta z mrežo vrezov, ki tvorijo rombe (t. 9: 20,21), imata dobro primerjavo med poznolatskim gradivom iz stiškega naselja.¹²

Med površinskimi najdbami (sl. 23: 1-7; 24) izstopata železen ingot (sl. 24) in unikatna bronasta živalska glavica z dolgimi uhlji (sl. 23: 5). Funkcija predmeta ni čisto jasna. Po vodoravni zanki na zadnji strani gre lahko za gumb ali za našitek, manj verjetno za obesek, ker ima previsoko težišče. Katero žival predstavlja in koliko je star?

Na spomenikih situlske umetnosti je v živalskih sprevodih ob jelenu pogosto upodobljena košuta. Njena glava je običajno upodobljena tako, da sta lobanjski del in uhlji v razmerju 1:1. Oko je prikazano z bunčico in daje vtis izbuljenosti kot pri našem predmetu.¹³ Običajno je upodobljeno samo eno oko, na situlah iz Nezakcija in Valične vasi pa sta na glavah košute oz. jelenov upodobljeni obe očesi.¹⁴

Druga žival, katere glava je v situlski umetnosti upodobljena praktično enako, je zajec. Od košutine glave se razlikuje po krajšem gobcu, žival leži oz. je pripravljena na skok, in je običajno v družbi ptice.¹⁵

Stilizirani košutini glavi sta tudi na konceh nanožnice s presegajočima koncema iz Ivanca pri Družinski vasi¹⁶ in spiralne zapestnice iz Novega mesta.¹⁷

Časovno umestitev živalske glavice z dolgimi uhlji v (mlajše) halštatsko obdobje potrjujejo obeski v obliki ovrove (bikove?) glavice. Če pri naši glavici odmislimo uhlje, pri ovrovih pa zgornji del z rogovi, imajo presenetljivo podobno oblikovano glavo, podo-bno narebren smrček in enako upodobljeni očesi.¹⁸

Če povzamem: naselje je bilo prvič utrjeno v mladohalštatskem obdobju (horizont kačaste/certoške fibule?). Po požaru v horizontu negovske čelade, je bilo za nekaj časa opuščeno. Ponovno je utrjeno zaživel v poznem latenu in je živel do prihoda Rimljanov.*

Pavlin

ZAGRAC NAD VODICAMI PRI GABROVKI

Lega: Zagrac je manjši kopast hrib (681 m), ki se dviguje severovzhodno od Vodice pri Gabrovki.

Sestava: Apnenec-dolomit.

Vegetacija: Mešani gozd.

Komunikacije: Zagrac leži stran od pomembnejših poti. Ker ga obdajajo višji vrhovi, ga je od daleč težko opaziti.

Dosedanja raziskovanja: Naselje do leta 1996 še ni bilo raziskovano, omenja ga D. Vuga, vendar kot Ajdov gradec¹⁹ oz. Ajdovski gradec in Na gradu.²⁰

¹² Frey, Gabrovec (op. 11) 17, sl. 3: 3.

¹³ Situle: Vače, F. Stare, *Vače*, Arh. kat. Slov. 1 (1955) t. 101-104, pril.; Magdalenska gora pri Šmarju: gomila 5, grob 6-7a, Hencken (op. 9) 30 s, sl. 11; gomila 13, grob 55, W. Lucke, O.-H. Frey, *Die Situla in Providence (Rhode Island). Ein Beitrag zur Situlenkunst des Osthallstattkreises*, Rom.-Germ. Forsch. 26 (1962) 71 s, t. 34; 35; 68; Nezakcij, grob 12, ib., 77, t. 46: 31; Bologna-Certosa, ib. 1 ss, pril. 1. Cista: San Maurizio, ib., 68, sl. 12; t. 29; 66. Pasma spona: Zagorje, ib., 80, t. 54: 39. Pokrovi situl: Este-Villa Benvenuti, grob 124, O.-H. Frey, *Die Entstehung der Situlenkunst. Studien zur figürlich verzierten Toreutik von Este*, Röm.-Germ. Forsch. 31 (1969) 104, t. 64; 65; Este, Capodaglio, ib., 107, t. 75. Skodelica: Dürrnberg-Eisfeld, grob 137, K. W. Zeller, "Auf, auf zum fröhlichen Jagen". Eine Bronzeschale mit Jagdfries vom Dürrnberg bei Hallein, *Ant. Welt* 29, 1998, 403 ss, sl. 1,2,4,6.

¹⁴ K. Mihovilić, Die Situla mit Schiffskampfszene aus Nesactium, *Arh. vest.* 43, 1992, 67 ss, sl. 2; pril. 2; Lucke, Frey (op. 13) 79 s, t. 52: 37; 74.

¹⁵ Pasma spona: Vače, Frey (op. 13) 110, t. 82: 45. Pladenj: Bologna-Certosa, grob 108, ib., 111, t. 85-87; Nožnica: Belluno-Colle Castellin, ib., 109, t. 81: 42. Situle: Este, Capodaglio: grob 31, ib., 106, t. 70; grob 38, ib., 106, t. 72; 73; Bologna-Certosa, grob 68, Lucke, Frey (op. 13) 59, t. 20; 64; Welzelach, grob 23, ib., 81, t. 61: 44; 76.

¹⁶ Gomile 1-3/1899: Dular (op. 11) 29 "11 nanožnic (ena okrašena z ovnovimi glavami). ..."; V. Stare, *Prazgodovina Šmarjete*, Kat. in monogr. 10 (1973) 47, t. 61: 5.

¹⁷ Kandija: gomila 2, grob 2, T. Knez, *Prazgodovina Novega mesta. Katalog razstave (Novo mesto in der Vorgeschichte. Ausstellungskatalog)* (Novo mesto 1971) sl. 17; 18(-20). Za grobno celoto gl. Knez (op. 10) 75 s, t. 13: 1-16; t. 74: II/2 desno spodaj.

¹⁸ Safforze (BL): L. Calzavara, La zona pedemontana tra Brenta e Piave e il Cadore, v: *Il Veneto nell'antichità. Preistoria e protostoria* (Verona 1984) 847 ss, sl. na str. 860; Most na Soči, grob 2370: C. Marchesetti, Scavi nella necropoli di S. Lucia presso Tolmino (1885-1892), *Bollettino della Società Adriatica di Scienze Naturali in Trieste* 15, 1893, 105, t. 24: 36; Montereale Valcellina: S. Corazza, Montereale Valcellina. 3.1.2 Casa dell'età del ferro, v: *La protostoria tra Sile e Tagliamento. Antiche genti tra Veneto e Friuli* (Padova 1996) 414, sl. 12: 8.

* Draganu Božiču se zahvaljujem za koristne namige pri pisanju članka.

¹⁹ D. Vuga, Vodice pri Gabrovki, *Var. spom.* 21, 1977, 338.

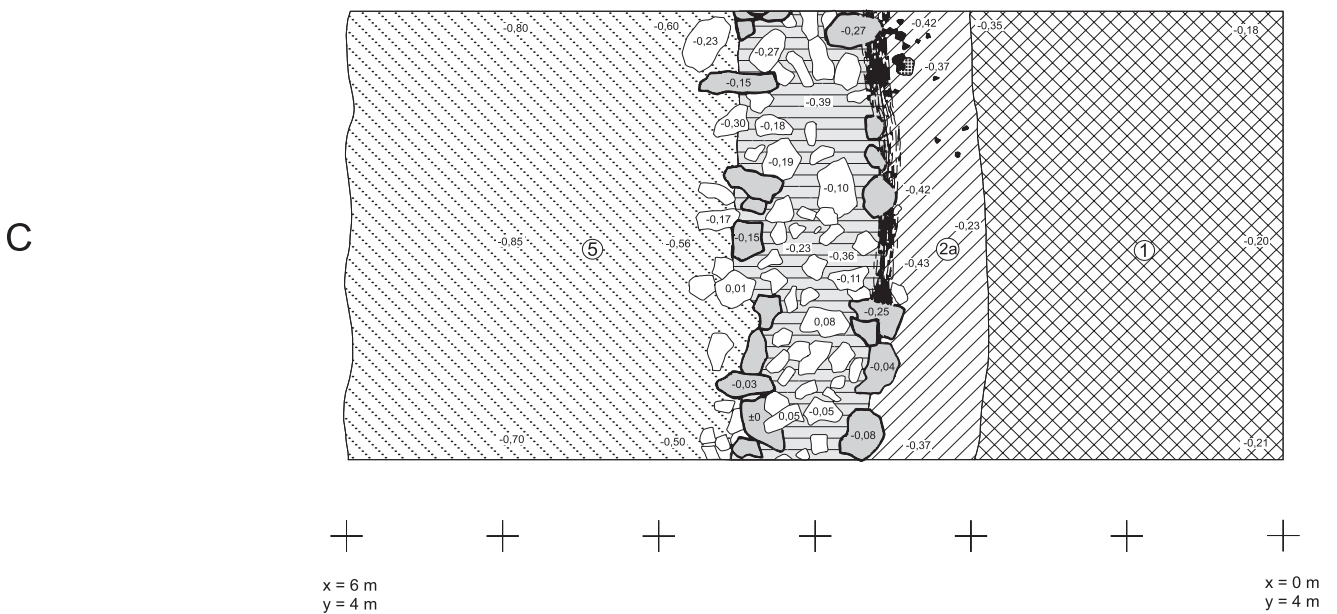
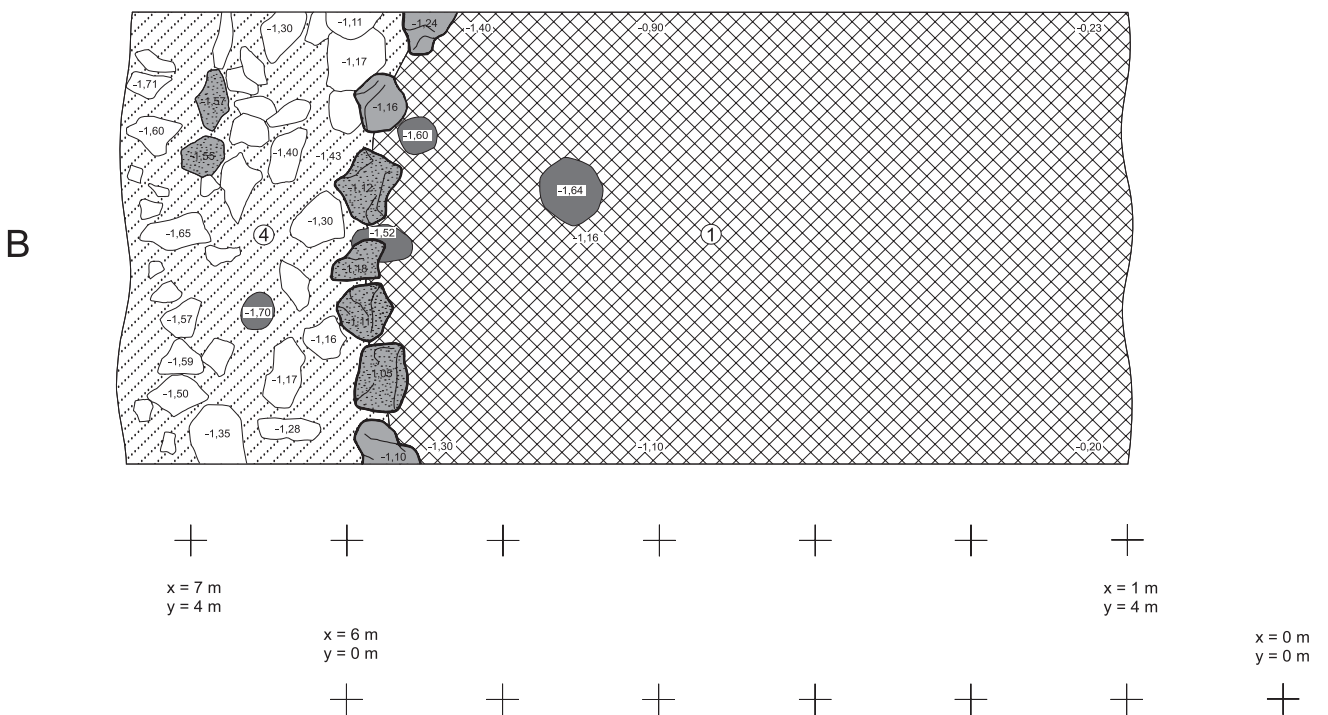
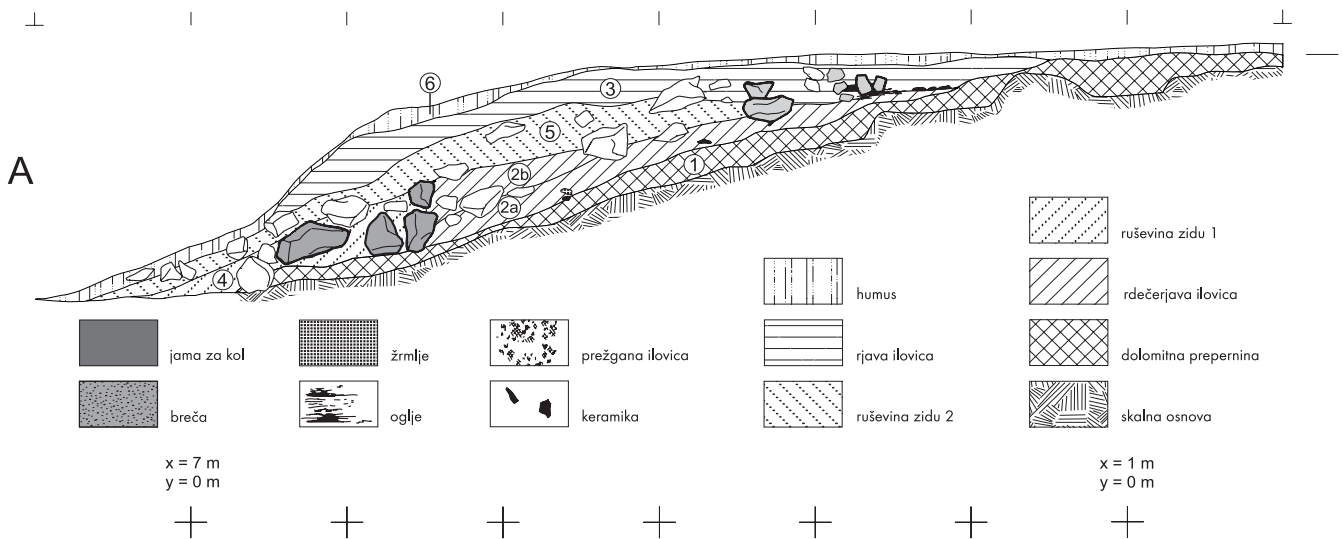
²⁰ Id., Čeplje, *Var. spom.* 22, 1979, 341 s.

Str. 177: Pril. 2: Zagrac nad Vodici pri Gabrovki. Sonda 1, A: severovzhodni profil; B: tloris površin plasti 2a; C: tloris površin plasti 3. M. = 1:50.

S. 177: Beil. 2: Zagrac bei Vodice pri Gabrovki. Schnitt 1, A: Nordostprofil; B: Flächeplan der Schicht 2a; C: Flächeplan der Schicht 3. M. = 1:50.

x = 8 m
y = 0,5 m
z = 0 m

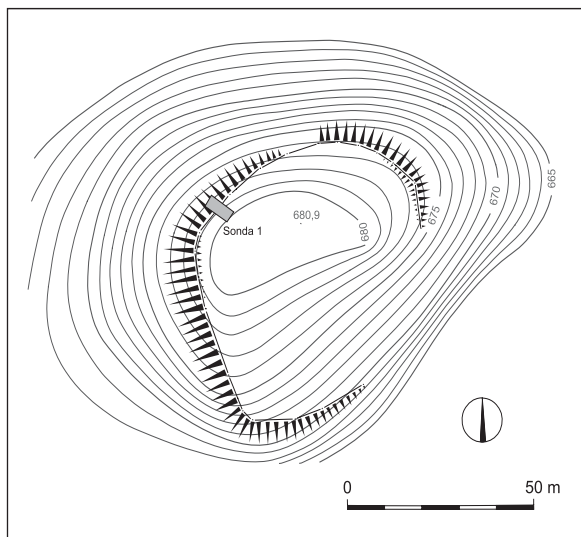
x = 0 m
y = 0,5 m
z = 0 m

Opis: Naselje, ki v premeru meri cca 70 m, je postavljeno na njegovem vrhu. Rob naselja je dobro viden, deloma še kot okop. Manjka le na jugovzhodni strani (sl. 25; 26). S severozahoda pripelje na naselje gozdna pot, ki gre poševno skozi nasip - mogoče je bil to tudi vhod v naselbino (sl. 25; 27).

Sonda 1

Lega: Sondo, veliko 3 x 8 m, smo zakoličili pravokotno preko severozahodnega roba naselja, kjer je rob najizrazitejši (sl. 25). Mersko izhodišče ($x = 0$ m, $y = 0$ m) je bilo v notranjosti naselja. Vrednosti x so naraščale iz notranjosti proti robu naselja oz. proti severozahodu, vrednosti y proti jugovzhodu.

Sl. 25: Zagrac nad Vodicami pri Gabrovki. Tloris naselja. M. = 1:2000.

Abb. 25: Zagrac bei Vodice pri Gabrovki. Grundriß der Siedlung. M. = 1:2000.

Sl. 26: Zagrac nad Vodicami pri Gabrovki. Severovzhodni rob naselja.

Abb. 26: Zagrac bei Vodice pri Gabrovki. Nordöstlicher Siedlungsrand.

Sl. 27: Zagrac nad Vodicami pri Gabrovki. Domnevni vhod v naselje.

Abb. 27: Zagrac bei Vodice pri Gabrovki. Vermutlicher Eingang in die Siedlung.

Višine so merjene s točke, ki nima izmerjene absolutne višine. Kopali smo po približno 10 cm debelih režnjah in 1 x 1 m velikih kvadratih.

Terenski izvid: Stratigrafija najdišča je prikazana na risbi severovzhodnega profila med $x = 0$ m in $x = 8$ m na $y = 0,5$ m (pril. 2: A) in na tlorisih plasti 2a in 3 (pril. 2: B,C). S sondo smo dolomitno osnovo dosegli med $x = 0$ m in $x = 6,80$ m, preostalega dela sonde zaradi padca terena nismo poglobljali.

Dolomitno osnovo prekriva 10-20 cm debela plast kulturno sterilne dolomitne prepere, pomešane s črno zemljo (plast 1).

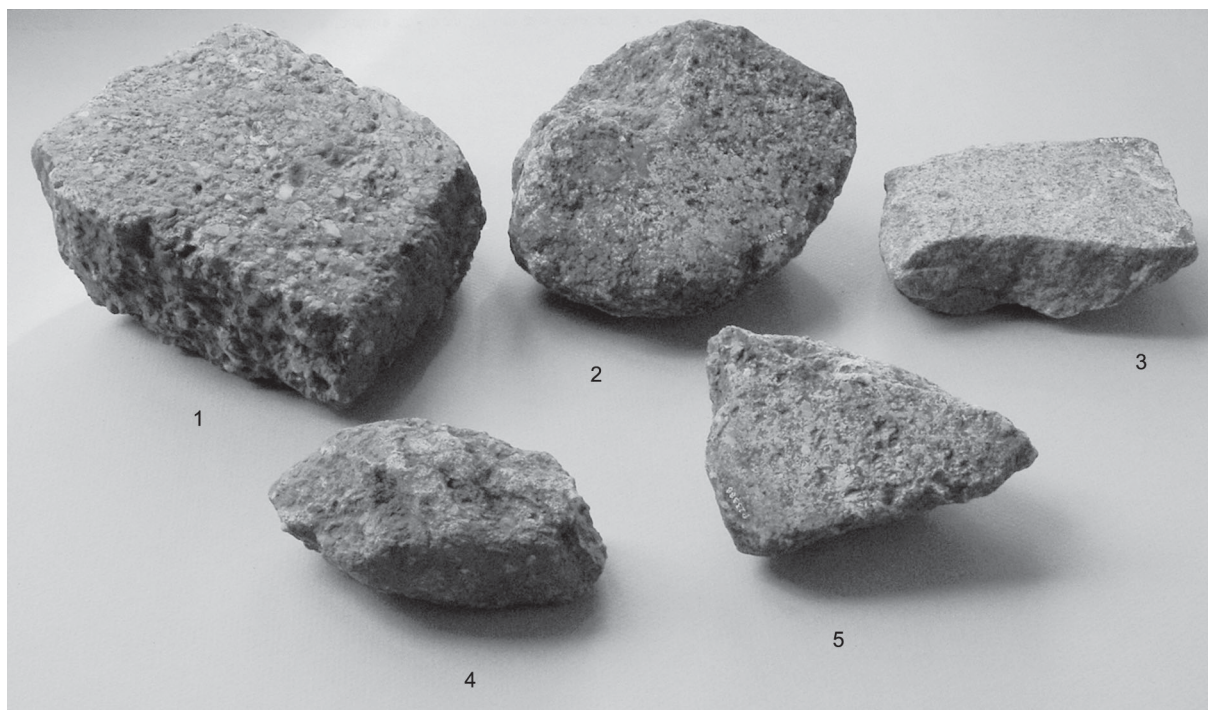
Zid 1

Na plasti 1 ležita med $x = 6,70$ m in $x = 5,50$ m dve vrsti kamnitih blokov - temelj zidu 1. Večji kamen in na njem še eden na $x = 5,50$ sta zanesljivo ostanka notranjega lica zidu, kamen na $x = 6,30$ m pa zelo verjetno predstavlja zunanje lice zidu. Na risbi tlorisa plasti 2a (pril. 2: B) so približno na omenjenih x

Sl. 28: Zagrac nad Vodicami pri Gabrovki. Sonda 1, zid 2, pogled s severovzhoda.

Abb. 28: Zagrac bei Vodice pri Gabrovki. Schnitt 1, Mauer 2, Blick von Nordosten.

Sl. 29: Zagrac nad Vodiciami pri Gabrovki. Sonda 1, odlomki žrnelj. 1,3-5 plast 2a; 2 plast 3. Foto: S. Ciglenečki.
Abb. 29: Zagrac bei Vodice pri Gabrovki. Schnitt 1, Mahlsteinenfragmente. 1,3-5 Schicht 2a; 2 Schicht 3. Photo: S. Ciglenečki.

linijah tri jame za kole, ki so bile vkopane skozi dolomitno prepernino v dolomitno osnovo (navedene so globine jam po njihovi izpraznitvi). Kamniti bloki notranjega lica zidu ležijo praktično še in situ. Temeljni kamni notranjega lica zidu med $y = 1,60$ m in $y = 3,10$ m in kamna na $x = 7$ m in $y = 1,10$ in $1,50$ m so iz breče. Zid 1 je bil torej sestavljen iz lesenih stojk in kamnov velikosti do $50 \times 40 \times 30$ cm, prinesenih od drugod, in je bil širok približno 1 m.

Od $x = 6,50$ m proti koncu profila ($x = 7,20$ m) je ruševina zidu 1 pomešana s peščeno zemljo (plast 4).

Za kamni notranjega lica zidu se je na plast 1 odložila do 20 cm debela plast rdečerrjave ilovice (plast 2a), ki se na $x = 2,10$ m izklini. Plast vsebuje poleg keramike razmeroma veliko prežganega hišnega ometa. Na plasti 2a leži med $x = 5,50$ m in $x = 4,50$ m cca 15 cm debela plast nekoliko svetlejše rdečerrjave ilovice (plast 2b), ki v primerjavi s plastjo 2a vsebuje bistveno manj najdb. Glede na minimalno razliko v barvi in glede na to, da se je nabrala za kamnom notranjega lica zidu, gre zelo verjetno za z višjih leg erodirano plast 2a. Na to kažejo kamni, ki so padli z zida na plast 2a (med $x = 5,40$ in $x = 4,80$ m) in jih je kasneje prekrila plast 2b.

Zid 2

Med $x = 2,50$ m in $x = 3,50$ m ležijo na plasti

2a ostanki zidu 2. Dva večja kamna na $x = 3,40$ m, ki stojita eden na drugem, sta ostanek zunanjega lica zidu 2. Temelj notranjega lica zidu predstavlja razklan večji kamen na $x = 2,60$ m. Zid je bil v temelju širok 1m. Sestavljen je bil iz kamnov velikosti do $50 \times 30 \times 25$ cm, kamnitega drobirja, pomešanega z zemljo, in iz lesenih elementov, saj smo pod kamni notranjega lica zidu naleteli na 10-20 cm široke ostanke zoglenelega bruna oz. deske (pril. 2: C; sl. 28).

Za notranjim licem zidu 2 leži deloma na plasti 2a deloma na plasti 1, plast 3 - rjava ilovica, v kateri so številne najdbe. Plast se na $x = 1,50$ m izklini. Plast 3 prekriva tudi ruševino zidu 2 (plast 5).

Na vrhu profila je 10-15 cm debela plast gozdnega humusa (plast 6).

Izkopavanja so torej dokazala dve fazi poselitve. Prvo fazo poleg elementov zidu 1 in za njim naloženih plasti 2a in 2b dokumentira še osamljena jama za kol, izkopana skozi dolomitno prepernino v dolomitno osnovo na $x = 4,60$ m, $y = 1,70$ m (pril. 2: B). Zgornji rob jame v premeru meri 40 cm in se proti dnu oži. Na dnu je premer znašal 15 cm. Ob izkopu je bila globoka 48 cm. V njenem polnilu smo našli keramiko, luskinast odbitek in kamniti artefakt, podoben svedru (t. 10: 8).

Drugo fazo predstavljata zid 2 in plast 3.

Časovna opredelitev: Izkopavanje je dalo razmeroma veliko gradiva, predvsem keramike (t.

10; 11). Na žalost med najdbami obeh faz ni niti enega kronološko občutljivega kosa. Zanesljivo je vsa keramika prazgodovinska, kaj več se ne da povedati. Glede na to, da nismo našli niti enega kosa železove žindre, ki je je na železnodobnih najdiščih v izobilju, je bil morda Zagrac poseljen pred železno dobo.

Pavlin

KOSTJAVEC NAD TIHABOJEM

Leg: Naselje leži severozahodno od vasi Tihaboj na kopastem hribu z blagim južnim in zahodnim pobočjem, severovzhodna hribina pa se nekoliko bolj strmo spušča v grapo, po kateri se vije Tihabojski potok. Na severozahodni strani prehaja v sedlo, ki se nadaljuje v greben (sl. 30).

Sestava tal: Apnenec.

Vegetacija: Travniki in listnat gozd.

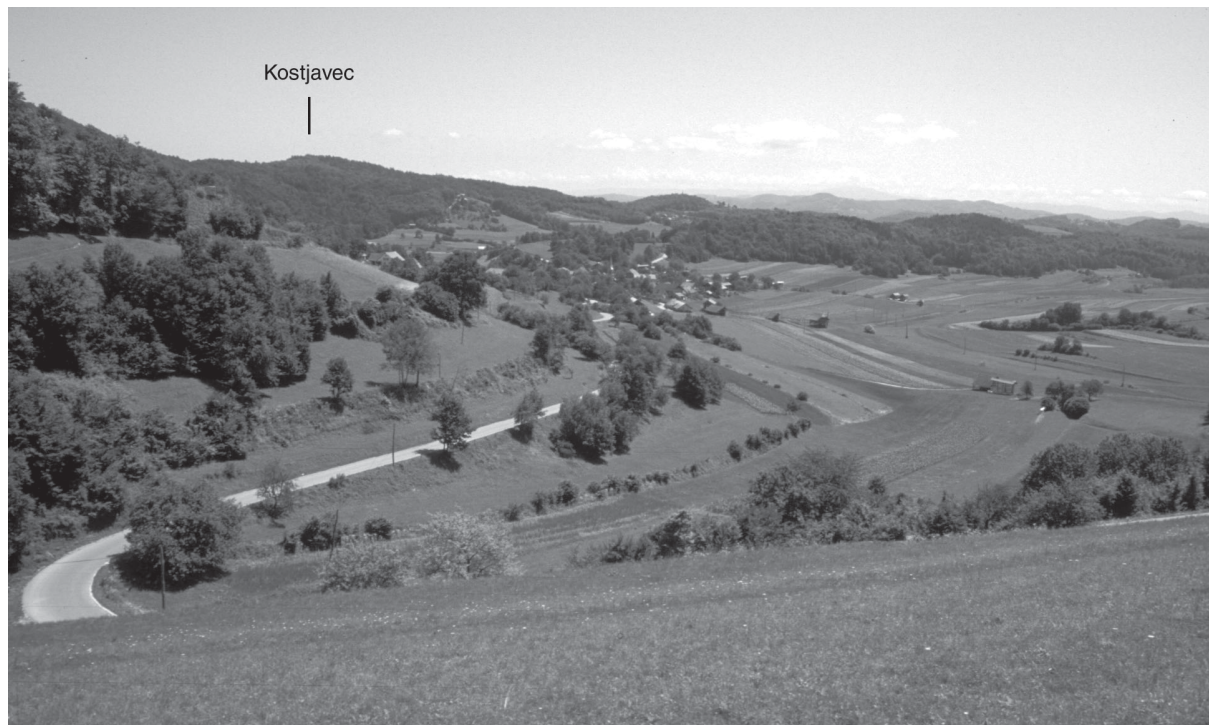
Komunikacije: Naselje se nahaja ob današnji cesti, ki vodi iz Mirenske doline v Moravče in povezuje

dolino Krke z dolino Save. Njegova lega, ki sicer ni dominantna, omogoča vizualni nadzor nad to naravno komunikacijo. Ali je bil to tudi eden izmed dejavnikov pri izbiri lokacije za prazgodovinsko naselje, lahko samo ugibamo.

Opis: Na severozahodni strani, kjer je dostop do naselja najlažji, poteka čez sam skalnat vrh (456,6 m) izrazit okop, ki so ga sredi devetdesetih let presekali z izgradnjo poti; tik pod vrhom so na južnem predelu naredili tudi manjši peskokop in na zahodni strani hišo.

Na severovzhodni in južni strani naselje zamejuje jasno viden rob, ki se prilagaja konfiguraciji terena in v jugovzhodnem delu prehaja v manjši okop (sl. 31). Jugovzhodna meja naselja ni več vidna, saj izginja v vinogradih, ki so preoblikovali površje. Po obliki je naselje ovalno razpotegnjeno, njegova notranjost rahlo pada od severozahoda proti jugo-vzhodu in je prekrita s travnikom, kjer so bile včasih njivske površine.

Dosedanja raziskovanja: Naselje je znano vsaj od leta 1885, ko ga omenja Pečnik,²¹ za njim pa še Šašel²² in Vuga.²³ Sondiranje Inštituta za arheologijo je potekalo v mesecu juliju 1996.²⁴

Sl. 30: Kostjavec nad Tihabojem. Pogled na naselje z zahoda.

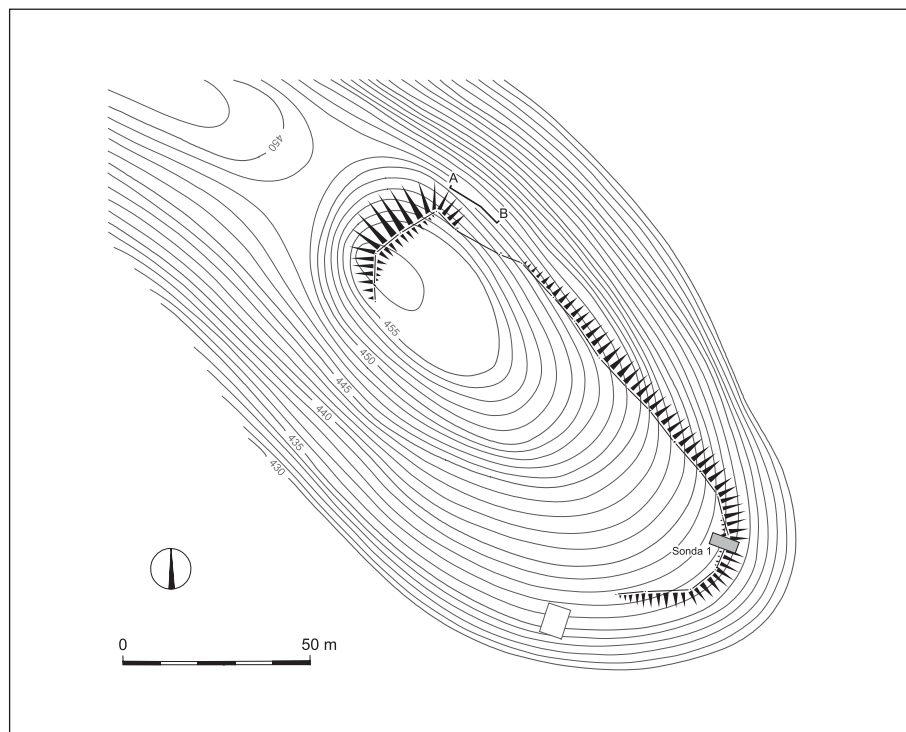
Abb. 30: Kostjavec bei Tihaboj. Blick auf die Siedlung von Westen.

²¹ J. Pečnik ga omenja v pismu Dežmanu z dne 13. 4. 1885; v pismih Szombathyju z dne 22. 8. 1886 in 20. 12. 1901; v rokopisu *Beschreibung der Spezialkarte "Rudolfswerth" aus der prähistorischen Zeit*, 1889, 17 in v *Izv. Muz. dr. Kr.* 14, 1904, 24.

²² J. Šašel, Tihaboj, v: *Arheološka najdišča Slovenije* (1975) 178.

²³ D. Vuga, Tihaboj, *Var. spom.* 24, 1982, 165.

²⁴ S. Tecco Hvala, 323. Tihaboj, *Var. spom. Poročila* 37, 1996, 124, 125 in elaborat v arhivu Inštituta za arheologijo ZRC SAZU.

Sl. 31: Kostjavec nad Tihabojem. Tloris naselja. M. = 1:2000.

Abb. 31: Kostjavec bei Tihaboj. Grundriß der Siedlung. M. = 1:2000.

Sonda 1

Lega: Za sondo smo izbrali lego na jugovzhodnem robu naselja ob izrazitem okopu, kjer je bil ta po naši presoji najmanj prizadet z recentnejšimi posegi (sl. 32). Po dosedanjih izkušnjah smo si na tem mestu obetali najboljše stratigrafske rezultate zaradi padajočega terena v notranjosti, saj je bilo ob kamnitem okopu pričakovati zadrževanje in odlaganje prsti z višjih predelov.

Metoda izkopavanja: Sondo smo zakoličili v izmeri 7 x 4 m tako, da je sekala okop. Točki, od koder smo merili globine, nismo izmerili absolutne višine. Izkopno polje v velikosti 3 x 7 m smo razdelili na kvadrante 1 x 1 m v lokalnem koordinatnem sistemu z naraščajočimi vrednostmi x v JV smeri in y v SZ smeri. Os daljše stranice izkopnega polja je imela namreč odklon 69,5 stopinj od severa, krajša stranica pa 20,5 stopinj. Izkopavali smo po približno 20 cm debelih režnjih razen tam, kjer je bila stratigrafska enota nedvomna, kot npr. ruševina zidu ali žganina, kjer smo uporabili stratigrafsko metodo.

Terenski izvidi: Sonda je izpolnila pričakovanja, saj je debelina plasti v najnižji točki ob južnem profilu dosegla 3 m. Plasti in strukture ter stratigrafski odnosi med njimi so najboljše razvidni iz južnega profila, ki je prikazan na pril. 3: A.

Izkop je segel do prvotne apnenčaste osnove, ki je v raziskanem delu padala od SZ proti JV za 1,5 m. Med $x = 2,4$ m in 7 m je bila umetno poravnana, kar je dobro vidno tudi v severnem profilu, ki je bil dokumentiran na liniji $y = 2,40$ m (sl. 33). Na poravnano osnovo je bil nato postavljen zid, zgrajen iz velikih kamnitih blokov, ki so tvorili zunanje in notranje lice, vmesni prostor pa je zapolnjevala oranžna mastna ilovica, pomešana z manjšimi kamni (sl. 34). V južnem profilu je bila notranja fronta zidu na $x = 4,20$ m ohranjena 1 m visoko, medtem ko je bila zunanja na $x = 6,60$ m razrušena, kar je razvidno iz lege kamnov (pril. 3: A); gruščnato nasutje pred njo pa je preprečevalo, da ni zdrsnila po pobočju. Zid je meril 2,60 m v širino in ustreza tako po tehniki gradnje kot dimenzijah halštatskim obzidjem Dolenjske.

Ob notranji fronti zidu je bila kotanja med $x = 1,40$ m in 4 m, katere dno je prekrivala peščena zemlja s kamni (*plast 1*) brez kulturnih ostalin. Čez njo je ležala močna žganinska plast, ki je vsebovala žlindro in je segala natanko do notranje fronte zidu, s čimer je jasno opredeljen odnos in časovni redosled nastanka teh dveh struktur. Sledila ji je druga žganinska plast, ki je bila prav tako omejena na kotanjo, ločuje pa ju vrinek iz sivorjave mastne glin, ki smo ga označili za *plast 2a*, in je vsebovala koščke glinastega ometa ter žlindro.

Sl. 32: Kostjavec nad Tihobojem. Notranjost naselja s sondo. Pogled s severa.

Abb. 32: Kostjavec bei Tihoboj. Siedlungsinnere mit dem Schnitt. Blick von Norden.

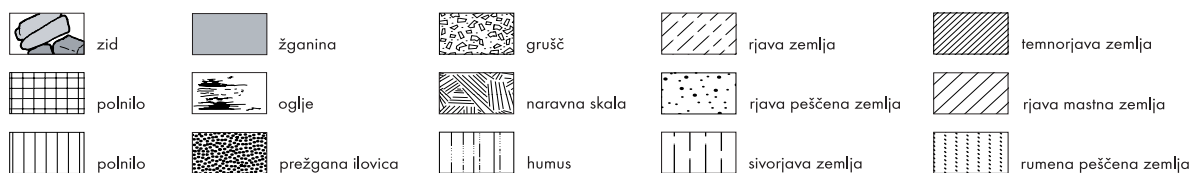
Za drugo žganinsko plastjo je nastala tanka plast bolj ali manj homogene rjave ilovnate zemlje (*plast 2*), ki se je širila po večjem delu izkopnega polja in je segala do notranje fronte zidu, ki se je tedaj že rušila, kar je zlasti dobro vidno v severnem profilu (*sl. 33*). V njej so bili črepinje lončenine, svitki, hišni omet, žlindra in živalske kosti (*t. 12: 1-6*).

To plast je v celoti prekrila nova plast žganine (tretja zapovrstjo), ki je bila enako intenzivna po vsej raziskani površini, v njej pa so bili vidni obrisi zoglenelih brun in desk, ki so ležale vsevpred. V njej smo zaznali v jugozahodnem vogalu sonde tudi 20 do 35 cm širok jarek polkrožnega preseka, zapolnjen s kompaktno prežgano glino, ki je segal 80 cm iz zahodnega profila proti vzhodu (*pril. 3: B*). Čemu je služil in kakšnemu objektu je pripadal, nismo uspeli v celoti razrešiti, ker nismo sledili njegovemu poteku zunaj izkopnega polja.

Pač pa je bil podoben jarek enake širine odkrit pri sondiranju na Kunklu pod Vrhtrebnjem,²⁵ kjer je interpretiran kot ležišče za temeljno bruno stavbe, saj so bili v njem ostanki zgorelega lesa in hišnega ometa. Da je do močne pogorenine na Kostjavcu prišlo ob dokončnem zrušenju prvega zidu govori dejstvo, da je ta segala čez vrhnje kamne njegove notranje fronte. Vse kaže, da gre za neki leseni objekt tik za obzidjem, katerega tloris nismo uspeli popolnoma izluščiti. Morda ga nakazuje ostanek jarka na $y = 0,90$ m, če ga po analogiji interpretiramo kot ležišče temeljnega bruna, ter zoglenelo bruno na $x = 3,30$ m, ki je potekalo pravokotno nanj v smeri sever - jug, čeprav njun neposredni stik ni bil viden. Zgorelo bruno na $x = 3,30$ m je počivalo na dveh kamnih na globini - 2,73 in - 2,76 m na razdalji 1 m, ki sta morda tvorila kamnito podlago zanj (*pril. 3: B*). Tej pogorenini lahko nedvomno

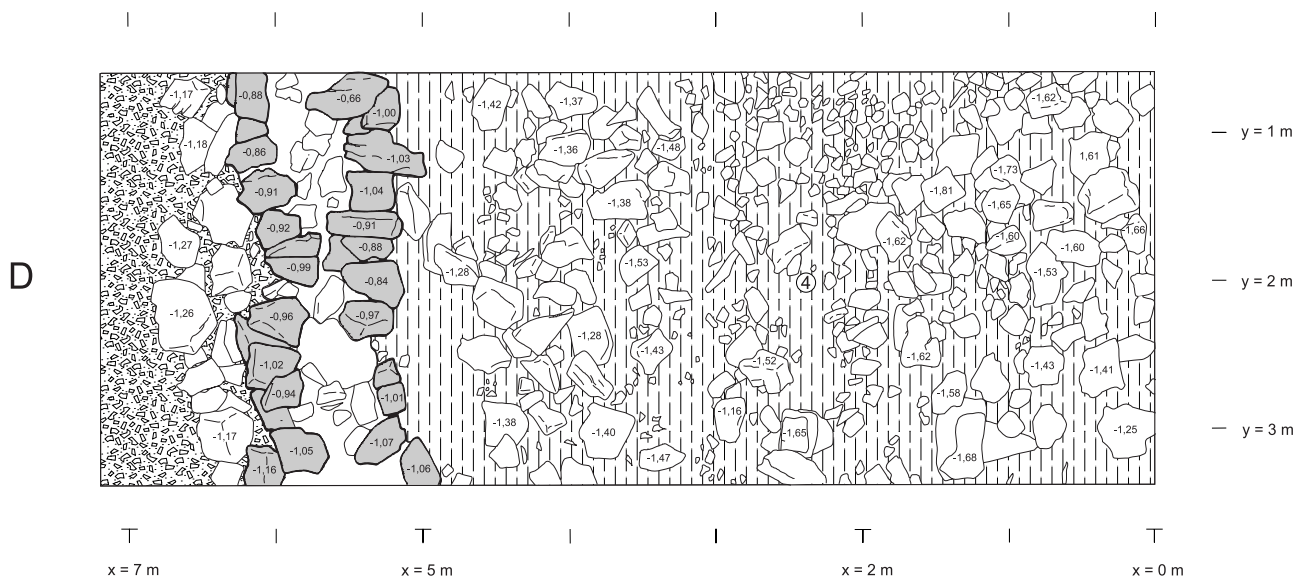
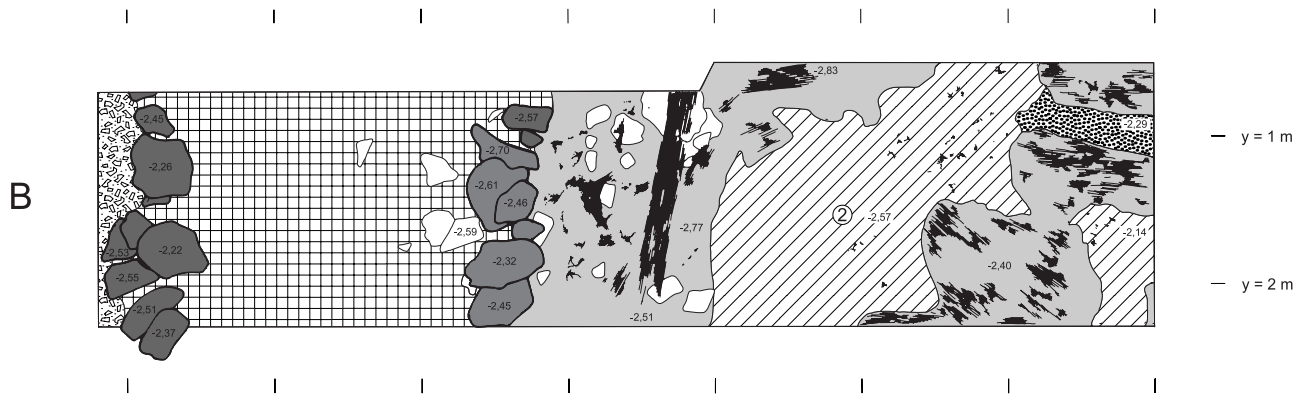
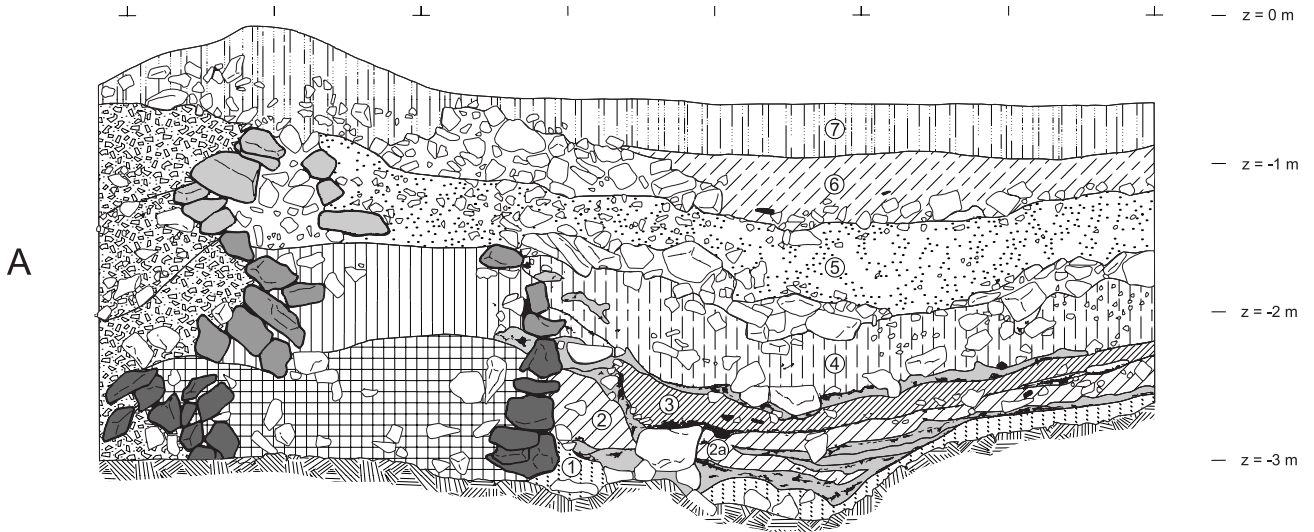
Str. 183: *Pril. 3:* Kostjavec nad Tihobojem. A: južni profil; B: faza I b - kumulativni tloris; C: faza II - kumulativni tloris; D: faza III - kumulativni tloris. M. = 1:50.

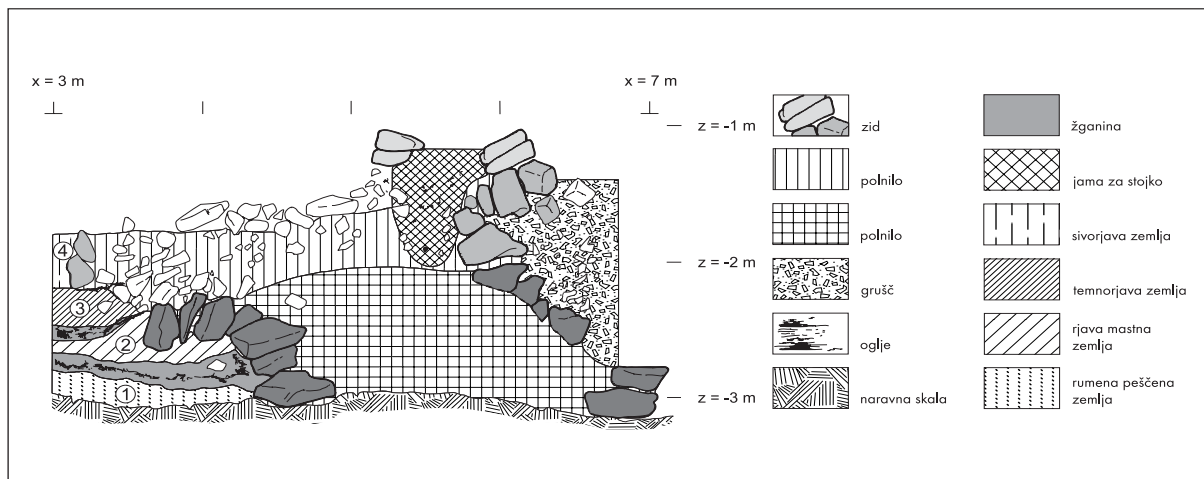
S. 183: *Beil. 3:* Kostjavec bei Tihoboj. A: Südprofil; B: Phase I b - Kumulativgrundriß; C: Phase II - Kumulativgrundriß; D: Phase III - Kumulativgrundriß. M. = 1:50.

²⁵ J. Dular, B. Križ, D. Svoljšak, S. Tecco Hvala, Utrjena prazgodovinska naselja v Mirenski in Temeniški dolini (Befestigte prähistorische Siedlungen in der Mirenska dolina und der Temeniška dolina), *Arh. vest.* 42, 1991, 72, sl. 5 A.

Sl. 33: Kostjavec nad Tihabojem. Delni severni profil na $y = 2,40$ m. M. = 1:50.

Abb. 33: Kostjavec bei Tihaboj. Teil des Nordprofils auf $y = 2,40$ m. M. = 1:50.

pripišemo šobo (*t. 12: 8*) in hišni omet (*t. 12: 7*), ki kaže odtise brun in s tem na konstrukcijske elemente gradnje.

Prvotno obzidje so nato popravili oziroma postavili nov zid (*pril. 3: C*), ki je bil zgrajen na istem mestu in v isti maniri kot prvi, le da je bil precej slabše ohranjen, saj frontalni kamni niso trdno stali v svojih legah. Stratigrafski odnosi v južnem profilu kažejo (*pril. 3: A*), da je bil zgrajen po velikem požaru, ki ga predstavlja tretja žganinska plast, saj je ta segla pod temeljne kamne njegove notranje fronte do $x = 4,50$ m.

V času obnovljenega obzidja na Kostjavcu se je v notranjosti za njim nabrala tanjša plast temnorjave ilovnate zemlje - *plast 3* (*pril. 3: A*), ki je vsebovala fragmente keramike, svitke, vijčke, kose hišnega ometa, živalske kosti in žlindre (*t. 13: 1-4*). Sledila ji je še ena nekoliko slabše izražena žganinska plast prežgane glinje in oglja, ki pa jo je vendarle dovolj jasno ločevala od *plasti 4*. Tudi ta kulturna plast je po stratigrafskih odnosih sodeč nastala v času obstoja 2. zidu, saj je segala do njegove notranje

fronte (*pril. 3: A; sl. 34*). Po sestavi je bila zelo heterogena: v sivorjavi zemlji, pomešani s kamnitim drobirjem, so se mestoma pojavljali večji obdelani kamni, drobci oglja, hišnega ometa in obilica črepinj lončenine, uteži, svitkov, pekev, živalskih kosti, žlindre, celo šoba in brusni kamen (*t. 13: 5-14; 14, 15*). Prekrila jo je debela plast kamenja, ki nedvomno predstavlja ruševino 2. zidu, saj so bili veliki ploščati kamni v pasu tik pred obzidjem zagotovo ostanki njegove notranje fronte. Hkrati je bil z njo teren

Sl. 34: Kostjavec nad Tihabojem. Pogled na 1. zid in na zoglenelo bruno.

Abb. 34: Kostjavec bei Tihaboj. Blick an die Mauer 1 und verkohlten Balken.

Sl. 35: Kostjavec nad Tihabojem. 3. zid z jama za kol.

Abb. 35: Kostjavec bei Tihaboj. Mauer 3 mit dem Pfostenloch.

Sl. 36: Kostjavec nad Tihabojem. Vsek za cesto na severovzhodnem pobočju vrha.

Abb. 36: Kostjavec bei Tihaboj. Straßeneinschnitt auf dem nordöstlichen Hang des Gipfels.

bolj ali manj poravnani in na ta način je bila oblikovana nova hodna površina, na katero je bil postavljen tretji zid. V tej kamniti groblji so bili drobcji lončenine, vijček, utež, živalske kosti, žindra in šoba; tik na njej, torej na hodni površini pa sta ležala skledi (*t. 17: 3,4*) in železno dleto (*t. 17: 1*).

Tretji zid je bil postavljen na ruševine drugega in njegova zunanja fronta je stala natanko na istem mestu kot prejšnja (*pril. 3: A in D*). Ta zid je bil bistveno ožji od prejšnjih dveh, saj je meril le dober meter. Zgrajen je bil v suhozidni tehniki (*sl. 35*). V severnem profilu je bilo mogoče razločiti še en konstrukcijski element pozidave, in sicer stojko oziroma jamo za kol (*sl. 35*), ki je segala do globine - 2 m. Na tak tip gradnje z jamo za stojko v sredini zidu so naleteli tudi pri sondiranju naselja Ajdovščina nad Zajelšami.²⁶

Po nagibu frontalnih kamnov sodeč, ki je dobro viden v prerezu sonde (*pril. 3: A*), tudi tretji zid na Kostjavcu ni prav trdno stal. V vrhnjem delu je bil precej razrušen, za njim pa je nastala debela plast rjave zemlje (*plast 5*), pomešane s peskom, drobcji hišnega ometa in črepinjami (*t. 20; 21: 1-8*). Tako zgornja kot spodnja meja te plasti sta jasno

izraženi z nizom manjših kamnov, ki se pojavljajo po vsej površini in se navezujejo na kamnito grobljo med $x = 3$ m in $x = 7$ m, ki pa je ne moremo jasno definirati. Nemara gre za ruševino tretjega zidu, ali pa je temu sledil še kakšen, od katerega niso jasno razpoznavni konstrukcijski elementi; morda pa je ta groblja nastala pri čiščenju njivskih površin. V njej so bili številni fragmenti keramike, ometa in žindre (*t. 17: 5-11; 18; 19*). Prav tako ostaja nejasno, ali je plast kamnov, ki se je pojavila na globini med - 1,20 m in -1,40 m in je razmejevala plast 5 in 6, predstavljala hodno površino k morebitnemu četrtemu zidu. V 20 do 40 cm debeli *plasti 6* iz temnorjave zemlje, ki se je nabrala za kamnito grobljo, so bile razpršene črepinje, med katerimi prevladujejo posode, narejene na počasnem vretenu, svitki, žindra, talilni lonček, obrušeni drobcji hišnega ometa (*t. 21: 9-14; 22*), kar bi morda kazalo na to, da je nastala z odlaganjem prsti z višjih predelov notranjosti ali kot posledica obdelovanja njiv. In čisto na koncu je nastal humus (*plast 7*), ki je prekril vse sledi preteklih dogajanj. Le na odseku med $x = 5$ in $x = 7$ m iz njega molijo kamnite ruševine, ki tvorijo rahel okop.

²⁶ P. Pavlin, Sondiranje na Ajdovščini nad Zajelšami jeseni 2000. Elaborat v arhivu Inštituta za arheologijo ZRC SAZU.

Presek A-B

Lega: Z vsekomo za cesto je na severovzhodnem pobočju vrha nastal nekaj deset metrov dolg profil (sl. 36), ki smo ga tudi dokumentirali (sl. 37); v nasutju za cesto so bile prazgodovinske črepinje. V priložnostnem peskokopu na južni strani tik pod vrhom je bilo mogoče razločiti ostanek prazgodovinske hiše, od koder smo pobrali žrmlje (sl. 38).

Terenski izvid: Iz profila A-B (sl. 37: B), ki je nastal po posegu za cesto, je razvidno, da je bil na poravnano apnenčasto osnovo postavljen 2,50 m širok obrambni zid. Njegova zunanja fronta, ki se je ohranila v višini 1,20 m, je bila zgrajena iz mogočnih kamnitih blokov, medtem ko je bila notranja fronta nekoliko šibkejša in tudi manj stabilna, kar je razvidno iz lege kamnov; polnilo je tvorila rjava peščena ilovica z manjšimi kamni.

V notranjosti naselja je na tem mestu tik za obzidjem stala neposredno na raščeni tleh nekakšna kamnita konstrukcija med $x = 2,80$ in $3,80$ m, ki je imela dozdevno pravokoten tloris. Kamni, ki so jo tvorili, so bili močno ožgani, prostor med njimi pa je zapolnjevala žganina. Njihove funkcije sicer ne moremo jasno opredeliti, lahko pa domnevamo, da so služili za morebitno oporo pokončnemu brunu nekakšne lesene konstrukcije. Do njih je namreč segala izrazita plast žganine, ki se je širila po prvotni osnovi vzdolž profila vse do $x = 8,60$ m, kjer je izginila pod večjim kamnom v kotanji, ki je ležal v njej. Prekrivala jo je homogena rumena peščena zemlja (plast 1), ki ji je sledila temnorjava peščena zemlja z obilico oglja, prežgane glinice in žlindre (plast 2). V tej plasti se je v pasovih pojavljala žganina, ki je segala čez vrhnje kamne notranje fronte zidu, pa tudi čez kamnito konstrukcijo, s čimer je določeno časovno sosledje teh struktur. Nanjo je bila naložena debela plast temnorjave zemlje, pomešana z gruščem (plast 3), ki je segala do zunanje fronte zidu in je prenehala na istem mestu kot plast 2 v kotanji pri $x = 8,80$ m.

Plasti 3 je sledila črna prhka zemlja, pomešana z ogljem in večjimi kosi prežgane glinice ter žlindre (plast 4), ki v profilu (sl. 37: B) ni kazala neposrednega stika z obzidjem, saj se je pri $x = 4$ m izklinjala. Pri $x = 8,80$ m smo zabeležili njen strm padec, od koder smo ji naprej lahko sledili bolj ali manj intenzivno po površju apnenčaste osnove v 0, 60 m globoko vkopano jamo med $x = 11$ in 12 m. Plast 4 je deloma prekril humus, deloma sterilna plast 8 (med $x = 7$ in $8,60$ m), deloma pa plast rjave zemlje z gruščem (plast 6), ki se je raztezala med $x = 8,70$ do $x = 13$ m. Žal v plasti 4 nismo odkrili oprijemljivejših arheoloških najdb, ki bi omogočale datacijo te plasti. Domnevamo pa lahko,

da je nastala v času po prenehanju obzidja. Verjetno je sočasna ali nekoliko starejša od plasti sivočrne prhke zemlje (plast 5), s katero se je stikala na $x = 12,80$ m.

Plast 5 je vsebovala oglje, prežgano glino, nekaj netipičnih črepinj in živalske kosti. Pri $x = 13$ m se je stikala z močno prežgano gruščnato plastjo lečaste oblike (plast 7), ki je ležala na plasti 6 in je segala do plasti 4 pri $x = 8,60$ m. Prekrivala jo je debela plast sterilnega gruščja (plast 8), tej pa je sledil gozdni humus (plast 9), ki je zakril kulturne ostaline. Vse te plasti in njihovi odnosi kažejo na pestro dogajanje v času, ko je bil Kostjavec poseljen.

Rezultat sondiranja: S stratigrafsko analizo plasti in struktur smo v sondi lahko izluščili tri faze:

Faza I a:

- izgradnja 1. zidu
- 1. in 2. žganinska plast
- plast 2

Faza I b (pril. 3: B):

- izgradnja lesenega objekta?
- rušenje 1. zidu in požig lesenega objekta

Faza II (pril. 3: C):

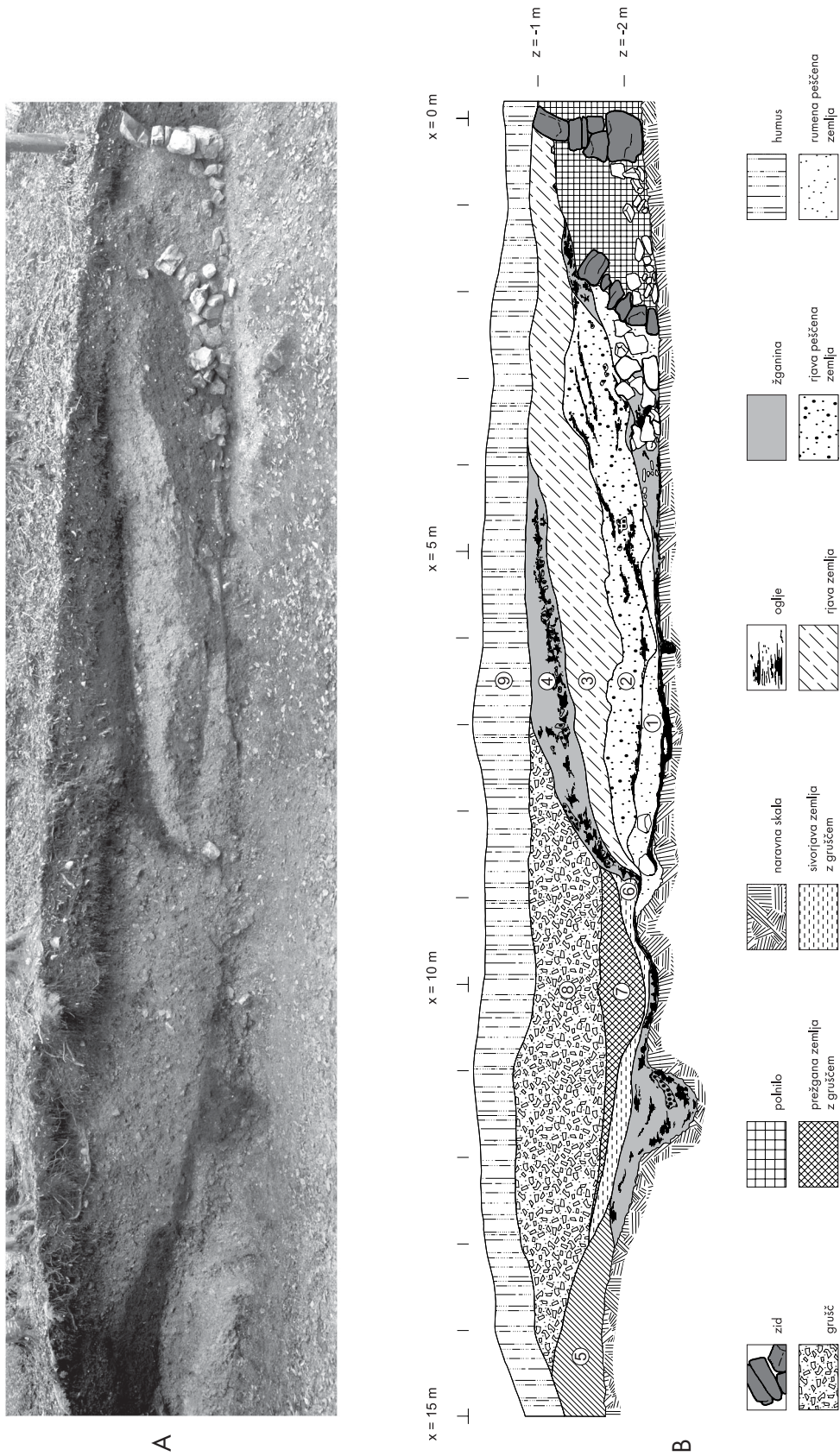
- izgradnja 2. zidu
- plast 3
- 4. plast žganine
- plast 4
- rušenje 2. zidu

Faza III (pril. 3: D):

- izravnava terena
- izgradnja 3. zidu
- plast 5
- rušenje 3. zi
- plast 6

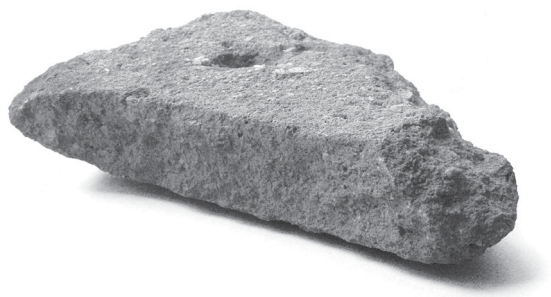
Medtem ko smo s sondo 1 ugotovili tri utrdbene faze, smo v preseku A-B na severovzhodnem pobočju hriba registrirali le najstarejšo, ki jo predstavlja 1. zid. Tudi sicer so bile arheološke najdbe v plasteh na tem koncu izredno skromne in ne dopuščajo podrobnejšega kronološkega opredeljevanja. Zanimivo je dejstvo, da smo na obeh lokacijah naleteli na izredno močne žganinske plasti in na veliko količino žlindre, kar bi pričalo o intenzivni železarski dejavnosti na Kostjavcu.

Glede na to, da je bil v preseku A-B ugotovljen le en zid, v sondi pa trije, se zastavlja vprašanje, ali je situacija, na katero smo zadeli s sondo, reprezentativna za celotno naselje. In kako na podlagi rezultatov sondiranja razumeti dogajanje na Kostjavcu: ali gre na območju sonde le za obnovo prizadetega dela obzidja ali pa je bilo naselje ponovo utrjeno, vendar ne v celoti. In konec koncev, ali ta zgodba velja samo za Kostjavec ali se je ponovila še kje drugje? Namreč, podobna situacija kot na Kostjavcu je bila zabeležena še na nekaterih drugih

Sl. 37: Kostjavec nad Tihabojem. A: presek A-B; B: profil A-B. M. = 1:75.

Abb. 37: Kostjavec bei Tihaboj. A: Durchschnitt A-B; B: Profil A-B. M. = 1:75.

Sl. 38: Kostjavec nad Tihabojem. Žrmlje iz peskokopa na južni strani vrha. Foto: S. Ciglenečki.

Abb. 38: Kostjavec bei Tihaboj. Mahlstein aus dem Steinbruch auf der südlichen Seite des Gipfels. Photo: S. Ciglenečki.

doslej raziskanih najdiščih, kot so npr. Cvinger nad Koriti,²⁷ Kunkel nad Vrhtrebnjem,²⁸ Gradec nad Vinkovim Vrhom,²⁹ Veliki Vinji Vrh³⁰ in seveda Stična,³¹ kjer je bilo ugotovljenih več faz utrjevanja, kar bi pričalo o dramatičnih dogodkih, ki niso prizadeli zgolj Kostjavca, temveč širšo regijo.

Časovna opredelitev: Posamezne faze na Kostjavcu smo poskušali časovno umestiti na podlagi tipološke analize keramičnega gradiva iz sonde, ki zastopa pretežni del najdb.

Že v najstarejših kulturnih plasteh, ki jih predstavljajo prva in druga žganinska plast ter plast 2 a, je bila žlindra, kar je neizpodbiten dokaz za železarsko dejavnost. Gre za zelo izpoveden indikator, saj posledično definira pričetek poselitve na tem hribu, ki ga zatorej nikakor ne moremo umestiti v čas pred železno dobo. Ob tem je zanimivo, da je naselje na Kostjavcu po legi in obliki sorodno nekaterim poznobronastodobnim najdiščem z oddvojnimi nasipom na najdostopnejšem prede-

lu, kot so npr. Kočnik nad Segonjami,³² Mastni hrib nad Škocjanom,³³ Stari grad nad Seli pri Šumberku,³⁴ Šumenje pri Podturnu.³⁵ S temi najdišči pa ga ne veže zgolj oblika in lega, marveč tudi okras z odtisi prstov na ostenju posode (*t. 12: 3*), ki je bil najden v plasti 2, na katerega pogosto naletimo med gradivom iz naselij pozne bronaste dobe.³⁶ Vendar ta ornament ni vezan izključno na poznobronastodobne kontekste, saj se pojavlja tudi v najsta-rejših plasteh na nekaterih železnodobnih najdiščih, npr. na Cvingerju nad Koriti³⁷ in na Cvingerju nad Virom pri Stični,³⁸ kamor bi lahko uvrstili tudi Kostjavec, glede na to, da je bila v plasti 2 žlindra. Sodeč po zbranih analogijah, gre za kronološko indikativen ornament, ki priča o poselitvi na samem začetku železne dobe v horizontu Podzemelj. Tudi oddvojni nasip na Kostjavcu ni edinstven med železnodobnimi najdišči, saj ga poznamo še z najdišča na Kunklu pod Vrhtrebnjem, ki je datirano v železno dobo s pričetkom v fazi Podzemelj 2,³⁹ kar morebiti kaže na svojevrstno kontinuiteto v izbiri prostora in v oddvojnem nasipu iz pozne bronaste dobe, ki jo potrjuje tudi ornament z odtisi prstov. Plast 2 opredeljuje trajanje 1. zidu na Kostjavcu, ki ga tako lahko s precejšnjo gotovostjo datiramo v fazo Podzemelj 2.

Plasti 3 in 4 sta nastali v času obnovljenega obzidja, zgrajenem po požaru, ki je bil dobro dokumentiran s tretjo žganinsko plastjo v sondi 1. Najdbe iz plasti 3 so skromne, med njimi pa je za datacijo oprijemljiva le noga ciborija (*t. 13: 4*), ki je značilna za mladohalštatsko obdobje.⁴⁰ V plasti 4 so bile najdbe sicer številnejše in sodijo k tipično halštatskemu inventarju, kot so svitki, uteži, ročaji pekev, posodje, okrašeno z gladkimi ali razčlenjenimi nalepljenimi rebri in bradavicami, vendar ne dopuščajo natančnejšega kronološkega opredeljevanja.

²⁷ J. Dular, B. Križ, D. Svolfšak, S. Tecco Hvala, Prazgodovinska višinska naselja v Suhi krajini (Vorgeschichtliche Höhensiedlungen in der Suha krajina), *Arh. vest.* 46, 1995, pril. 2.

²⁸ Dular et al. (op. 25) pril. 1.

²⁹ Dular et al. (op. 27) pril. 3.

³⁰ J. Dular, B. Križ, P. Pavlin, D. Svolfšak, S. Tecco Hvala, Prazgodovinska višinska naselja v dolini Krke (Vorgeschichtliche Höhensiedlungen im Krkatal), *Arh. vest.* 51, 2000, pril. 2.

³¹ S. Gabrovec, *Stična 1. Naselbinska izkopavanja (Siedlungsausgrabungen)*, Kat. in monogr. 28 (1994).

³² Dular et al. (op. 30) sl. 6.

³³ Ibidem, sl. 9.

³⁴ Dular et al. (op. 27) sl. 7.

³⁵ D. Breščak, J. Dular, Prazgodovinsko in poznoantično naselje Šumenje pri Podturnu (The prehistoric and late Roman settlement of Šumenje near Podturn), *Arh. vest.* 53, 2002, sl. 4.

³⁶ Ornament z odtisi prstov: J. Dular, Začetki železnodobne poselitve v osrednji Sloveniji (Der Beginn der eisenzeitlichen Besiedlung in Zentralslowenien), *Arh. vest.* 44, 1993, sl. 2; t. 2 : 3,4; t. 3: 3,13; t. 4: 7,15. Glej še Dular et al. (op. 27) t. 4: 10; Dular et al. (op. 30) t. 5: 16; t. 8: 3; Breščak, Dular (op. 35) sl. 11: 14,15.

³⁷ Dular et al. (op. 27) t. 10: 4.

³⁸ Gabrovec (op. 31) t. 9: 7.

³⁹ Dular et al. (op. 25) 74, sl. 2; sl. 53.

⁴⁰ J. Dular, *Halštatska keramika v Sloveniji (Die Grabkeramik der älteren Eisenzeit in Slowenien)*, Dela 1. razr. SAZU 23 (1982) 53-55.

Nemara velja omeniti le fragmenta skodele z ročajem, segajočim do dna (*t. 14: 6,7*), ki imata parelele v grobu 65 iz gomile V na Kapiteljski njivi v Novem mestu,⁴¹ kjer je bil podoben primerek skupaj z gubanko, ki je priljubljena forma v mladohalštatskem obdobju.⁴² Tudi v ruševinah 2. zidu so bile najdbe dokaj številne (*t. 16*), med katerimi naj izpostavimo le ustje pitosa s črnim premazom na notranji strani (*t. 16: 6*), ki je podoben fragmentu s Kunkla pod Vrhtrebnjem,⁴³ kjer je datiran v mladohalštatsko obdobje oz. certoški horizont in je bil najden na samem tlaku, ki je sodil k tamkajšnjemu 2. zidu. Podoben pa mu je tudi kos iz plasti 3, ki spada k inventarju hiše 1 na Velikem Vinjem vrhu.⁴⁴ Zanimiv je tudi rogljičast držaj (*t. 16: 4*), ki ima paralele na Gradcu pri Vinkovem vrhu,⁴⁵ bil je v 2. zidu, ki velja za mladohalštatskega. Zasedimo ga tudi med gradivom hiše A na Kučarju pri Podzemlju⁴⁶ prav tako iz mladohalštatskega obdobja. S temi elementi lahko v to obdobje datiramo tudi plasti 3 in 4 na Kostjavcu, s čimer je posredno determiniran tudi časovni razpon 2. zidu, ki se sklada z mnogimi drugimi situacijami na železnodobnih najdiščih Dolenjske.⁴⁷

Neposredno na hodni površini k 3. zidu, ki jo je tvorila ruševina 2. zidu, je ležalo nekaj lončenine in dleto (*t. 17: 1-4*). Novo dobo morda napoveduje skleda, izdelana na počasnem vretenu, z rahlimi sledovi grafitiranja (*t. 17: 4*), za katero žal nismo našli ustreznih analogij. Sicer so v plasti 5, ki je nastala nad hodno površino v času 3. zidu, še vedno prisotni mladohalštatski kosi kot npr. nogi ciborijev (*t. 20: 8,9*), ostenje redukcijsko žgane posode z vrstami drobnih plitvih vtisov (*t. 21: 1*),⁴⁸ pojavlja pa se tudi lončenina, ki je izdelana na počasnem vretenu (*t. 20: 2,3*), kar predstavlja nekakšno novost v primerjavi z gradivom iz starejših plasti, ki je ne moremo jasno časovno opredeliti. Na podlagi

teh najdb bi lahko kvečjemu skleпали, da ta plast ni enotna. Enako sliko dajejo tudi najdbe iz ruševin 3. zidu, med katerimi nastopajo mladohalštatski elementi kot npr. gubanka (*t. 18: 12*) in skleda (*t. 18: 1*), ki sodita med vodilne oblike kačastege in certoškega horizonta.⁴⁹ Skupaj z njimi je bilo v tej ruševini tudi ustje (*t. 17: 8*), ki je tipično za latenski čas.⁵⁰ Temu času ustreza tudi tehnika gradnje in debelina zidu, ki je značilna za latenska obzidja Dolenjske.⁵¹ Tezo, da se je življenje na Kostjavcu odvijalo še v latenskem času, potrjujejo nekatere tipične forme in metličast okras iz plasti 6 (*t. 21: 11; 22: 1,5-7*).⁵² Ker najdb iz mlajših obdobji nismo zasledili, je mogoče sklepati, da Kostjavec kasneje ni bil več poseljen.

Če na kratko povzamemo rezultate analize, potem lahko zaključimo, da predstavlja I. faza in 1. zid najstarejšo poselitev na Kostjavcu, ki sodi v starohalštatsko obdobje, II. faza z 2. zidom spada v mladohalštatski čas in III. faza s 3. zidom v mlajšo železno dobo oz. v latensko obdobje; potem je bilo naselje opuščeno.

Tecco Hvala

KATALOG

Gradišče pri Suhadolah

Tabla 1

1. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 22518; lega: sonda 1; plast 4.
2. Frag. zapestnice iz rjavega stekla; inv. št. NMS P 22502; lega: sonda 1; plast 4.
3. Jagoda iz modrega stekla z belo črto; inv. št. NMS P 22501; lega: sonda 1; plast 4.
4. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj

⁴¹ Križ, *Novo mesto* 5 (op. 9) t. 40: 2.

⁴² Dular (op. 40) 85.

⁴³ Dular et al. (op. 25) 75, t. 2: 5.

⁴⁴ Dular et al. (op. 30) t. 12: 21.

⁴⁵ Dular et al. (op. 27) 115, t. 20: 11; t. 22: 14.

⁴⁶ J. Dular, S. Ciglenečki, A. Dular, *Kučar. Železnodobno naselje in zgodnjekrščanski stavbni kompleks na Kučarju pri Podzemlju (Eisenzeitliche Siedlung und frühchristlicher Gebäudekomplex auf dem Kučar bei Podzemelj)*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 1 (1995) 62, t. 11: 9.

⁴⁷ Glej op. 27-31.

⁴⁸ Dular, (op. 40) 74, 85.

⁴⁹ Ibidem, 53.

⁵⁰ Glej Cvinger nad Virom pri Stični: Gabrovec (op. 31) t. 2: 10; Cvinger nad Koriti: Dular et al. (op. 27) t. 14: 9; Križni vrh nad Belim gričem: Dular et al. (op. 25) 104, 109, t. 46: 7; t. 47: 1.

⁵¹ Glej Cvinger nad Koriti: Dular et al. (op. 27) 109, sl. 29; Cvinger nad Virom pri Stični: Gabrovec (op. 31) 98, sl. 50; Veliki Vinji vrh: Dular et al. (op. 30) 139, pril. 2: C.

⁵² Glej Kunkel pod Vrhtrebnjem: Dular et al. (op. 25) 75, t. 5: 16; Kincelj nad Trbincem: Ibidem, 93, t. 38: 16, t. 40: 3; Križni vrh nad Belim Gričem: Ibidem, 104, t. 47: 10; t. 48: 6,7; Cvinger nad Koriti: Dular et al. (op. 27) 109, t. 14: 5,10-12; t. 15: 11-17,19; Gradec pri Vinkovem vrhu: Ibidem, 115, t. 19: 3-5; Cvinger nad Virom pri Stični: Gabrovec (op. 31) t. 2: 12; t. 7:4.

* Petru Turku, kustosu Narodnega muzeja Slovenije, se zahvaljujemo za dovoljenje za objavo gradiva.

rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 22505; lega: sonda 1; plast 4.

5. Frag. kamnite sekire iz peščenca; inv. št. NMS P 22503; lega: sonda 1; plast 4.

6. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavočrna, znotraj rjavočrna; površina gladka; sestava drobnazrnata; inv. št. NMS P 22508; lega: sonda 1; plast 4.

7. Kamnit tolkač iz peščenca; inv. št. NMS P 22523; lega: sonda 1; plast 4.

8. Frag. ostenja; izdelan na vretenu; barva: zunaj temnosiva, znotraj temnosiva; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 22517; lega: sonda 1; plast 4.

9. Frag. ustja; izdelan na vretenu; barva: zunaj temnosiva, znotraj temnosiva; površina gladka; sestava drobnazrnata; inv. št. NMS P 22512; lega: sonda 1; plast 4.

10. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavorumen, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: glavničenje na notranji strani; inv. št. NMS P 22522; lega: sonda 1; plast 4.

11. Frag. dna; izdelan na vretenu; barva: zunaj temnosiva, znotraj temnosiva; površina gladka; sestava drobnazrnata; inv. št. NMS P 22520; lega: sonda 1; plast 4.

12. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; površina hrapava; sestava drobnazrnata; opomba: grafitno pustilo; inv. št. NMS P 22507; lega: sonda 1; plast 4.

Tabla 2

1. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj temnosiva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljene bradavice; inv. št. NMS P 22532; lega: sonda 2; plast 2.

2. Vijček; izdelan prostoročno; površina gladka; sestava drobnazrnata; inv. št. NMS P 22533; lega: sonda 2; plast 2.

3. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj sivočrna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22530; lega: sonda 2; plast 10.

4. Frag. brusni kamen; inv. št. NMS P 22529; lega: sonda 2; plast 11.

Grac pri Tlaki

Tabla 2

5. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rjava; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: ustje je razčlenjeno z vtisi; inv. št. NMS P 22470; lega: sonda 3.

6. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rdečerjava; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: izvlečeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22467; lega: sonda 3.

7. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj črnorjava; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: poševne kanelure; inv. št. NMS P 22473; lega: sonda 3.

8. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj rjavočrna; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: poševne kanelure; inv. št. NMS P 22466; lega: sonda 3.

9. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj opečnatordeča, znotraj opečnatordeča; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 22477, 22478; lega: sonda 3.

10. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj rjava; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: vtisnjena nalepka; inv. št. NMS P 22480; lega: sonda 3.

11. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj opečnatorjava, znotraj opečnatorjava; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 22479; lega: sonda 3.

12. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina gladka; sestava porozna; okras: vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 22483; lega: sonda 3.

13. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivočrna, znotraj sivočrna; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 22482; lega: sonda 3.

14. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: plitev vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 22485; lega: sonda 3.

15. Frag. cedila; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina gladka; sestava drobnazrnata; inv. št. NMS P 22498; lega: sonda 3.

Gradišče pri Hohovici

Tabla 3

1. Frag. ostenja z ročajem; izdelan prostoročno; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22411; lega: sonda 1; humus.

2. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj svetlorjava, znotraj svetlorjava; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: plitev vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 22410; lega: sonda 1; humus.

3. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavosiva, znotraj črnosiva; površina hrapava; sestava drobnazrnata; okras: izvlečena bradavica; inv. št. NMS P 22428; lega: sonda 1; plast 1.

4. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerumena, znotraj siva; površina hrapava; sestava drobnazrnata; okras: plitev vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 22446; lega: sonda 1; plast 1.

5. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj sivorjava; površina gladka; sestava drobnazrnata; inv. št. NMS P 22439; lega: sonda 1; plast 1.

6. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivočrna, znotraj siva; površina gladka; sestava drobnazrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22445; lega: sonda 1; plast 1.

7. Frag. zajemalke; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavordeča, znotraj sivorjava; površina gladka; sestava drobnazrnata; inv. št. NMS P 22437; lega: sonda 1; plast 1.

8. Frag. vstek; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavosiva, površina hrapava; sestava drobnazrnata; inv. št. NMS P 22416; lega: sonda 1; plast 1.

9. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavosiva, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22433; lega: sonda 1; plast 1.

Površinske najdbe

Slika 13

1. Frag. železna fibula; inv. št. NMS P 20517.
2. Frag. železna fibula; inv. št. NMS P 20516.
3. Frag. železna fibula; inv. št. NMS P 20515.
4. Frag. bronastega sklepanca; inv. št. NMS P 20513.
5. Frag. bronastega ogledala; inv. št. NMS P 20514.
6. Železen nož; inv. št. NMS P 20518.
7. Frag. železen nož; inv. št. NMS 20519.
8. Frag. železnega noža; NMS P 20520.

Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji

Tabla 4

1. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj

rdečerjava, znotraj črna, rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: snopi vrezov pred pečenjem, nalepljene bradavice; inv. št. NMS P 23055; lega: sonda 1; plast 2.

2. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, rumenorjava, znotraj siva, rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 23098; lega: sonda 1; plast 2.

3. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno rebro; inv. št. NMS P 23089; lega: sonda 1; plast 2.

4. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, rdečerjava, znotraj rdečerjava; površina gladka; sestava drobnozrnata; okras: nalepljen držaj; inv. št. NMS P 23061; lega: sonda 1; plast 2.

5. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina gladka; sestava drobnozrnata; okras: nalepljen jezičasti držaj; inv. št. NMS P 23133; lega: sonda 1; plast 2.

6. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 23083; lega: sonda 1; plast 2.

7. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljena razčlenjena bradavica; inv. št. NMS P 23072; lega: sonda 1; plast 2.

8. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj rdeča, črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 23039; lega: sonda 1; plast 2.

9. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 23062; lega: sonda 1; plast 2.

10. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj rdeča; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; opomba: prežgan, deformiran v ognju; inv. št. NMS P 23138; lega: sonda 1; plast 2.

11. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj rdeča, siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: glavničenje na notranji strani; inv. št. NMS P 23112; lega: sonda 1; plast 2.

Tabla 5

1. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; opomba: prežgan v ognju; inv. št. NMS P 23107; lega: sonda 1; plast 2.

2. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj siva, črna; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23066; lega: sonda 1; plast 2.

3. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23059; lega: sonda 1; plast 2.

4. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23076; lega: sonda 1; plast 2.

5. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj črna; površina gladka; sestava drobnozrnata; opomba: dve luknjici; inv. št. NMS P 23081; lega: sonda 1; plast 2.

6. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina gladka; sestava drobnozrnata; inv. št. NMS P 23020; lega: sonda 1; plast 2.

7. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rdečerjava, siva; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23102; lega: sonda 1; plast 2.

8. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23094; lega: sonda 1; plast 2.

9. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23064; lega: sonda 1; plast 2.

10. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: prežgan v ognju; inv. št. NMS P 23068; lega: sonda 1; plast 2.

11. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23067; lega: sonda 1; plast 2.

12. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, rdeča, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23040; lega: sonda 1; plast 2.

Tabla 6

1. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: prežgan v ognju; inv. št. NMS P 23056; lega: sonda 1; plast 2.

2. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: prežgan v ognju; inv. št. NMS P 23136; lega: sonda 1; plast 2.

3. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj rdeča, siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23103; lega: sonda 1; plast 2.

4. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: prežgan v ognju; inv. št. NMS P 23135; lega: sonda 1; plast 2.

5. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23137; lega: sonda 1; plast 2.

6. Frag. ustja; izdelan prostoročno; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23008; lega: sonda 1; plast 2.

7. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23100; lega: sonda 1; plast 2.

8. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, znotraj rdeča, črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23074; lega: sonda 1; plast 2.

9. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23082; lega: sonda 1; plast 2.

10. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: prežgan v ognju; inv. št. NMS P 23132; lega: sonda 1; plast 2.

11. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: niz vbodov; opomba: dve luknjici; inv. št. NMS P 23024; lega: sonda 1; plast 2.

12. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23093; lega: sonda 1; plast 2.

13. Frag. posode na nogi; izdelane prostoročno; barva: zunaj siva, rdeča, znotraj rdeča; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 23070; lega: sonda 1; plast 2.

14. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, rumena, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23144; lega: sonda 1; plast 2.

15. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj siva; površina gladka; sestava drobnozrnata; inv. št. NMS P 23141; lega: sonda 1; plast 2.

16. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, površina gladka; sestava drobnozrnata; okras: vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 23026; lega: sonda 1; plast 2.

17. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23013; lega: sonda 1; plast 2.

18. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23104; lega: sonda 1; plast 2.

19. Svitek; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, površina gladka; sestava drobozrnata; inv. št. NMS P 23057; lega: sonda 1; plast 2.

20. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, inv. št. NMS P 23113; lega: sonda 1; plast 2.

Tabla 7

1. Ročaj posode; izdelan prostoročno; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23065; lega: sonda 1; plast 2.

2. Frag. ročaja pekve; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23071; lega: sonda 1; plast 2.

3. Frag. ročaja pekve; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23088; lega: sonda 1; plast 2.

4. Vijček; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, površina gladka; sestava drobozrnata; inv. št. NMS P 23101; lega: sonda 1; plast 2.

5. Brusni kamen; inv. št. NMS P 23041; lega: sonda 1; plast 2.

6. Preluknjani brusni kamen; inv. št. NMS P 23145; lega: sonda 1; plast 2.

7. Preluknjani brusni kamen; inv. št. NMS P 23096; lega: sonda 1; plast 2.

8. Železen ingot; inv. št. NMS P 23168b; lega: sonda 1; plast 2.

9. Železna palica; inv. št. NMS P 23073; lega: sonda 1; plast 2.

10. Železen okov; inv. št. NMS P 23159; lega: sonda 1; plast 2.

11. Železen nož; inv. št. NMS P 23156; lega: sonda 1; plast 2.

12. Železen nož; inv. št. NMS P 23155; lega: sonda 1; plast 2.

13. Železen okov; inv. št. NMS P 23157; lega: sonda 1; plast 2.

14. Železna pasna spona; inv. št. NMS P 23073; lega: sonda 1; plast 2.

15. Železni obesek zvezdaste oblike; inv. št. NMS P 23158; lega: sonda 1; plast 2.

16. Raznobarvna steklena jagoda v obliki ovnove glavice; inv. št. NMS P 23058; lega: sonda 1; plast 2.

17. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22987; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

18. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: prežgan v ognju; inv. št. NMS P 23044; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

19. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23050; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

20. Frag. ustja z ročajem; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23051; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

21. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: prežgan v ognju; inv. št. NMS P 23027; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

22. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22984; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

23. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, rdeča, znotraj rdeča; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno rebro; inv. št. NMS P 23048; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

24. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 23049; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

25. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 23012; lega: sonda

1; plast 2 ali 3.

26. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: glavničenje na notranji strani; inv. št. NMS P 23052; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

Tabla 8

1. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnorjava, površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: niz vbodov; inv. št. NMS P 22985; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

2. Brusni kamen; inv. št. NMS P 22981; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

3. Brusni kamen; inv. št. NMS P 23011; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

4. Frag. bronaste cevke s sploščenim zaključkom; inv. št. NMS P 23160; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

5. Frag. bronaste pločevine; okras: vzporedni iztločeni rebri; inv. št. NMS P 22982; lega: sonda 1; plast 2 ali 3.

6. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23125; lega: sonda 1; plast 3.

7. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23128; lega: sonda 1; plast 3.

8. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: prežgan in deformiran v ognju; inv. št. NMS P 23115; lega: sonda 1; plast 3.

9. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj črna; površina gladka; sestava drobozrnata; inv. št. NMS P 23016; lega: sonda 1; plast 3.

10. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava drobozrnata; opomba: prežgan v ognju; inv. št. NMS P 23034; lega: sonda 1; plast 3.

Tabla 9

1. Frag. ustja; izdelan na vretenu; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina gladka; sestava drobozrnata; inv. št. NMS P 23142; lega: sonda 1; plast 3.

2. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj rdečerjava; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23117; lega: sonda 1; plast 3.

3. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23029; lega: sonda 1; plast 3.

4. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: prežgan v ognju; inv. št. NMS P 22992; lega: sonda 1; plast 3.

5. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj rumenorjava; površina gladka; sestava drobozrnata; inv. št. NMS P 23030; lega: sonda 1; plast 3.

6. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23005; lega: sonda 1; plast 3.

7. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23116; lega: sonda 1; plast 3.

8. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23021; lega: sonda 1; plast 3.

9. Frag. pokalne posode; izdelana na vretenu; barva: zunaj sivočrna, znotraj sivočrna; površina gladka; sestava drobozrnata; inv. št. NMS P 23018; lega: sonda 1; plast 3.

10. Frag. dna; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23129; lega: sonda 1; plast 3.

11. Frag. plitve posode; izdelana prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22997; lega: sonda 1; plast 3.

12. Frag. noge?; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23015; lega: sonda 1; plast 3.

13. Železno dleto; inv. št. NMS P 22994; lega: sonda 1; plast 3.

14. Frag. dna; izdelan na vretenu; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina gladka; sestava drobnozrnata; inv. št. NMS P 23105; lega: sonda 1; plast 3.

15. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno rebro; inv. št. NMS P 22993; lega: sonda 1; plast 3.

16. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumena, znotraj rumena; površina gladka; sestava drobnozrnata; okras: nalepljeno rebro; inv. št. NMS P 23143; lega: sonda 1; plast 3.

17. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22998; lega: sonda 1; plast 3.

18. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 23036; lega: sonda 1; plast 3.

19. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 23121; lega: sonda 1; plast 3.

20. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: vrez pred žganjem; opomba: cfr. P 22999a (*t.* 9: 21); inv. št. NMS P 22999b; lega: sonda 1; plast 3.

21. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: vrez pred žganjem; opomba: cfr. P 22999b (*t.* 9: 20); inv. št. NMS P 22999a; lega: sonda 1; plast 3.

22. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 23124; lega: sonda 1; plast 3.

23. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, površina gladka; sestava drobnozrnata; okras: vbod pred žganjem; inv. št. NMS P 23037; lega: sonda 1; plast 3.

24. Frag. uteži; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, površina gladka; sestava drobnozrnata; inv. št. NMS P 23007; lega: sonda 1; plast 3.

25. Vijček; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, površina gladka; sestava drobnozrnata; inv. št. NMS P 23114; lega: sonda 1; plast 3.

26. Vijček; izdelan prostoročno; površina gladka; sestava drobnozrnata; okras: vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 23033; lega: sonda 1; plast 3.

27. Brusni kamen; inv. št. NMS P 23023; lega: sonda 1; plast 3.

Slika 22

Frag. brusa; inv. št. NMS P 23153; lega: sonda 1; plast 2.

Površinske najdbe

Slika 23

1. Železna sulična ost; inv. št. NMS P 23167.

2. Železen okov; inv. št. NMS P 23163.

3. Železen tulec s tordiranim nastavkom; inv. št. NMS P 23165.

4. Železen okov; inv. št. NMS P 23166.

5. Bronast gumb (našitek) v obliki košutine glave; inv. št. NMS P 23161.

6. Železna palica s stanjšanima koncema; inv. št. NMS P 23164.

Slika 24

Železen ingot; inv. št. NMS P 23168a.

Zagrac nad Vodicami pri Gabrovki

Tabla 10

1. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23392; lega: sonda 1; plast 2a.

2. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, znotraj rdeča; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23393; lega: sonda 1; plast 2a.

3. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, znotraj sivorumena; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23394a; lega: sonda 1; plast 2a.

4. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23394b; lega: sonda 1; plast 2a.

5. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, znotraj rdeča; površina gladka; sestava drobnozrnata; inv. št. NMS P 23396; lega: sonda 1; plast 2a.

6. Kamnita krogla; inv. št. NMS P 23395; lega: sonda 1; plast 2a.

7. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 23382; lega: sonda 1; plast 2a.

8. Kamnit sveder; inv. št. NMS P 23399; lega: sonda 1; plast 2a - polnilo jame za kol.

9. Frag. dna; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj rdeča; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23397; lega: sonda 1; plast 2a ali plast 3.

10. Brusni kamen; inv. št. NMS P 23398; lega: sonda 1; plast 2a ali plast 3.

11. Brusni kamen; inv. št. NMS P 23385; lega: sonda 1; plast 4.

12. Frag. plitva posoda; izdelana prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, siva, črna, znotraj rumenorjava, siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljene bradavice in razčlenjene bradavice; inv. št. NMS P 23351; lega: sonda 1; plast 3.

13. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava drobnozrnata; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 23361; lega: sonda 1; plast 3.

14. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava drobnozrnata; okras: narebren vrat; inv. št. NMS P 23364; lega: sonda 1; plast 3.

15. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna, rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 23352; lega: sonda 1; plast 3.

16. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 23356; lega: sonda 1; plast 3.

17. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23365; lega: sonda 1; plast 3.

Tabla 11

1. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: črn premaz nad nalepljenim razčlenjenim rebrom; inv. št. NMS P 22353; lega: sonda 1; plast 3.
2. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 23355; lega: sonda 1; plast 3.
3. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23370; lega: sonda 1; plast 3.
4. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23357; lega: sonda 1; plast 3.
5. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23359; lega: sonda 1; plast 3.
6. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23369; lega: sonda 1; plast 3.
7. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, rumena, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23372; lega: sonda 1; plast 3.
8. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23362; lega: sonda 1; plast 3.
9. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava drobnozrnata; inv. št. NMS P 23376; lega: sonda 1; plast 3.
10. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23379; lega: sonda 1; plast 3.
11. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23366; lega: sonda 1; plast 3.
12. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 23373; lega: sonda 1; plast 3.
13. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 23358; lega: sonda 1; plast 3.
14. Frag. ročaj pekve; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, rdeča, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 23390; lega: sonda 1; plast 3.
15. Brusni kamen; inv. št. NMS P 23377; lega: sonda 1; plast 3.

Slika 29

1. Frag. žrmelj; inv. št. NMS P 23387; lega: sonda 1; plast 2a.
2. Frag. žrmelj; inv. št. NMS P 23386; lega: sonda 1; plast 3.
3. Frag. žrmelj; inv. št. NMS P 23389; lega: sonda 1; plast 2a.
4. Frag. žrmelj; inv. št. NMS P 23391; lega: sonda 1; plast 2a.
5. Frag. žrmelj; inv. št. NMS P 23388; lega: sonda 1; plast 2a.

Kostjavec nad Tihobojem

Tabla 12

1. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj rumenočrna; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22809; lega: sonda 1; plast 2.
2. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, znotraj rumenordeča; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22803; lega: sonda 1; plast 2.
3. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva,

znotraj siva; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: vtisi; inv. št. NMS P 22781; lega: sonda 1; plast 2.

4. Hišni omet; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, znotraj sivordeča; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22827b; lega: sonda 1; plast 2.

5. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 22823; lega: sonda 1; plast 2.

6. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22826; lega: sonda 1; plast 2.

7. Hišni omet; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj rdeča; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 22792; lega: sonda 1; 3. žganinska plast; med plastjo 2 in 3.

8. Šoba; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj rumenosiva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22789; lega: sonda 1; 3. žganinska plast; med plastjo 2 in 3.

Tabla 13

1. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj rumena; površina gladka; sestava grobozrnata, porozna; okras: nalepljeni rebri; inv. št. NMS P 22813; lega: sonda 1; plast 3.

2. Vijček; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžna, površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22754; lega: sonda 1; plast 3.

3. Frag. ostenja z odlomljenim ročajem; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rjava; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: okrogla nalepka; inv. št. NMS P 22780; lega: sonda 1; plast 3.

4. Frag. narebrenе noge posode; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorumena, znotraj rumenosiva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: plitvi vrezji pred žganjem; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22802; lega: sonda 1; plast 3.

5. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivordeča, znotraj rdečerjava; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro in razčlenjeno ustje; inv. št. NMS P 22711; lega: sonda 1; plast 4.

6. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, znotraj rdečesiva; površina gladka; sestava drobnozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22734; lega: sonda 1; plast 4.

7. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava, glajena; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22795; lega: sonda 1; plast 4.

8. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorumena, znotraj črnorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22733; lega: sonda 1; plast 4.

9. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj oranžnosiva; površina gladka; sestava grobozrnata; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22741; lega: sonda 1; plast 4.

10. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, znotraj sivooranžna; površina gladka, glajena; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22712; lega: sonda 1; plast 4.

11. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina gladka, glajena; sestava drobnozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22805; lega: sonda 1; plast 4.

12. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumena, znotraj rumena; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22723; lega: sonda 1; plast 4.

13. Frag. ostenja z razčlenjenim držajem; izdelan prostoročno;

barva: zunaj rumenorjava, znotraj rumenorjava; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22713; lega: sonda 1; plast 4.

14. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22742; lega: sonda 1; plast 4.

Tabla 14

1. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; opomba: deformirana v ognju; inv. št. NMS P 22745; lega: sonda 1; plast 4.

2. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črnorjava, znotraj rjavočrna; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22763; lega: sonda 1; plast 4.

3. Frag. noge; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorumena, znotraj siva; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: žlebljenje; inv. št. NMS P 22808; lega: sonda 1; plast 4.

4. Frag. dna; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22769; lega: sonda 1; plast 4.

5. Frag. dna; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, znotraj rumenočrna; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22722; lega: sonda 1; plast 4.

6. Frag. dna z odlomljenim ročajem; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnorjava, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22800; lega: sonda 1; plast 4.

7. Frag. dna z odlomljenim ročajem; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorumena, znotraj rumenosiva; površina gladka; sestava grobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 22714; lega: sonda 1; plast 4.

8. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22766a; lega: sonda 1; plast 4.

9. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22766b; lega: sonda 1; plast 4.

10. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: polkrožna razčlenjena nalepka; inv. št. NMS P 22775; lega: sonda 1; plast 4.

11. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorumena, znotraj sivorumena; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 22776; lega: sonda 1; plast 4.

12. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumena, znotraj rumena; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 22715; lega: sonda 1; plast 4.

13. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžna, znotraj oranžna; površina gladka; sestava drobnozrnata; okras: okrogla nalepka; inv. št. NMS P 22744; lega: sonda 1; plast 4.

14. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivočrna, znotraj siva; površina gladka; sestava grobozrnata, porozna; okras: nalepljeno rebro; inv. št. NMS P 22746; lega: sonda 1; plast 4.

15. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečerjava, znotraj rdečečrna; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno rebro; inv. št. NMS P 22799; lega: sonda 1; plast 4.

Tabla 15

1. Frag. ročaja pekve; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorumena, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22771; lega: sonda 1; plast 4.

2. Frag. ročaja pekve; izdelan prostoročno; barva: zunaj črnordeča, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22788; lega: sonda 1; plast 4.

3. Frag. šobe; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavordeča, znotraj rdečerjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22756; lega: sonda 1; plast 4.

4. Frag. uteži; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, površina gladka; sestava drobnozrnata; inv. št. NMS P 22759; lega: sonda 1; plast 4.

5. Frag. brusa iz peščenca; inv. št. NMS P 22716; lega: sonda 1; plast 4.

6. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorumena, površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22762; lega: sonda 1; plast 4.

7. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, površina gladka; sestava grobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 22801; lega: sonda 1; plast 4.

8. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, površina gladka; sestava drobnozrnata; inv. št. NMS P 22735; lega: sonda 1; plast 4.

9. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečesiva, površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22674; lega: sonda 1; plast 4.

10. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorumena, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22777; lega: sonda 1; plast 4.

Tabla 16

1. Frag. ognjiščna kozica; izdelana prostoročno; barva: zunaj rumena, znotraj oranžnosiva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22724; lega: sonda 1; iz ruševine 2. zidu.

2. Frag. ognjiščna kozica; izdelana prostoročno; barva: zunaj oranžnočrna, znotraj črnooranžna; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno vodoravno in polkrožno rebro; inv. št. NMS P 22703; lega: sonda 1; iz ruševine 2. zidu.

3. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj sivorumena; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: polkrožna razčlenjena nalepka; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22749; lega: sonda 1; iz ruševine 2. zidu.

4. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljen rogljičast držaj; inv. št. NMS P 22725; lega: sonda 1; iz ruševine 2. zidu.

5. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22748; lega: sonda 1; iz ruševine 2. zidu.

6. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črnordeča, znotraj črna; površina gladka; sestava drobnozrnata; ostanki črnega premaza na notranji strani; inv. št. NMS P 22739; lega: sonda 1; iz ruševine 2. zidu.

7. Frag. uteži; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, površina gladka; sestava drobnozrnata; inv. št. NMS P 22702; lega: sonda 1; iz ruševine 2. zidu.

8. Frag. vijčka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22726; lega: sonda 1; iz ruševine 2. zidu.

9. Vijček; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22689; lega: sonda 1; iz ruševine 2. zidu.

Tabla 17

1. Železno dleto; inv. št. NMS P 22679; lega: sonda 1; na hodni površini k 3. zidu.

2. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črnorumenena, znotraj rumenorjava; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22829; lega: sonda 1; na hodni površini k 3. zidu.

3. Frag. skodela z nabrenim ročajem; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj rumenosiva; površina gladka, glajena; sestava drobozrnata; inv. št. NMS P 22732; lega: sonda 1; na hodni površini k 3. zidu.

4. Frag. sklede; izdelane na počasnem vretenu; barva: zunaj črna, znotraj sivočrna; površina gladka; sestava grobozrnata; sledovi grafitiranja; opomba: laten; inv. št. NMS P 22779; lega: sonda 1; na hodni površini k 3. zidu.

5. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžna, znotraj oranžnosiva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22581; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

6. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnočrna, znotraj rumenosiva; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22591; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

7. Frag. ustja; izdelan prostoročno?; barva: zunaj sivooranžna, znotraj rumenosiva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22578; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

8. Frag. ustja; izdelan na vretenu; barva: zunaj rumenosiva, znotraj rumena; površina gladka; sestava drobozrnata; opomba: laten; inv. št. NMS P 22540; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

9. Frag. ustja; izdelan na počasnem vretenu; barva: zunaj črna, znotraj rjavočrna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22629; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

10. Frag. skodele; izdelane prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22634; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

11. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžna, znotraj oranžna; površina gladka; sestava drobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 22596; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

Tabla 18

1. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj oranžnosiva; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: izvlečeni bradavici; inv. št. NMS P 22592; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

2. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22579; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

3. Frag. dna; izdelan prostoročno; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina gladka; sestava grobozrnata; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22580; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

4. Frag. dna; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenorjava, znotraj oranžnosiva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22638; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

5. Frag. ognjiščne kozice; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22595; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

6. Frag. uteži; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22594; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

7. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivooranžna, znotraj sivooranžna; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22574; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

8. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črnosiva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: izvlečeno rebro; inv. št. NMS P 22558; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

9. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, znotraj črnorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 22635; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

10. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj sivorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 22636; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

11. Frag. ostenja z držajem; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavočrna, znotraj črna; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22593; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

12. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, znotraj sivooranžna; površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: gubanje; inv. št. NMS P 22602; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

Tabla 19

1. Frag. ročaja pekve; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22542; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

2. Frag. ročaja pekve; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: krožni vtisi; inv. št. NMS P 22583; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

3. Frag. rešetke; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorumena, površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22573; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

4. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavordeča, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22543; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

5. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 22604; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

6. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22605; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

7. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavordeča, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22544; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

8. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavosiva, površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22556; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

9. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, površina gladka; sestava drobozrnata; inv. št. NMS P 22608; lega: sonda 1; iz ruševin 3. zidu.

Tabla 20

1. Frag. ustja in ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdečesiva, znotraj siva; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22668; lega: sonda 1; plast 5.

2. Frag. ustja; izdelan na vretenu; barva: zunaj črnorjava, znotraj rumenosiva; površina gladka, glajena; sestava grobozrnata; opomba: cfr. P 22658; inv. št. NMS P 22811; lega: sonda 1; plast 5.

3. Frag. ustja; izdelan na vretenu; barva: zunaj rjava, znotraj rumenorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; opomba: cfr. P 22811; inv. št. NMS P 22658; lega: sonda 1; plast 5.

4. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavosiva, znotraj siva; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22663; lega: sonda 1; plast 5.

5. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavočrna, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 22614; lega: sonda 1; plast 5.

6. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavosiva, znotraj črnorjava; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv.

št. NMS P 22680; lega: sonda 1; plast 5.

7. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črnorjava, znotraj rjavočrna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22684; lega: sonda 1; plast 5.

8. Frag. noge; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, znotraj rumenosiva; površina gladka; sestava grobozrnata, porozna; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22659; lega: sonda 1; plast 5.

9. Frag. noge; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivorjava, znotraj sivorumena; površina gladka; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22660; lega: sonda 1; plast 5.

10. Frag. ostenja z razčlenjenim držajem; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžnosiva, znotraj oranžna; površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22682; lega: sonda 1; plast 5.

Tabla 21

1. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina gladka, glajena; sestava drobozrnata; okras: gubanje in rahli vtisi; opomba: redukcijsko žganje; inv. št. NMS P 22656; lega: sonda 1; plast 5.

2. Frag. ročaja pekve; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavosiva, površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: vtisi; inv. št. NMS P 22709; lega: sonda 1; plast 5.

3. Frag. ustja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj črna; površina gladka; sestava drobozrnata; okras: nalepljeni razčlenjeni rebri; inv. št. NMS P 22685; lega: sonda 1; plast 5.

4. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: nalepljena bradavica; inv. št. NMS P 22651; lega: sonda 1; plast 5.

5. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžna, znotraj siva; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: nalepljen razčlenjen držaj; inv. št. NMS P 22666; lega: sonda 1; plast 5.

6. Utež; izdelana prostoročno; barva: zunaj rdečesiva, površina gladka; sestava grobozrnata; okras: vtisi; inv. št. NMS P 22721; lega: sonda 1; plast 5.

7. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžna, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22707; lega: sonda 1; plast 5.

8. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžna, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22661; lega: sonda 1; plast 5.

9. Frag. ostenja z držajem; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, znotraj rjava; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 22612; lega: sonda 1; plast 6.

10. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj oranžna, znotraj oranžnosiva; površina gladka; sestava drobozrnata; okras: okrogla nalepka; inv. št. NMS P 22647; lega: sonda 1; plast 6.

11. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna,

znotraj rjavočrna; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; okras: metličenje; opomba: laten; inv. št. NMS P 22623; lega: sonda 1; plast 6.

12. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina gladka; sestava grobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22571; lega: sonda 1; plast 6.

13. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rumenosiva, znotraj rumenosiva; površina gladka; sestava drobozrnata, porozna; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22648; lega: sonda 1; plast 6.

14. Frag. ostenja; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjavočrna, znotraj črna; površina gladka, glajena; sestava drobozrnata; okras: nalepljeno razčlenjeno rebro; inv. št. NMS P 22611; lega: sonda 1; plast 6.

Tabla 22

1. Frag. ustja in ostenja; izdelan na vretenu; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina gladka; sestava drobozrnata; opomba: laten; inv. št. NMS P 2264, 22643; lega: sonda 1; plast 6.

2. Frag. ustja z odlomljenim ročajem; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivooranžna, znotraj sivorjava; površina gladka; sestava drobozrnata, porozna; opomba: v ognju; inv. št. NMS P 22626; lega: sonda 1; plast 6.

3. Frag. ustja; izdelan na počasnem vretenu?; barva: zunaj črna, znotraj črna; površina hrapava; sestava grobozrnata, porozna; inv. št. NMS P 22619; lega: sonda 1; plast 6.

4. Frag. talilnega lončka; izdelan prostoročno; barva: zunaj sivordeča, znotraj rdeča; površina gladka; sestava drobozrnata; inv. št. NMS P 22568; lega: sonda 1; plast 6.

5. Frag. dna; izdelan na vretenu; barva: zunaj rumena, znotraj siva; površina gladka, glajena; sestava drobozrnata; opomba: laten; inv. št. NMS P 22570; lega: sonda 1; plast 6.

6. Frag. dna; izdelan na vretenu; barva: zunaj črna, površina gladka; sestava iz prečiščene gline; opomba: laten; inv. št. NMS P 22830; lega: sonda 1; plast 6.

7. Frag. dna; izdelan na vretenu; barva: zunaj siva, znotraj siva; površina gladka; sestava drobozrnata; opomba: laten; inv. št. NMS P 22649; lega: sonda 1; plast 6.

8. Frag. ročaja pekve; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, površina hrapava; sestava grobozrnata; inv. št. NMS P 22566; lega: sonda 1; plast 6.

9. Frag. ročaja pekve; izdelan prostoročno; barva: zunaj rjava, površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: rahlo žlebljenje; inv. št. NMS P 22613; lega: sonda 1; plast 6.

10. Frag. uteži; izdelan prostoročno; barva: zunaj črnorumena, površina hrapava; sestava grobozrnata; okras: vrez pred žganjem; inv. št. NMS P 22567; lega: sonda 1; plast 6.

11. Frag. svitka; izdelan prostoročno; barva: zunaj rdeča, površina gladka; sestava drobozrnata; okras: krožen vtis; inv. št. NMS P 22628; lega: sonda 1; plast 6.

Vorgeschichtliche Höhensiedlungen in der Umgebung von Dole pri Litiji

Zusammenfassung

Mit dem Beitrag über die Höhensiedlungen in der Umgebung von Dole pri Litiji setzen wir die Publikation der Ergebnisse der Sondierungen fort, die wir im Rahmen des Forschungsprojektes *Befestigte vorgeschichtliche Siedlungen in Dolenjsko* durchführen. In den Jahren 1995 und 1996 sondierten wir im Hügelland in der Umgebung von Gabrovka und

Dole pri Litiji sechs Siedlungen: Gradišče bei Suhadole, Grac bei Tlaka, Gradišče bei Hohovica, Špičasti hrib bei Dole pri Litiji, Zagrac bei Vodice und Kostjavec bei Tihaboj (*Abb. 1*). Zwei Schnitte legten wir auch in Zagrad bei Gradišče, jedoch stellten wir fest, dass diese Siedlung in den vorgeschichtlichen Epochen nicht besiedelt war.¹

GRADIŠČE BEI SUHADOLE

Schnitt 1

Den Schnitt legten wir im südöstlichen Teil der Siedlung, wo der Ringwall als gut erkennbarer Rand einer Böschung erhalten ist, hinter der eine ca. 5 m hohe Terrasse entstanden war (Abb. 3). Die Schichten auf der Terrasse waren, wie die Grabung des Schnittes gezeigt hat, nicht sonderlich dick. Schon 50 cm unter der Oberfläche stießen wir im Großteil des Schnittes auf gewachsenen Boden, nur am Terrassenrand reichte der Schnitt über 1 m tief. Relativ bescheiden war auch die Stratigrafie, denn wir entdeckten nur vier Schichten (Abb. 4: A).

Auf dem Boden des Schnittes stießen wir auf Dolomitskalk, woraus der ganze Berggipfel besteht. Der gewachsene Boden wurde auf der Zeichnung mit Nr. 1 markiert. Schicht 1, die sich zwischen $x = -1$ und $x = 1$ m erstreckt, liegt unmittelbar auf Felsgrundlage. Das ist braune Erde mit Schotter, worauf, wie man im Profil sehr gut sehen kann, die Fundamente einer Mauer errichtet wurden. *Schicht 1* stellt gewiss die älteste Siedlungsphase dar, als diese noch nicht von einer Befestigungsmauer umgeben war. Leider befanden sich darin außer durchgebrannter Lehmverputzbrocken keine anderen Funde. Auf Schicht 1 wurde die Mauer errichtet. Ihre Innenfront verlief auf der Linie $x = 0,2$ m und die Außenfront auf der Linie $x = -1,2$ m. Sie war also 1,4 m dick (Abb. 4: B). Leider sind am ursprünglichen Ort nur 1-2 Steinlagen erhalten (Abb. 5). Ungeachtet dessen war die Mauerstruktur sehr deutlich. Für beide Fronten hatte man nämlich große Steine gebraucht, der Zwischenraum war indes mit dunkelbrauner Erde angefüllt, worin sich ziemlich viel Schotter befand (Abb. 6). Hier und da stießen wir auch auf Holzkohlebrocken und auf einige untypische Scherben. Die Mauerfüllung ist auf der Profilzeichnung als *Schicht 2* gekennzeichnet.

Als die Mauer stand, lagerte sich dahinter *Schicht 3* ab. Es handelt sich um graubraune Erde, worin sich ebenfalls Steinschotter befand. In der Schicht gab es keine Funde oder Reste von Besiedlungsstrukturen. Oberhalb der Mauer und der Schicht 3 erstreckte sich über dem ganzen Schnitt ein relativ dicker Streifen Waldhumus, der mit zahlreichen Wurzeln durchzogen war. Darin entdeckten wir die meisten Funde. Vorherrschend war Keramik, erwähnt sei auch das Fragment einer Steinaxtblattes, das Fragment eines Glasarmringes und eine Glasperle (Taf. 1).

In Schicht 1, die unmittelbar auf gewachsenem Boden liegt, fanden wir nur Verputzbrocken, weswegen wir sie nicht datieren können. Dasselbe trifft für die Mauer und Schicht 3 zu, die sich dahinter angesammelt hatte. Funde enthielt nur Schicht 4 (Waldhumus), die allerdings erst nach Aufgabe der Siedlung entstanden war. Es handelt sich um typische spätlatènezeitliche Keramik, die entweder freigeformt oder auf einer schnell rotierenden Töpferscheibe hergestellt wurde (Taf. 1: 6,8-11). Diese Datierung bestätigen auch das Gefäßfragment aus grafitiertem Ton, das Glasarmringfragment und die Glasperle (Taf. 1: 2,3,12).

Das Steinaxtfragment (Taf. 1: 5) könnte die Besiedlung von Gradišče auch in der Kupferzeit bezeugen, aber es ist vorerst der einzige Gegenstand aus dieser Zeit.

Schnitt 2

Der Schnitt wurde am Nordwestrand der Siedlung gelegt, wo die Ringmauer als kleinerer Wall erhalten ist (Abb. 3). Anhand der Sondierungen stellten wir fest, dass die Siedlung auch in diesem Teil eine relativ bescheidene Stratigrafie aufzuweisen hat. Die Aufeinanderfolge der Schichten sind am besten auf der Zeichnung des Nordprofils (Abb. 7: A) zu sehen.

Bei der Grabung, die anderthalb Meter tief war, stießen

wir überall im Schnitt auf gewachsenen Dolomitsboden (Abb. 8). Die älteste Schicht, die unmittelbar auf steriler Grundlage lag, bestand aus dunkelbrauner Erde, worin es ziemlich viel Steinschotter gab. Auf der Profilzeichnung ist sie als *Schicht 1* gekennzeichnet. Auf dieser Schicht wurde eine Steinmauer (Abb. 9) errichtet. Ihre Außenfront war sehr gut zu erkennen und hatte an der besterhaltenen Stelle drei Steinlagen. Sie verlief auf der Linie $x = 5,2$ m. Die Innenfront auf der Linie $x = 4,5$ m war nicht so schön. Die Steine waren von der ursprünglichen Lage größtenteils verschoben, dennoch konnten wir feststellen, dass die Mauer gut einen Meter dick war (Abb. 7: B und Abb. 10). Den Maßen nach entspricht sie der Dicke der Mauer, die wir in Schnitt 1 dokumentierten.

Als wir den Steinschotter zwischen den beiden Fronten entfernt und den Zwischenraum gereinigt hatten, stießen wir auf relativ gut erkennbare Reste eines verkohlten Balkens (Abb. 7: B und Abb. 11). Der Balken war ca. 20 cm dick, seine Spuren verschwanden in beiden Profilen. Wir müssen ihn fast mit Sicherheit als Teil einer Mauerkonstruktion interpretieren. Er lag nämlich zwischen beiden Fronten der Mauer und verstärkte offensichtlich ihre Festigkeit. Allerdings entdeckten wir keine Querlagen oder Pfosten, deswegen bleibt ihre Konstruktion noch immer ein Rätsel. Vor der Mauer dokumentierten wir im Profil Sandaufschüttungen, die sie offensichtlich daran hinderten, am Hang hinunterzugleiten (*Schichten 4-7*).

Als die Mauer stand, sammelte sich dahinter eine dunkelbraune Erdschicht an, die auf der Profilzeichnung als *Schicht 2* markiert ist. Darin fanden wir einzelne Keramikfragmente, unmittelbar am Nordprofil lagen Teile eines zerbrochenen Topfes und eine Spinnwirtel (Taf. 2: 1,2). In der Schicht befand sich auch zerbröckelter Wandverputz, Gebäudestrukturen entdeckten wir aber nicht. Ungeachtet dessen stellt Schicht 2 wohl den Rest einer Wohnfläche dar und der Bereich hinter der Mauer musste besiedelt gewesen sein. Dem Abdruck auf einem der Verputzbrocken zu urteilen, gebrauchte man bei der Errichtung der Gebäude auch behauenes Holz (Abb. 12).

Kulturreste (Wandverputz und einzelne Scherben) gab es auch in *Schicht 3*, die oben eine dünne Brandschicht bedeckte. Weil die Brandschicht sich über die Innenfront der Mauer erstreckte, entstand sie offensichtlich erst, nachdem die Mauer schon niedrigerissen war. Die übrigen drei *Schichten (9-11)* entstanden nach Aufgabe der Siedlung.

Funde aus den einzelnen Schichten gibt es nur wenige, und nicht einmal diese weisen charakteristische Formen auf (Taf. 2: 1-4). Annähernd können wir nur Schicht 2 bestimmen, worin ein Topf aus porösem, schlecht gebranntem Ton (Taf. 2: 1) zu finden war, mit gewissem Vorbehalt können wir sie in die jüngere Eisenzeit datieren. Hinsichtlich der stratigrafischen Beziehung würde in dieselbe Zeit auch die Mauer fallen. Mehr kann angesichts der bescheidenen Funde nicht gesagt werden.

Die Besiedlung von Gradišče ist zuverlässig nur für die Latènezeit bezeugt. Im Hinblick auf das nahe gelegene hallstattzeitliche Gräberfeld, das sich unweit auf dem Kavčev hrib bei Suhadole⁵ ausbreitete, dürften wir voraussetzen, dass sie auch in der älteren Eisenzeit bevölkert war, jedoch war dies mit unseren Sondierungen nicht zu beweisen.

GRAC BEI TLAKA

In Grac legten wir drei kleinere Schnitte. Schnitt 1 gruben wir unmittelbar hinter dem Terrassenrand an der Südwestseite der Siedlung (Abb. 15). Der Schnitt zeigte, dass es am Rand keine Mauer gab. Unmittelbar unter dem Humus begann nämlich brauner Lehm, den in einer Tiefe von 30 cm unter der Oberfläche gewachsener Boden aus Dolomitskalk, der mit Lehm vermischt war, ersetzte. Im ausgegrabenen Lehm und im Humus fanden wir keine Kulturreste. Die Sondierung der Terasse an der Südwestseite von Grac war demnach negativ.

Schnitt 2 legten wir in einem höher gelegenen felsigen Teil von Grac zwischen zwei natürlichen Felsen, wo an der Oberfläche eine kleinere Mulde erkennbar war (Abb. 15). Wie wir feststellten, waren an dieser Stelle die darunter befindliche Humus- und Lehmschicht sehr dünn, denn wir stießen in einer Tiefe von 20 cm unter der Oberfläche schon auf gewachsenen Boden. Interessant ist jedenfalls, dass wir in beiden Schichten ziemlich viele Funde entdeckten. Vorherrschend waren Brocken gebrannten Wandverputzes, dazwischen kamen allerdings auch einige Keramikfragmente an den Tag.

Schnitt 3 legten wir neben Schnitt 2, weil wir diese wegen der Bäume nicht verlängern konnten (Abb. 15). Wie der Schnitt zeigte, war in diesem Bereich die Lehmschicht etwas dicker, denn wir erreichten eine Tiefe bis zu 80 cm unter der Oberfläche.

In der braunen Lehmerde kamen verhältnismäßig viele Funde vor (durchgebrannter Wandverputz, Gefäßfragmente), die verstreut lagen. Auch die Grabung dieses Schnittes zeigte, das Grac mit Sicherheit in der Vorgeschichte besiedelt war und dass auf den Terrassen höchstwahrscheinlich Gebäude standen. Die Terrassen sondierten wir nicht, weil wir durch kleine Ausgrabungen nur eventuelle Objekte zerstört hätten.

Das ausgegrabene Material ist bescheiden. Einigen charakteristischen Ornamenten wie dem schrägen Rillendekor und dem Ritzmuster nach zu urteilen (Taf. 2: 7,11-14), war die Siedlung in der späten Bronzezeit bevölkert.

GRADIŠČE BEI HOHOVICA

Der Schnitt, den wir an der Westseite des Gipfels (Abb. 17) legten, zeigte, dass wir es mit einer sehr einfachen Stratigrafie zu tun haben. Unter dem Humus, der im Durchschnitt 20 cm dick war, setzte sich nämlich eine einzige Kulturschicht fort, die bis zum gewachsenen Boden reichte. Das war dunkelroter fetter Lehm, der an der tiefsten Stelle 60 cm dick war, seine Struktur und Farbe haben sich mit der Tiefe nicht wesentlich verändert. Im Lehm fanden wir relativ viele Funde. Vorherrschend war zerbröckelter Lehmverputz, ziemlich zahlreich waren auch Gefäßfragmente. Dazwischen traten auch einzelne Steinabschläge und Fragmente von Tonringen auf, wir haben sogar einen Mahlsteinteil (Abb. 18) gefunden. Alle Funde lagen verstreut in der Schicht, größere Konzentrationen waren nicht zu beobachten. Desgleichen fanden wir auch keine Gebäudestrukturen.

Obwohl die Funde, die wir im Humus und in dem dunkelroten Lehm entdeckten, nicht zahlreich waren, ist die Datierung der Siedlung nicht problematisch. Gradišče bei Hohovica war am Ende der jüngeren Steinzeit und in der Kupferzeit besiedelt, was einige typische Gefäß- und Ornamentformen bezeugen (Taf. 3: 1-5, 7). Gute Parallelstücke dazu finden wir in den zeitgleichen Siedlungen von Dolenjsko.⁸ Die Besiedlung in den Phasen Gradec I und II ist zuverlässig, in der Phase Gradec III indes wahrscheinlich.

ŠPIČASTI HRIB BEI DOLE PRI LITJI

Einen Schnitt in einer Größe von 3 x 6,50 m legten wir im rechten Winkel über den Südrand der Siedlung (Abb. 20). Die Stratigrafie des Fundortes sieht man auf den Zeichnungen des West- und des Ostprofils, weil sie trotz der geringen Entfernung einander in den Details unterscheiden bzw. ergänzen (Beil. 1: A; C), und im Grundriss von Schicht 2 (Beil. 1: B).

Westprofil: Die Felsgrundlage und der gelbe sterile Lehm (Schicht 1) sind mit dunkelbrauner Lehmerde (Schicht 2) bedeckt. Die Schicht enthält Keramik, Brocken durchgebrannten Wandverputzes, Eisenschlacke, Knochen, Holzkohlebrocken und eine Fülle von Steinschotter. Auf $x = 4,30$ m liegt in gelbem

Lehm der Fundamentstein der Innenfront von Mauer 1. Der Stein auf $x = 6,10$ m ist wahrscheinlich der verschobene Fundamentstein der Außenfront von Mauer 1. Dazwischen befindet sich auf $z = -3,45$ m der Rest eines verkohlten Balkens.

Zwischen $x = 4,50$ und $x = 5,70$ m liegen auf Schicht 2 die Fundamentsteine von Mauer 2. Hinter den Steinen der Innenfront von Mauer 2 liegt auf Schicht 2 eine Schicht graubrauner Lehmerde - Schicht 3. In dieser Schicht gibt es wesentlich weniger Steinschotter, durchgebrannten Wandverputz und Holzkohle als in Schicht 2.

Oben auf dem Profil liegt eine 10 bis 20 cm dicke Waldhumusschicht (Schicht 4).

Ostprofil: Auf $x = 4,80$ m war in dem gelben Lehm eine Vertiefung für einen ca. 25 cm dicken länglichen horizontalen Balken gegraben worden, der parallel zum Siedlungsrand lag. Der Lehm um den verkohlten Balken ist durchgebrannt. Zwischen $x = 5,60$ m und $x = 6,15$ m liegen in gelbem Lehm zwei Steinblöcke - die Grundsteine der Außenfront von Mauer 1.

Die Felsgrundlage und den gelben Lehm bedeckt dunkelbraune Lehmerde (Schicht 2). Darin liegen zwischen $x = 4,80$ m und $x = 6,20$ m mehrere größere und kleinere Steine - der Versturz von Mauer 1.

Auf Schicht 2 liegt eine graubraune Lehmerschicht - Schicht 3. Die Reste von Mauer 2 sind im Ostprofil nicht erhalten.

Schicht 3 wird von einer 10 bis 15 cm dicken Waldhumusschicht (Schicht 4) bedeckt.

Mauer 1

Vor dem Bau der ersten Mauer (Beil. 1: A-C) hatte man den Steilhang zwischen 4,20 m und $x = 6$ m stufenartig planiert. Die Fundamentsteine wurden in die Grundlage eingegraben. Die Innen- und die Außenfront der Trockenmauer bildeten Steinblöcke in einer Größe bis zu $90 \times 50 \times 30$ cm, die durch Pfosten statisch verstärkt wurden. Diese wurden in 22-58 cm tiefen Gruben errichtet, die in der sterilen Grundlage ausgehoben worden waren. In einer der Gruben ($x = 4,40$ m; $y = 0,90$ m) stießen wir auf einen senkrecht aufgestellten länglichen flachen Stein, der als Keil diente. Keile stellen auch die kleineren Steine am Nordrand der Grube dar. Der Boden der benachbarten Grube war mit flachen Steinen gepflastert, an der Ostseite ist ein halber Kranz von Steinen und Keilen erhalten. Für die zusätzliche Befestigung der Konstruktion spricht der in einen flachen Graben eingegrabene ca. 25 cm dicke längliche horizontale Bodenbalken, worauf wir im Komplex der Innenfront (Beil. 1: B - $x = 4,90$ m; $y = 3,40$ m; Beil. 1: C - $x = 4,90$ m; $z = -3,20$ m) stießen. Die Holzelemente der Innen- und der Außenfront der Mauer verbanden Querbalken. Im Hinblick auf die verschiedenen Höhen der verkohlten Reste horizontaler Balken, wiederholten sich diese mehrmals übereinander in Abständen. Brocken durchgebrannten Lehms mit halbrunden Abdrücken, die wir neben den Querbalken gefunden hatten, deuten darauf hin, dass sie von einem 5 cm dicken Lehmbeleg umgeben waren. Der Bereich zwischen den beiden Mauerfronten war mit Erde und Steinschotter angefüllt. Das Mauerfundament war ca. 1,6 m breit.

Mauer 2

Die zweite Mauer (Abb. 21; Beil. 1: A) war auf dem Versturz der ersten errichtet worden. Erhalten sind nur die Fundamentsteine, stellenweise in zwei Lagen. Die Mauer wurde aus Steinblöcken, die bis zu $60 \times 40 \times 40$ cm groß sind, und Schutt in Trockenmauertechnik errichtet. Im Fundament war sie 1,2 m breit.

Infolge der Grabungen stellten wir zwei Besiedlungsphasen fest. Die erste Phase bilden die Reste von Mauer 1 und Schicht 2, die wegen der Steilheit stark vermischt ist. Die zweite Phase wird mit Mauer 2 und Schicht 3 dokumentiert, die sich hinter den Steinen der Mauer abgelagert hatte und durch Erosion auch zwischen die Steine von Mauer 2 gelangte.

Zeitbestimmung: In Schicht 2 waren relativ viele Funde vorhanden. Das war größtenteils Keramik, daneben fanden wir noch Metall- und Steingegenstände und eine Glasperle. Unter der nicht genauer datierbaren Keramik findet man vor allem Gefäße (*Taf. 4; 5; 6: 1-13*) und Hausinventar - Tonringe (*Taf. 6: 14-20*), Backhaubengriffe (*Taf. 7: 2,3*) und ein Spinnwirtel (*Taf. 7: 4*). Das Ornament beschränkt sich auf Warzen (*Taf. 4: 1,2,6-8*), gegliederte Tonleisten (*Taf. 4: 9,10; 5: 1*), auf Reihen von Einstichen (*Taf. 6: 11*) und Ritzbündel (*Taf. 4: 1*). Bei einem Fragment findet man an der Innenseite Spuren von einem in verschiedenen Richtungen ausgeführten Kammstrichmuster (*Taf. 4: 11*).

Steinmaterial stellen die Bruchstücke eines größeren (*Abb. 22*) und eines kleineren Schleifsteins (*Taf. 7: 5*) und Schleifsteinanhänger (*Abb. 7: 6,7*) dar.

Die Datierung des Anfangs der ersten Phase ermöglicht eine kleine, mehrfarbige Glasperle in Form eines kleinen Widderkopfes (*Taf. 7: 16*), die am Boden von Schicht 2 hinter der Mauer lag. Ähnliche Widderköpfe treten als Glieder von Halsketten aus Glasperlen in den junghallstattzeitlichen Gräbern auf.⁹

Ein eiserner vierstrahliger Sternanhänger (*Taf. 7: 15*) wurde in Schicht 2 entdeckt, unter den Fundamentsteinen der zweiten Mauer. Nach der Herstellungsweise ähnelt er dem bronzenen und dem eisernen Glockenanhänger - einem Teil von Gürtelgarnituren, die im Certosafibel-Horizont vorkommen und vor allem in den Gräbern des Negauer-Helm-Horizontes zu finden sind.¹⁰

Auch in Schicht 3 gab es relativ viel Funde. Vorherrschend ist Keramik, daneben fanden wir noch einen Schleifsteinteil (*Taf. 9: 27*). Die grobe Keramik der zweiten Phase unterscheidet sich der Faktur nach nicht von der Keramik der ersten Phase. Das Ornament beschränkt sich auf gegliederte (*Taf. 9: 17-19*) und glatte (*Taf. 9: 15,16*) Tonleisten und Ritzmuster (*Taf. 9: 20,21,26*). Neben grober Keramik fanden wir auch einige Fragmente von feiner Faktur, die auf einer schnell rotierenden Töpferscheibe hergestellt wurden (*Taf. 9: 1,9,14*). Darunter befinden sich zwei Fragmente eines kleineren Pokalgefäßes, das eine wurde in Schicht 3 und das andere zwischen den Steinen von Mauer 2 entdeckt (*Taf. 9: 9*). Die Pokalgefäße sind typisch für die Stufe Mokronog III.¹¹

Die Keramikfragmente mit Ritzornamenten (*Taf. 9: 19,20*) haben gute Parallelen unter dem spätlatènezeitlichen Material aus der Siedlung von Stična.¹²

Unter den Oberflächenfunden (*Abb. 23: 1-7*) treten Eiseningot (*Abb. 24*) und ein unikater Tierkopf mit langen Ohren (*Abb. 23: 5*) hervor. Die Funktion des Gegenstandes ist nicht ganz klar. Nach der horizontalen Schlaufe an der Hinterseite kann es sich um einen Knopf oder einen Aufnäher handeln, weniger um einen Anhänger, weil er einen zu hohen Schwerpunkt hat. Welches Tier stellt er dar und wie alt ist er?

Auf den Denkmälern der Situlenkunst ist in Tierumzügen neben einem Hirsch oft eine Hirschkuh abgebildet. Ihr Kopf ist gewöhnlich so dargestellt, dass der Schädelteil und die Ohren in einem Verhältnis von 1:1 stehen. Das Auge wird mit einer kleinen Kugel angedeutet und erweckt den Eindruck, als sei es hervorsteht, wie bei unserem Gegenstand.¹³ Gewöhnlich wird nur ein Auge dargestellt, auf den Situlen von Nesactium und Valična vas sind auf den Hirschkuh- oder Hirschköpfen allerdings beide Augen abgebildet.¹⁴

Das zweite Tier, dessen Kopf in der Situlenkunst gewissermaßen gleich dargestellt ist, ist der Hase. Vom Hirschkuhkopf unterscheidet er sich durch das kürzere Maul, das Tier liegt oder es ist sprunghaft und befindet sich gewöhnlich in Gesellschaft eines Vogels.¹⁵

Zwei stilisierte Hirschkuhköpfe befinden sich auch an den Enden eines Armrings mit übereinandergelappten Enden von Družinska vas,¹⁶ und an Enden des Spiralarmrings von Novo mesto.¹⁷

Die Datierung des Tierkopfes mit den langen Ohren in die (jüngere) Hallstattzeit bestätigen die Anhänger in Form eines

Widder- oder Stierkopfes. Wenn wir uns bei unserem Kopf die Ohren wegdenken und bei den Widderköpfen den oberen Teil mit den Hörnern, dann haben sie einen überraschend ähnlich geformten Kopf, ein ähnlich geripptes Schnäuzchen und gleiche Augenhöhlen.¹⁸

Fassen wir Zusammen: Die Siedlung wurde zum ersten Mal in der Junghallstattzeit (Schlangen-/Certosafibel-Horizont?) befestigt. Nach einem Brand im Negauer-Helm-Horizont war sie einige Zeit verlassen. Erneut besiedelt war sie in der Spätlatènezeit bis zur Einwanderung der Römer.

ZAGRAC BEI VODICE PRI GABROVKI

Wir legten einen 3 x 8 m großen Schnitt im rechten Winkel über den Nordwestrand der Siedlung, wo der Rand am ausgeprägtesten ist (*Abb. 25*). Die Stratigrafie des Fundortes wird auf der Zeichnung des Nordostprofils (*Beil. 2: A*) und auf den Grundrissen der Schichten 2a und 3 (*Beil. 2: B,C*) dargestellt.

Mauer 1

Auf einer Schicht von Dolomitverwitterungsgestein, das mit schwarzer Erde (*Schicht 1*) vermischt ist, liegen zwischen $x = 6,70$ m und $x = 5,50$ m zwei Steinblockreihen - das Fundament von Mauer 1. Ein größerer Stein und darauf noch einer auf $x = 5,50$ m sind mit Sicherheit Reste der Mauerinnenfront, der Stein auf $x = 6,30$ m stellt aller Wahrscheinlichkeit nach ein Element der Maueraußenfront dar. Auf der Zeichnung des Grundrisses von Schicht 2a (*Beil. 2: B*) befinden sich ungefähr auf den besagten x-Linien drei Pfostenlöcher, die durch das Dolomitverwitterungsgestein in die Dolomitgrundlage eingegraben wurden (angeführt ist die Tiefe der Gräben nach deren Entleerung). Die Steinblöcke der Mauerinnenfront liegen gewissermaßen noch in situ. Der Grundstein der Mauerinnenfront zwischen $y = 1,40$ m und $y = 3,10$ m und die beiden Steine auf $x = 7$ m und $y = 1,10$ und $1,50$ m sind aus Breccie. Mauer 1 bestand demnach aus Holzpfeuern und bis zu $50 \times 40 \times 30$ cm großen Steinen, die von anderswo herangezogen worden waren, sie war ca. 1 m breit.

Von $x = 6,50$ m bis zum Ende des Profils ($x = 7,20$ m) ist der Verstoß von Mauer 1 mit Sanderde (*Schicht 4*) vermischt.

Hinter den Steinen der Mauerinnenfront lagerte sich auf Schicht 1 eine bis zu 20 cm dicke rotbraune Lehmschicht (*Schicht 2a*) ab, die auf $x = 2,10$ m auskeilt. Die Schicht enthält neben Keramik relativ viel durchgebrannten Wandverputz. Auf Schicht 2a liegt zwischen $x = 5,50$ m und $x = 4,50$ m eine ca. 15 cm dicke etwas hellere rotbraune Lehmschicht (*Schicht 2b*), die im Vergleich zu Schicht 2a wesentlich weniger Funde enthält. Angesichts dessen, dass der Farbunterschied minimal ist und dass sie sich hinter den Steinen der Mauerinnenfront angesammelt hatte, handelt es sich höchstwahrscheinlich um die von den höheren Lagen erodierte Schicht 2a. Darauf deuten die Steine, die von der Mauer auf Schicht 2a gefallen waren (zwischen $x = 5,40$ und $x = 4,80$ m) und die später von Schicht 2b bedeckt wurden.

Mauer 2

Zwischen $x = 2,50$ m und $x = 3,50$ m liegen auf Schicht 2a Reste der Mauer. Zwei größere Steine auf $x = 3,40$ m, die übereinander liegen, sind ein Rest der Außenfront von Mauer 2. Das Fundament der Mauerinnenfront stellt ein gespaltenes größerer Stein auf $x = 2,60$ m dar. Die Mauer war im Fundament 1 m breit. Sie bestand aus bis zu $50 \times 30 \times 25$ cm großen Steinen und Steinschutt, der mit Erde und Holzelementen vermischt war, denn wir stießen unter den Steinen der Mauerinnenfront auf 10-20 cm breite Reste eines verkohlten Balkens oder Brettes (*Beil. 2: C; Abb. 28*).

Hinter der Innenfront von Mauer 2 liegt teils auf Schicht 2a, teils auf Schicht 1 *Schicht 3* - brauner Lehm, der zahlreiche Funde enthält. Die Schicht keilt auf $x = 1,50$ m aus. Schicht 3 bedeckt auch den Versturz von Mauer 2 (*Schicht 5*).

Oben auf dem Profil liegt eine 10-15 cm dicke Waldhumusschicht (*Schicht 6*).

Mit den Grabungen konnten wir also zwei Besiedlungsphasen nachweisen. Die erste Phase dokumentiert neben den Elementen von Mauer 1 und den dahinter abgelagerten Schichten 2a und 2b noch ein einzelnes Pfostenloch, das durch das Dolomitverwitterungsgestein in die Dolomitgrundlage auf $x = 4,60$ m, $y = 1,70$ m gegraben wurde (*Abb. 27*). In seinem Füllmaterial fanden wir Keramik, einen schuppenartigen Abschlag und einen Steinartefakt, der einem Bohrer ähnelt (*Taf. 10: 8*).

Die zweite Phase stellen Mauer 2 und Schicht 3 dar.

Die Grabungen ergaben relativ viel Material, vor allem Keramik (*Taf. 10; 11*). Leider findet man unter den Funden beider Phasen kein einziges chronologisch empfindliches Stück. Mit Sicherheit ist die gesamte Keramik vorgeschichtet, mehr lässt sich nicht sagen. Da wir kein einziges Stück Eisenschlacke gefunden haben, die in eisenzeitlichen Fundorten in Fülle vorkommt, war Zagrac vielleicht vor der Eisenzeit besiedelt gewesen.

KOSTJAVEC BEI TIHABOJ

Schnitt 1

Den Schnitt legten wir am südöstlichen Rand der Siedlung an einem ausgeprägten Wall, so dass er durchgeschnitten wurde (*Abb. 31*). Der Schnitt reichte bis zur ursprünglichen Kalkgrundlage, die im erforschten Bereich um 1,5 m von NW nach SO fiel. Zwischen $x = 2,4$ m und 7 m war sie künstlich planiert, was aus dem Südprofil zu ersehen ist (*Beil. 3: A*). Auf der planierten Grundlage wurde dann eine Mauer errichtet, bestehend aus großen Steinblöcken, die die Außen- und die Innenfront bildeten, der Zwischenraum war indes mit Lehm angefüllt, der mit kleineren Steinen vermischt war (*Abb. 34*). Die Schuttaufrichtung vor der Außenfront verhinderte, dass sie den Hang hinunterglitt.

An der Innenfront der Mauer breitete sich eine Mulde aus, deren Boden Sanderde mit Steinen (*Schicht 1*) bedeckte, Funde waren darin nicht vorhanden. Darüber lag eine dicke Brandschicht, die Eisenschlacke enthielt und genau bis zur Mauerrinnenfront reichte. Es folgte noch eine zweite Brandschicht, die desgleichen auf die Mulde beschränkt war. Getrennt wurden sie durch ein Einschießel von graubraunem fettem Lehm, als *Schicht 2a* bezeichnet, mit Lehmverputzbrocken und Eisenschlacke. Hinter der zweiten Brandschicht entstand eine dünne Schicht von mehr oder weniger homogener Lehmerde (*Schicht 2*), die sich im größeren Teil der Grabungsfläche ausbreitete und bis zur Innenfront der Mauer reichte, die damals schon im Einstürzen begriffen war (*Abb. 33*). Darin befanden sich Keramikfragmente, Tonringe, Wandverputz, Eisenschlacke und Tierknochen (*Taf. 12: 1-6*).

Schicht 2 bedeckte vollständig eine neue Brandschicht (die dritte in der Reihenfolge), die auf der ganzen erforschten Fläche gleich intensiv war, darin waren Umrisse verkohlter Balken und Bretter zu sehen, die durcheinander lagen. In der südwestlichen Ecke des Schnittes entdeckten wir auch einen 20 bis 35 cm breiten Graben von halbkreisförmigem Querschnitt, angefüllt mit kompaktem gebranntem Lehm, der sich vom Westprofil nach Osten erstreckte (*Beil. 3: B*). Auf $x = 3,30$ m stießen wir auf einen abgebrannten Balken, der auf zwei Steinen ruhte, die 1 m voneinander entfernt lagen (*Beil. 3: B*). Zu diesen Brandresten kam es beim endgültigen Einsturz der ersten Mauer, denn sie reichten über die oberen Steine ihrer Innenfront. Alles deutet darauf hin, dass sie ein Holzobjekt unmittelbar hinter der Befestigungsmauer, deren Grundriss wir nicht vollständig

herausfinden konnten, darstellten.

Die ursprüngliche Ringmauer wurde nach dem großen Brand repariert oder man errichtete vielmehr eine neue Mauer (*Beil. 3: C*), die an derselben Stelle und in derselben Art und Weise errichtet wurde wie die erste, allerdings war sie erheblich schlechter erhalten, denn die frontalen Steine lagen nicht fest in ihrer Position. Während ihres Bestehens sammelten sich dahinter im Innenbereich die *Schichten 3* und *4* (*Beil. 3: A*) an, die durch eine etwas schwächer ausgeprägte Brandschicht von durchgebranntem Lehm und Kohle getrennt waren. Darin befand sich eine Fülle von Keramik, Tonringen, Gewichtsen, Spinnwirteln, Backhauben, Lehmverputzbrocken, Tierknochen, Eisenschlacke und sogar eine Düse und ein Schleifstein (*Taf. 13-15*).

Bedeckt wurden sie von einer dicken Steinschicht, die zweifellos den Versturz der 2. Mauer darstellt, denn die großen flachen Steine im Streifen unmittelbar vor der Ringmauer waren gewiss Reste von deren Innenfront. Zugleich wurde damit das Gelände mehr oder weniger planiert und auf diese Weise war eine neue Gehfläche entstanden, worauf die dritte Mauer errichtet wurde.

Die dritte Mauer war wesentlich schmaler als die beiden vorigen, denn sie war nur gut einen Meter dick. Erbaut wurde sie in Trockenmauertechnik (*Abb. 35*). Ihre Außenfront stand genau auf derselben Stelle wie die beiden vorigen (*Beil. 3: A* und *D*). Im Nordprofil, der auf der Linie $y = 2,40$ m dokumentiert wurde, konnte man auch einen Pfosten oder ein Pfostenloch (*Abb. 33*) erkennen. Nach der Neigung der frontalen Steine zu urteilen, stand sie nicht gerade fest. Im oberen Teil war sie ziemlich beschädigt und dahinter entstand eine dicke Erdschicht, die mit Sand (*Schicht 5*), Lehmverputzbrocken und Scherben (*Taf. 20; 21: 1-8*) vermischt war. Sowohl die obere als auch die untere Grenze dieser Schicht sind durch eine Reihe kleinerer Steine deutlich ausgeprägt, die auf der ganzen Fläche erscheinen und sich an eine Steinmoräne anschlossen. Dahinter sammelte sich *Schicht 6* an, in der Scherben verstreut lagen, darunter waren auf einer langsam rotierenden Töpferscheibe modellierte Gefäße, Tonringe, Eisenschlacke, Schmelztiegel und abgeschliffene Lehmverputzbrocken vorherrschend (*Taf. 21: 9-14; 22*). Am Ende wurden alle Spuren vergangener Ereignisse mit Humus (*Schicht 7*) bedeckt.

Anhand der stratigrafischen Analyse der Schichten und der Strukturen konnten wir im Schnitt drei Phasen herausfinden, die wir auf der Grundlage des Keramikmaterials zu datieren suchten. Schon in den beiden ältesten Kulturschichten (Schicht 2a und 2) kam Eisenschlacke vor, wodurch der Anfang der Besiedlung von Kostjavec, das wir keinesfalls vor den Beginn der Eisenzeit setzen können, klar definiert ist. Für die Datierung sind die Gefäßwände aus Schicht 2 am interessantesten, sie sind mit Fingerabdrücken (*Taf. 12: 3*) verziert, wozu es Parallelen sowohl in spätbronzezeitlichen^{32,34} als auch in einigen der ältesten eisenzeitlichen Kontexten^{36,37} gibt, in die wir auch Kostjavec einordnen könnten. Schicht 2 bestimmt die Dauer von Mauer 1, die nach Bauweise und Dimensionen den hallstattzeitlichen Ringmauern Dolenjskos sehr ähnelt und die wir auch auf der Grundlage der Funde in die ältere Hallstattzeit, in die Phase Podzemelj 2, datieren können.

Die Funde in den Schichten 3 und 4, die in der Zeit der reparierten Befestigungsmauer entstanden waren, stellen typisches hallstattzeitliches Inventar wie Tonringe, Gewichte, Backhaubengriffe und Gefäße dar, die mit glatten oder gegliederten Tonleisten und Knubben verziert waren. Darunter befanden sich Gegenstände, die für die Datierung aussagekräftig sind, wie der für die Junghallstattzeit typische³⁹ Fuß eines Ziboriums (*Taf. 13: 4*) aus Schicht 3, und der Rand eines Pythos mit schwarzem Überzug an der Innenseite (*Taf. 16: 6*) aus dem Versturz der 2. Mauer, den wir der Junghallstattzeit⁴²⁻⁴³ zuordnen können. Damit ist indirekt auch die Zeitspanne der 2. Mauer determiniert, die mit vielen anderen Situationen an eisenzeitlichen Fundorten Dolenjskos übereinstimmt.⁴⁶

In Schicht 5, die über der Gehfläche in der Zeit der 3. Mauer

entstanden war, kommen noch immer jungallstattzeitliche Stücke vor, wie zwei Ziborienfüße (*Taf. 20: 8,9*), die Wandung eines reduzierend gebrannten Gefäßes mit kleinen flachen Abdrücken (*Taf. 21:1*)³⁴, allerdings gibt es auch Keramik, die auf einer langsam rotierenden Töpferscheibe modelliert wurde (*Taf. 20: 2,3*), was eine Art Neuheit im Vergleich zu dem Material aus den älteren Schichten darstellt. Wir können sie aber nicht genau datieren. Ein gleiches Bild ergeben auch die Funde aus dem Versturz von Mauer 3. Darunter befinden sich jungallstattzeitliche Stücke wie ein Buckelgefäß (*Taf. 18: 12*) und eine Schüssel (*Taf. 18: 1*);⁴⁹ zusammen mit diesen treten auch latènezeitliche Elemente auf (*Taf. 17: 8*).⁵⁰ Dieser Zeit entspricht auch die Bautechnik und die Mauerdicke, die für die latènezeitlichen Befestigungsmauern Dolenjskos charakteristisch ist⁵¹ sowie einige typische Formen und das Besenstrichmuster aus Schicht 6 (*Taf. 21: 11; 22: 1,5-7*).⁵² Da wir auf keine Funde aus jüngeren Epochen gestoßen sind, war Kostjavec folglich später nicht mehr besiedelt.

Kurze Zusammenfassung der Sondierungsergebnisse:

Phase I a:

Bau der 1. Mauer
erste und zweite Brandschicht
Schicht 2
Zeit: ältere Hallstattzeit

Phase I b: (Beil. 3: B):

Bau des Holzobjektes?
Einsturz der 1. Mauer und Brand des Holzobjektes
Zeit: ältere Hallstattzeit

Phase II (Beil. 3: C):

Bau der 2. Mauer
Schicht 3
vierte Brandschicht
Schicht 4
Einsturz der 2. Mauer
Zeit: jüngere Hallstattzeit

Phase III (Beil. 3: D):

Planierung des Geländes
Bau der 3. Mauer
Schicht 5
Einsturz der 3. Mauer
Schicht 6
Zeit: Latènezeit

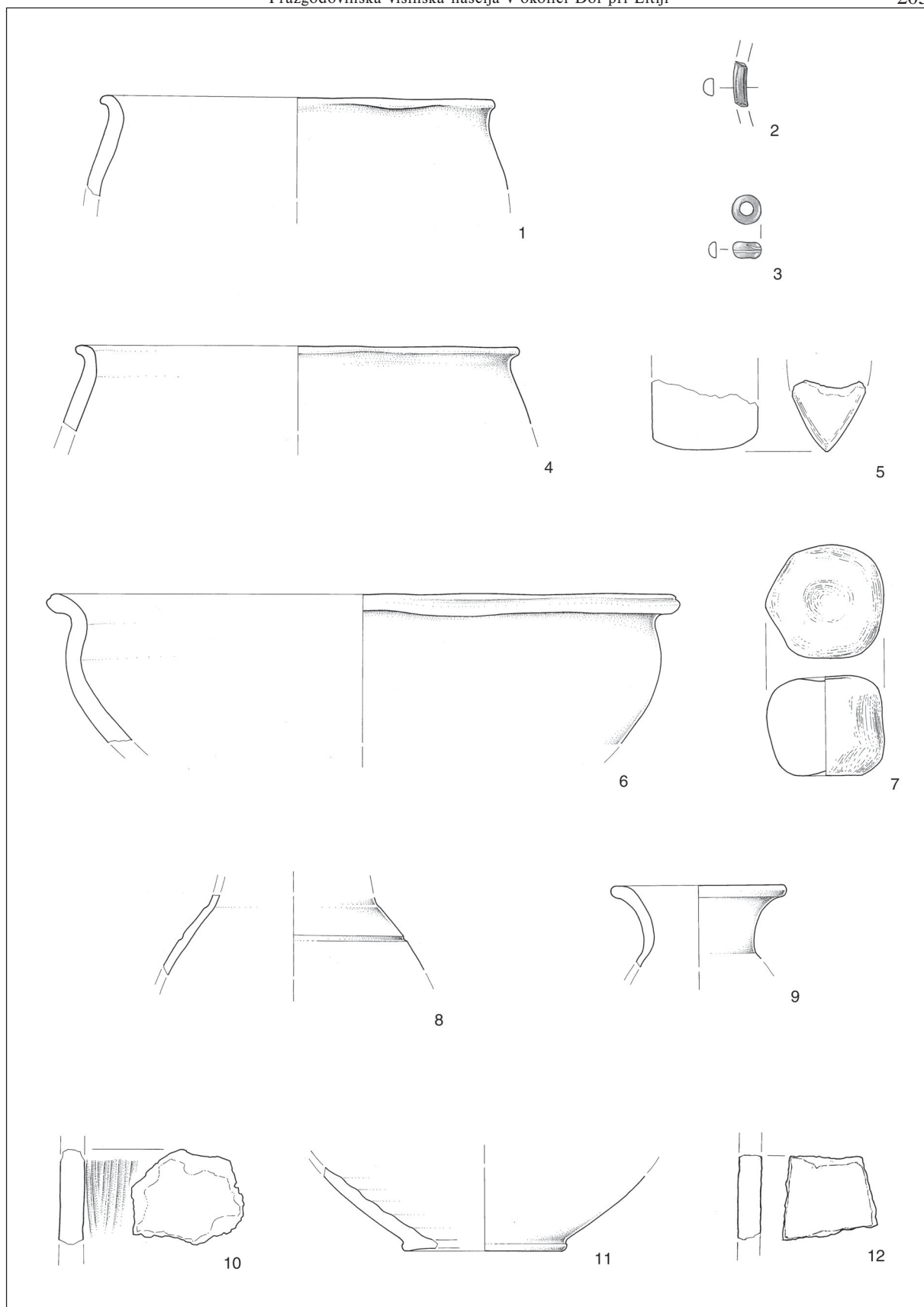
Profil A-B

Mit der Schnittlegung der Straße entstand am Nordwesthang ein einige zehn Meter langes Profil (*Abb. 36*), das wir auch dokumentierten (*Abb. 37*); in der Straßenaufschüttung hinter der Straße befanden sich vorgeschichtliche Fragmente. In einer Kiesgrube an der Südseite unmittelbar unter dem obersten Teil konnte man ein vorgeschichtliches Haus erkennen, von wo wir einen Mahlstein aufgefunden haben (*Abb. 38*).

Aus dem Profil A-B (*Abb. 37: B*) konnte man ersehen, dass auf der planierten Kalkgrundlage eine 2,50 m breite Verteidigungsmauer errichtet worden war. Ihre Außenfront, die in einer Höhe von 1,20 erhalten ist, wurde aus gewaltigen Steinblöcken errichtet; während die Innenfront etwas schwächer und weniger stabil war. Die Aufschüttung bestand aus Sandlehm mit kleineren Steinen. Im Innenbereich der Siedlung stand an dieser Stelle unmittelbar hinter der Befestigungsmauer direkt auf gewachsenem Boden eine Art Steinkonstruktion mit vermutlich rechteckigem Grundriss. Dorthin reichte eine ausgeprägte Brandschicht, die sich auf der ursprünglichen Grundlage entlang des Profils bis zur Mulde auf $x = 8,60$ m erstreckte. Bedeckt wurde sie von der homogenen *Schicht 1*, auf die Sanderde mit einer Fülle von Holzkohle und Eisenschlacke (*Schicht 2*) folgte, worin Brandstreifen zu sehen waren, die sich über die oberen Steine der Mauerinnenfront und über die Steinkonstruktion hinaus erstreckte. Darüber war eine dicke Erdschicht abgelagert, die mit Schutt (*Schicht 3*) vermischt war. Sie erstreckte sich bis zur Außenfront der Mauer. Auf diese Schicht folgte lockere Erde, die mit Holzkohle und größeren Brocken durchgebrannten Lehms und Eisenschlacke (*Schicht 4*) vermischt war, die im Profil (*Abb. 37: B*) keinen Berührungspunkt mit der Befestigungsmauer erkennen ließ, denn bei $x = 4$ m keilte sie aus. Zum Teil war sie mit Humus bedeckt, zum Teil mit der sterilen *Schicht 8* und mit Erde, die mit Schutt vermischt war (*Schicht 6*). Leider entdeckten wir in Schicht 4 keine aussagekräftigeren Funde für die Datierung. Sie entstand vermutlich in der Zeit, nachdem die Befestigungsmauer eingestürzt war. Wahrscheinlich ist sie zeitgleich oder etwas älter als die lockere Erdschicht (*Schicht 5*), die Holzkohle, durchgebrannten Lehm, einige untypische Fragmente und Tierknochen enthielt und die die stark durchgebrannte linsenförmige Schuttschicht (*Schicht 7*) berührte, die auf Schicht 6 lag. Es folgten eine dicke sterile Schotter-schicht (*Schicht 8*) und schließlich Waldhumus (*Schicht 9*).

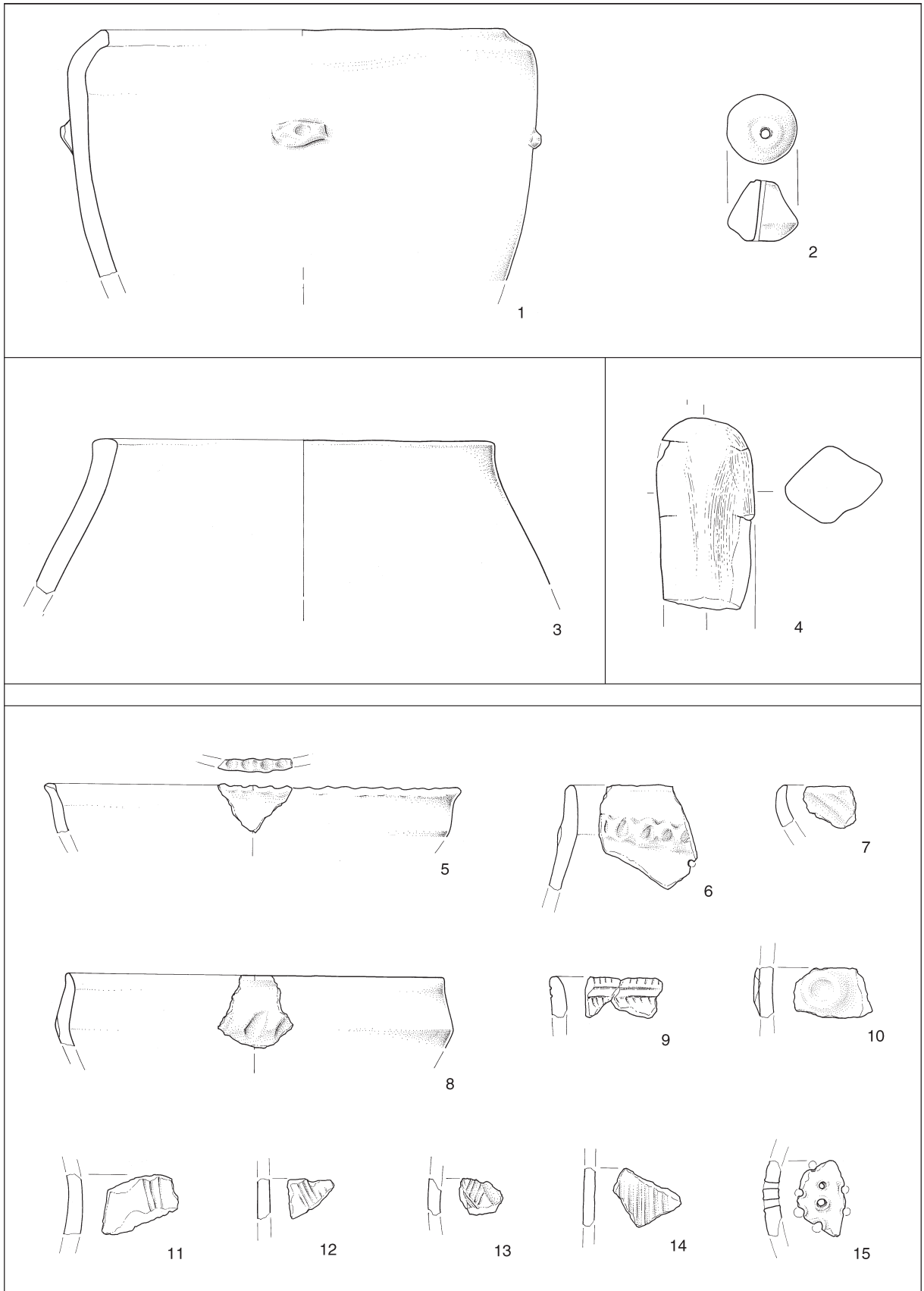
Während wir mit Hilfe des Schnittes 1 im südöstlichen Teil der Siedlung drei Befestigungsphasen feststellten, entdeckten wir im Profil A-B am Nordosthang des Hügels nur eine, aller Wahrscheinlichkeit nach die älteste Phase, die die erste Mauer darstellt. Die Funde in den Schichten waren hier nämlich äußerst bescheiden und lassen keine genauere chronologische Bestimmung zu. Interessant ist allerdings die Tatsache, dass wir an beiden Orten auf ausgesprochen starke Brandschichten und eine große Menge Eisenschlacke stießen, was von einem intensiven Eisenhüttenwesen in Kostjavec zeugen könnte.

Dr. Janez Dular
Primož Pavlin
Sneža Tecco Hvala
Inštitut za arheologijo
Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana

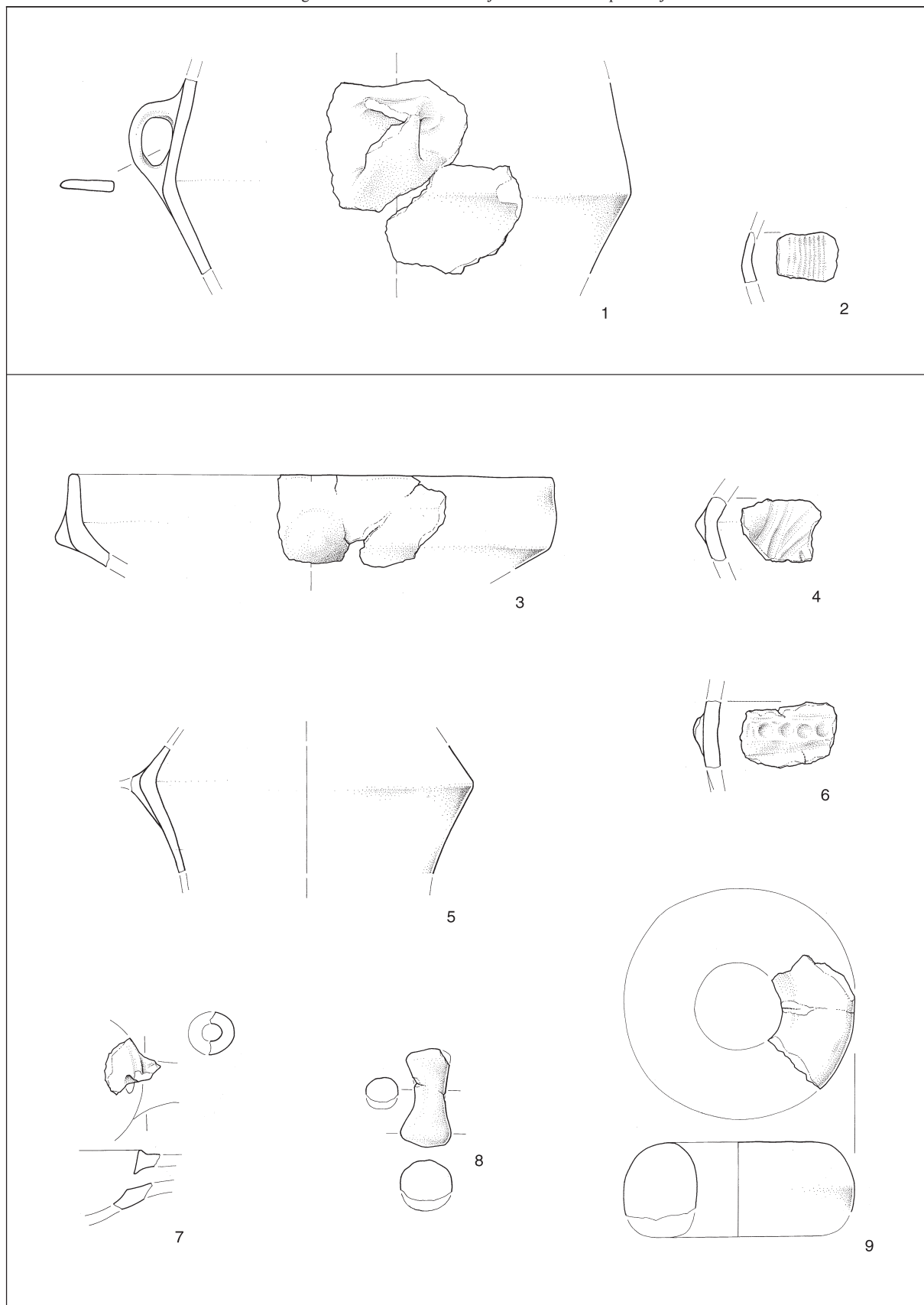
T. I: Gradišče pri Suhadolah. Sonda 1, 1-12 plast 4. 1,4,6-12 keramika; 2,3 steklo; 5 kamen. M. 2,3 = 1:2; 1,4-12 = 1:3.

Taf. I: Gradišče bei Suhadole. Schnitt 1, 1-12 Schicht 4. 1,4,6-12 Keramik; 2,3 Glas; 5 Stein. M. 2,3 = 1:2; 1,4-12 = 1:3.

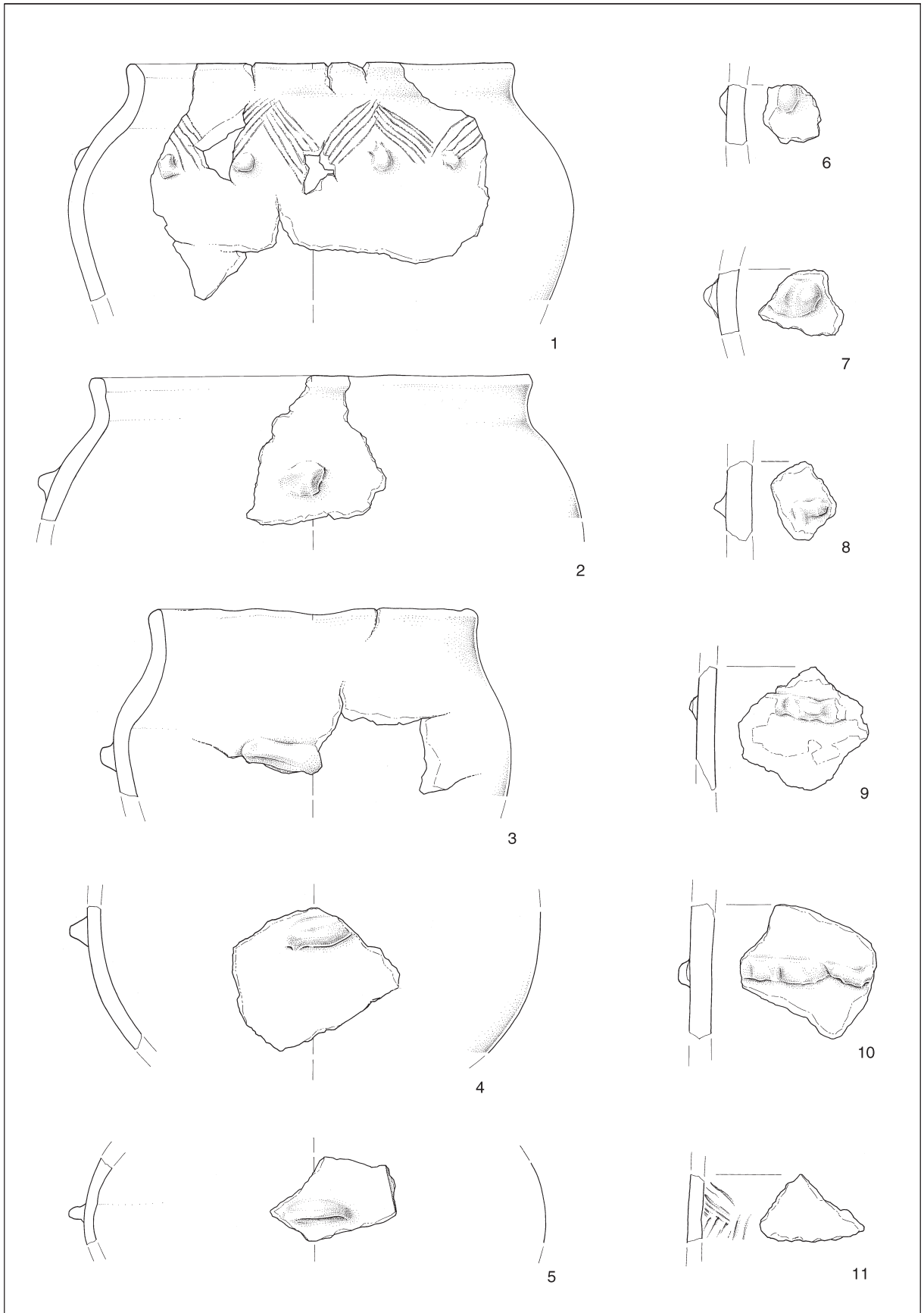
T. 2: 1-4 Gradišče pri Suhadolah, sonda 2, 1-2 plast 2; 3 plast 10; 4 plast 11. 5-15 Grac pri Tlaki, sonda 3. 1-3,5-15 keramika; 4 kamen. M. = 1:3.

Taf. 2: Gradišče bei Suhadole. Schnitt 2, 1-2 Schicht 2; 3 Schicht 10; 4 Schicht 11. 5-15 Grac bei Tlaka, Schnitt 3. 1-3,5-15 Keramik; 4 Stein. M. = 1:3.

T. 3: Gradišče pri Hohovici. 1-2 humus; 3-9 plast 1. Vse keramika. M. = 1:3.

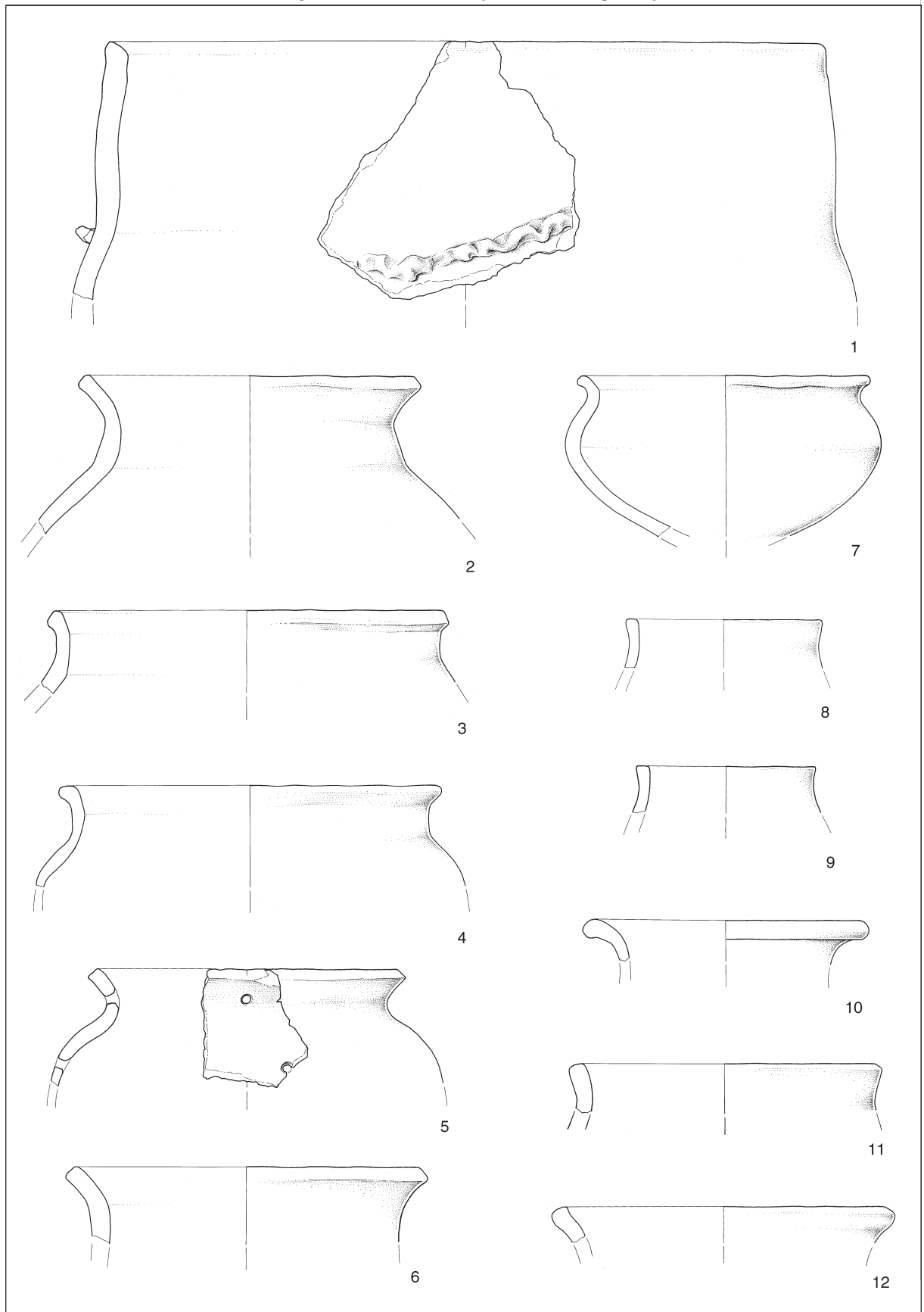
Taf. 3: Gradišče bei Hohovica. 1-2 Humus; 3-9 Schicht 1. Alles Keramik. M. = 1:3.

T. 4: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Sonda 1, plast 2. Vse keramika. M. = 1:3.

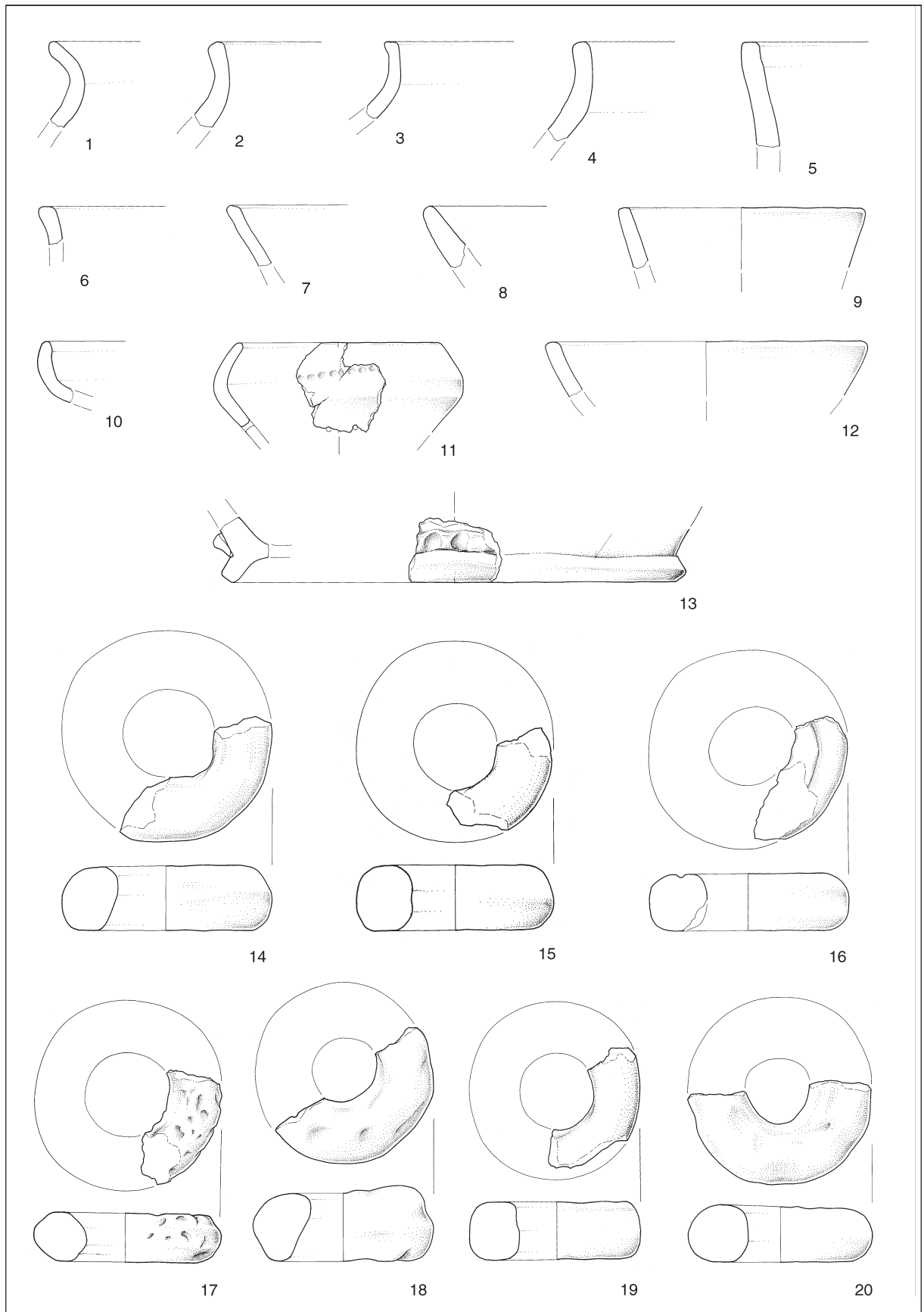
Taf. 4: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Schnitt 1, Schicht 2. Alles Keramik. M. = 1:3.

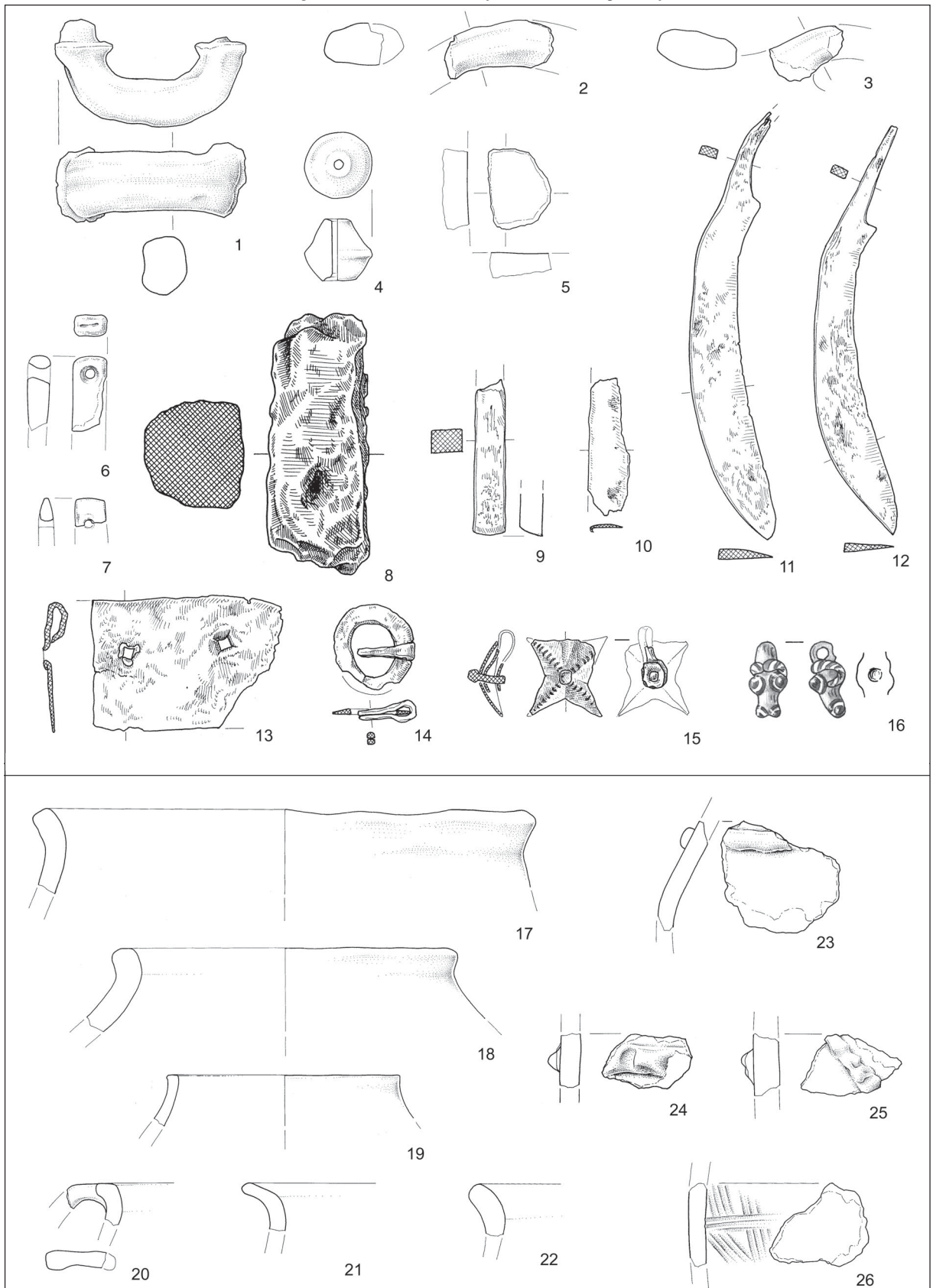
T. 5: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Sonda 1, plast 2. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 5: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Schnitt 1, Schicht 2. Alles Keramik. M. = 1:3.

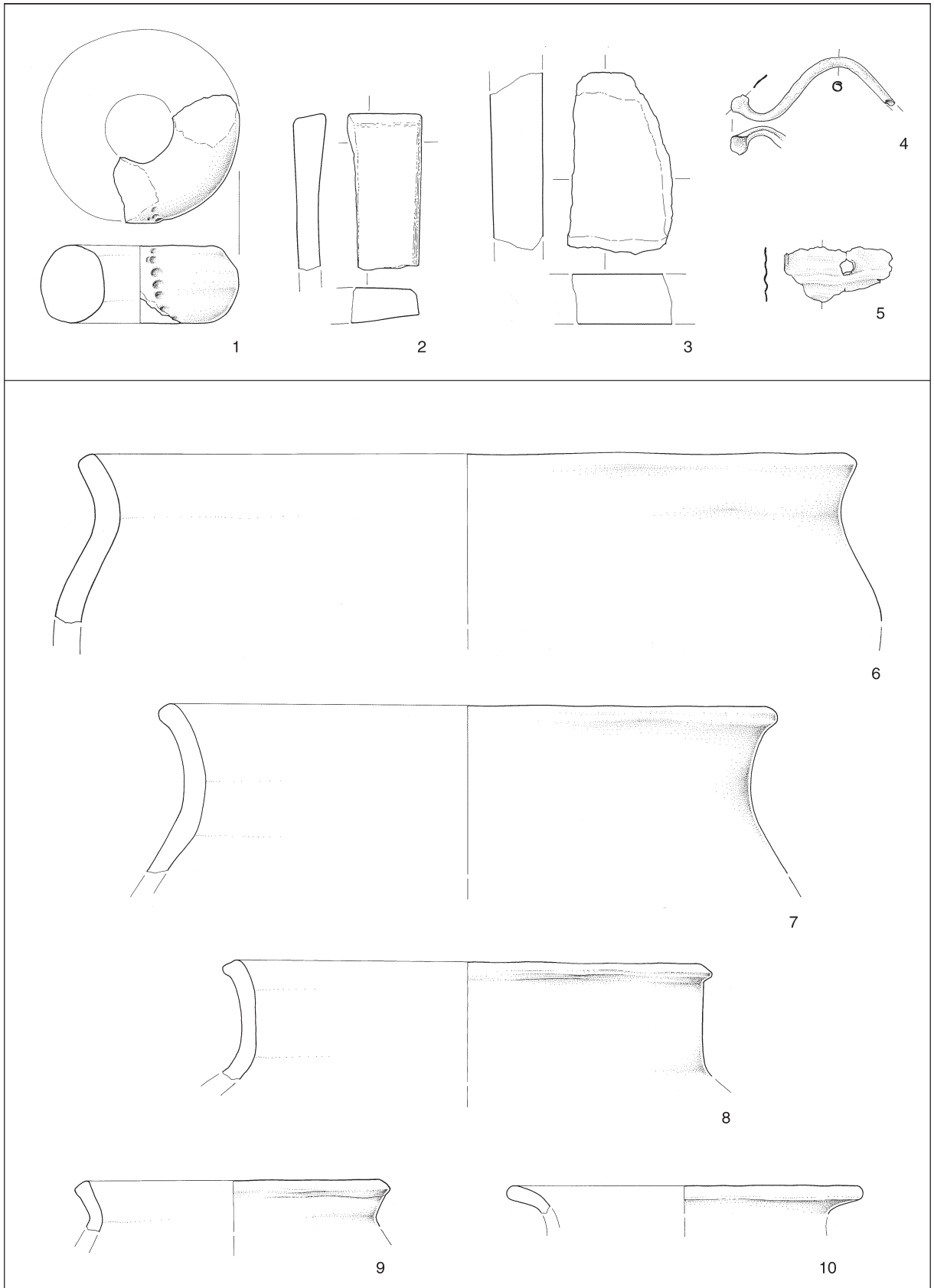
T. 6: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Sonda 1, plast 2. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 6: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Schnitt 1, Schicht 2. Alles Keramik. M. = 1:3.

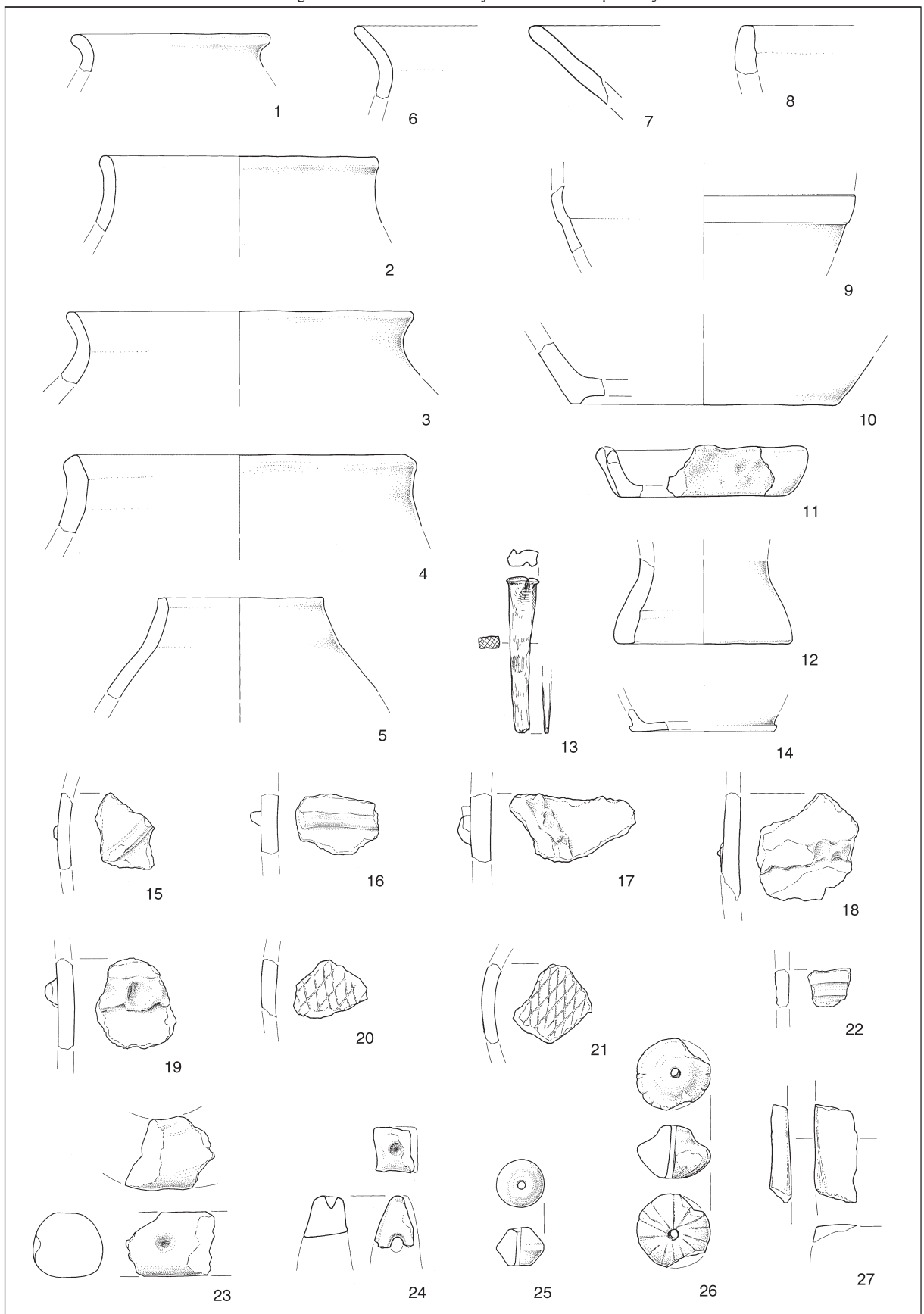
T. 7: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Sonda 1, 1-16 plast 2; 17-26 plast 2 ali plast 3. 5-7 kamen; 8-15 železo; 16 steklo; ostalo keramika. M. 16 = 1:1; 8-15 = 1:2; ostalo 1:3.

Taf. 7: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Schnitt 1, 1-16 Schicht 2; 17-26 Schicht 2 oder Schicht 3. 5-7 Stein; 8-15 Eisen; 16 Glas; sonst Keramik. M. 16 = 1:1; 8-15 = 1:2; sonst 1:3.

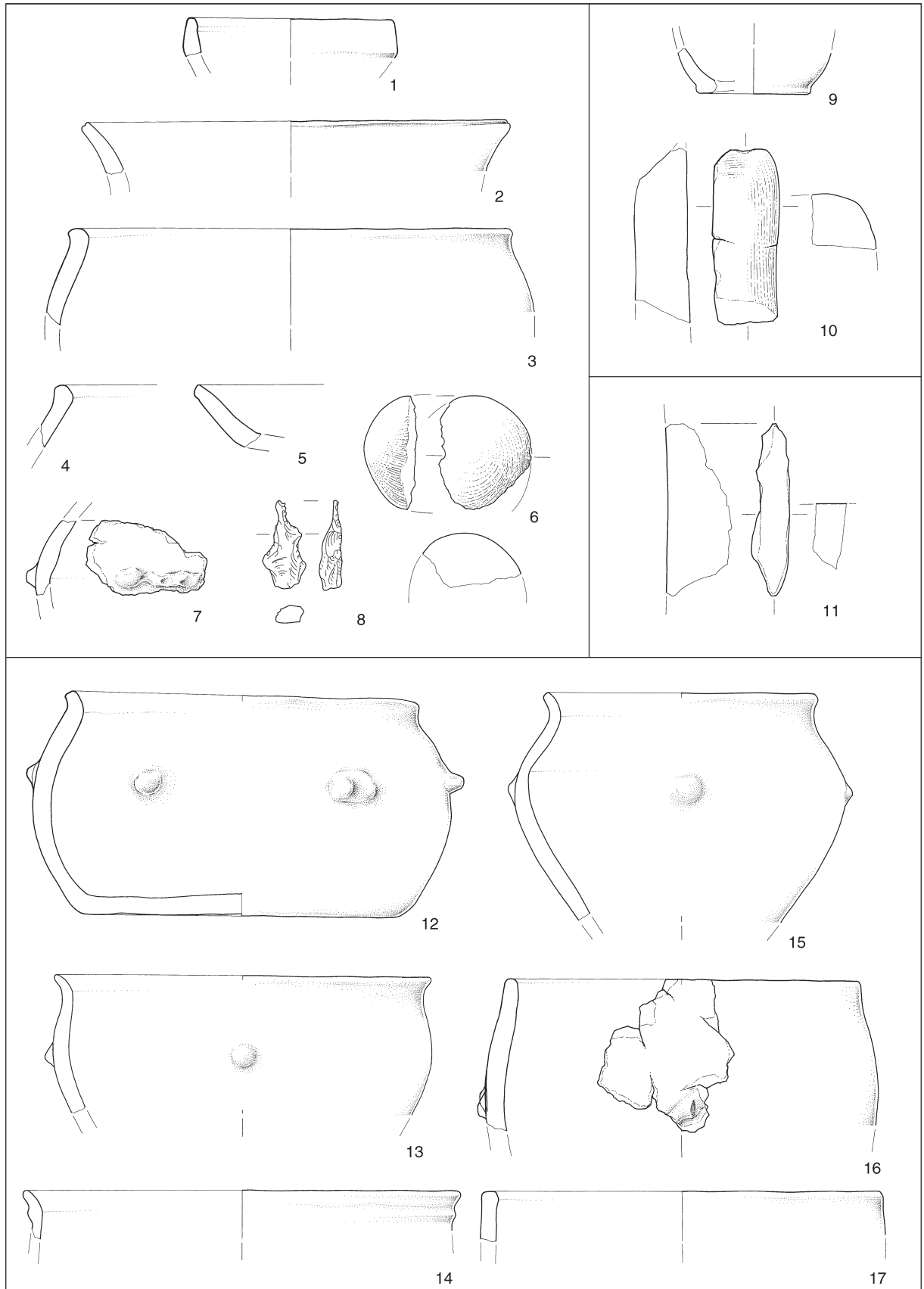

T. 8: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Sonda 1, 1-5 plast 2 ali plast 3; 6-10 plast 3. 2,3 kamen; 4,5 bron; ostalo keramika. M. 4,5 = 1:2; ostalo 1:3.

Taf. 8: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Schnitt 1, 1-5 Schicht 2 oder Schicht 3; 6-10 Schicht 3. 2,3 Stein; 4,5 Bronze; sonst Keramik. M. 4,5 = 1:2; sonst 1:3.

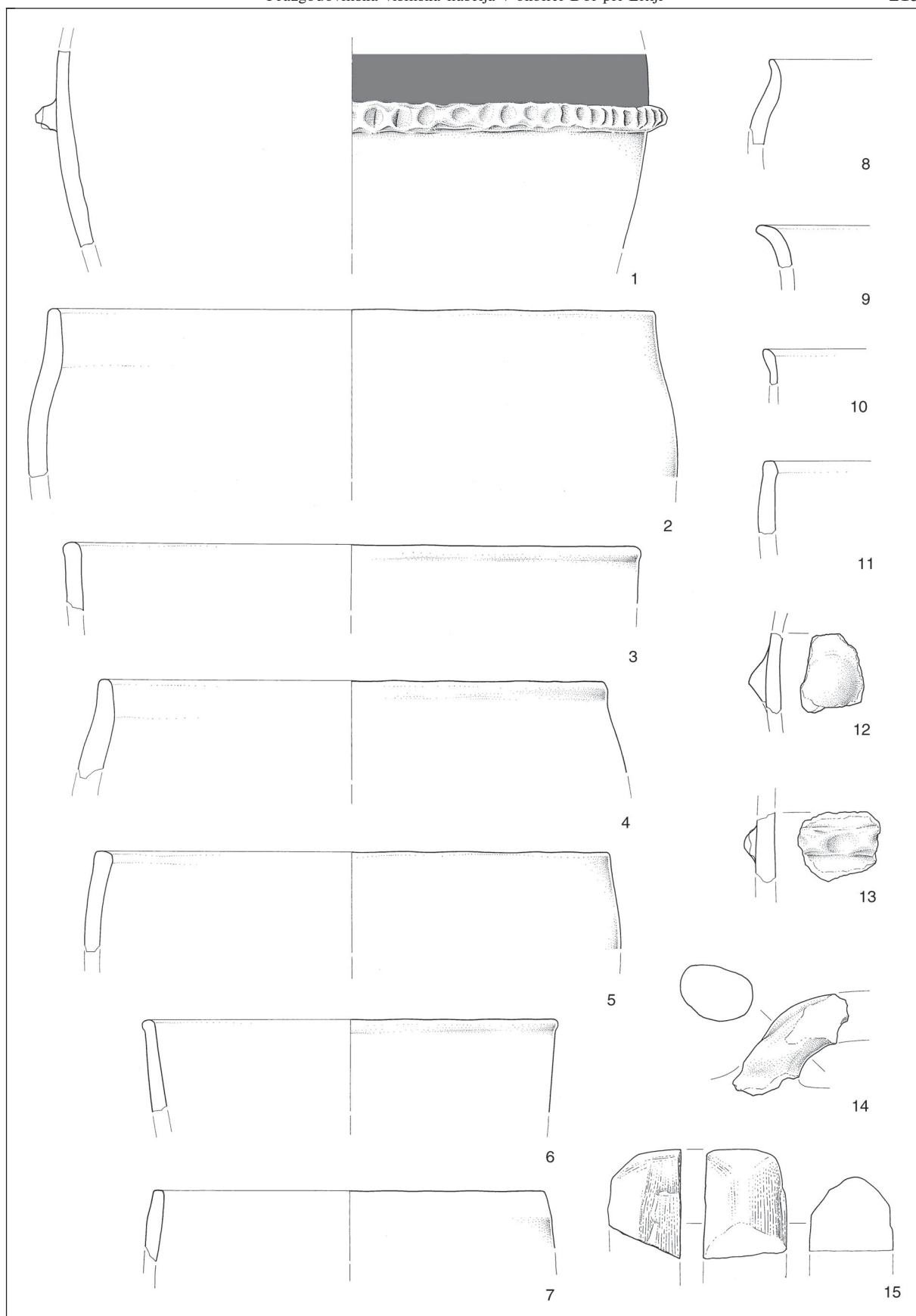

T. 9: Špičasti hrib nad Dolami pri Litiji. Sonda 1, 1-27 plast 3. 13 železo; 27 kamen; ostalo keramika. M. 13 = 1:2; ostalo 1:3.
 Taf. 9: Špičasti hrib bei Dole pri Litiji. Schnitt 1, 1-27 Schicht 3. 13 Eisen; 27 Stein; sonst Keramik. M. 13 = 1:2; sonst 1:3.

T. 10: Zagrac nad Vodice pri Gabrovki. Sonda 1, 1-7 plast 2a; 8 plast 2a - v polnilu jame za kol; 9,10 plast 2a ali plast 3; 11 plast 4; 12-17 plast 3. 1-5,7,12-17 keramika; 6,8,10,11 kamen. M. 8 = 1:1; ostalo 1:3.

Taf. 10: Zagrac bei Vodice pri Gabrovki. Schnitt 1, 1-7 Schicht 2a; 8 Schicht 2a - im Füllmaterial des Pfostenlochs; 9,10 Schicht 2a oder Schicht 3; 11 Schicht 4; 12-17 Schicht 3. 1-5,7,12-17 Keramik; 6,8,10,11 Stein. M. 8 = 1:1; sonst 1:3.

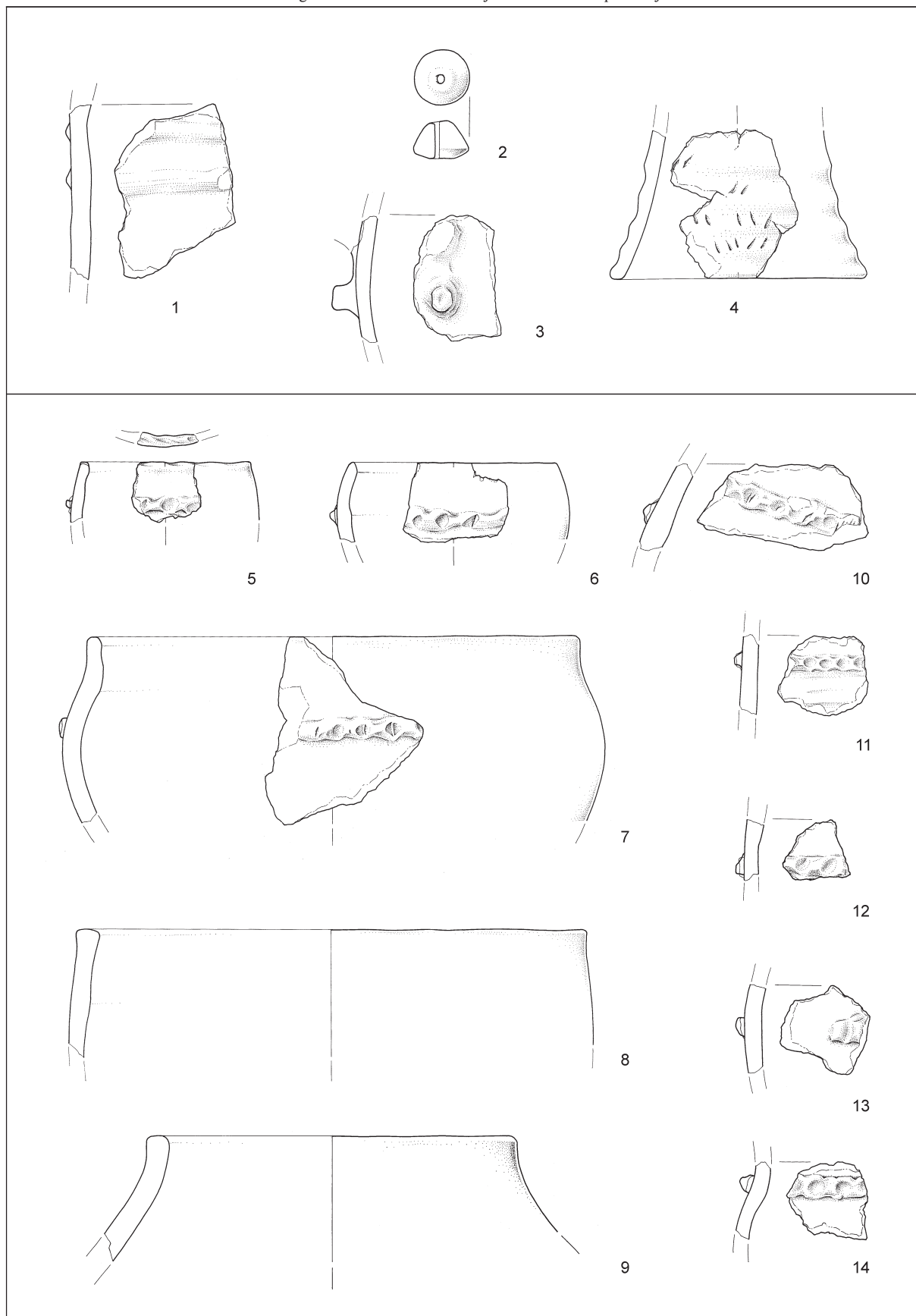

T. 11: Zagrac nad Vodcami pri Gabrovki. Sonda 1, plast 3. 1-14 keramika; 15 kamen. M. = 1:3.
 Taf. 11: Zagrac bei Vodice pri Gabrovki. Schnitt 1, Schicht 3. 1-14 Keramik; 15 Stein. M. = 1:3.

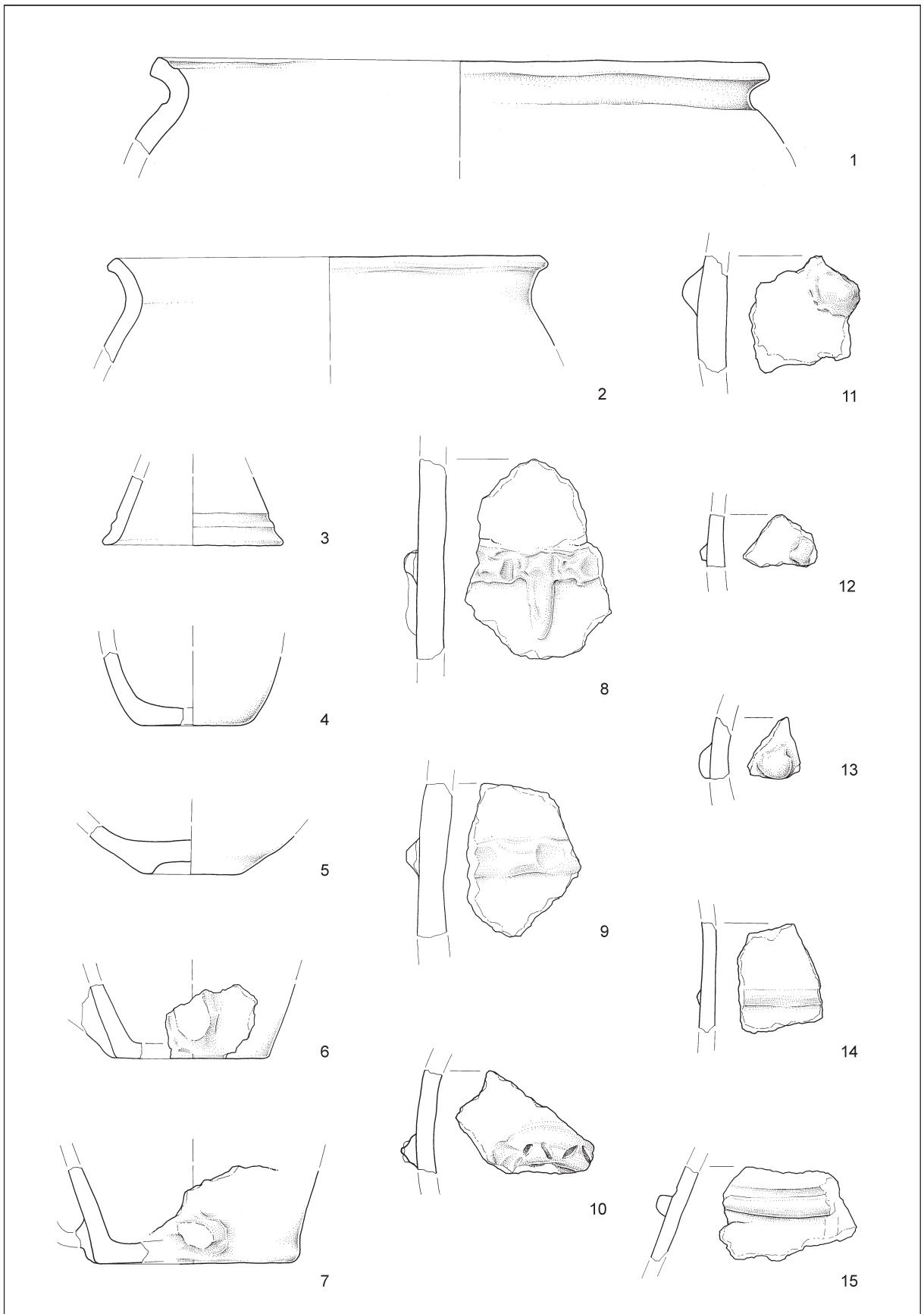
T. 12: Kostjavec nad Tihabojem. 1-6 plast 2; 7,8 tretja žganinska plast. Vse keramika. M. = 1:3.
Taf. 12: Kostjavec bei Tihaboj. 1-6 Schicht 2; 7,8 dritte Brandschicht. Alles Keramik. M. = 1:3.

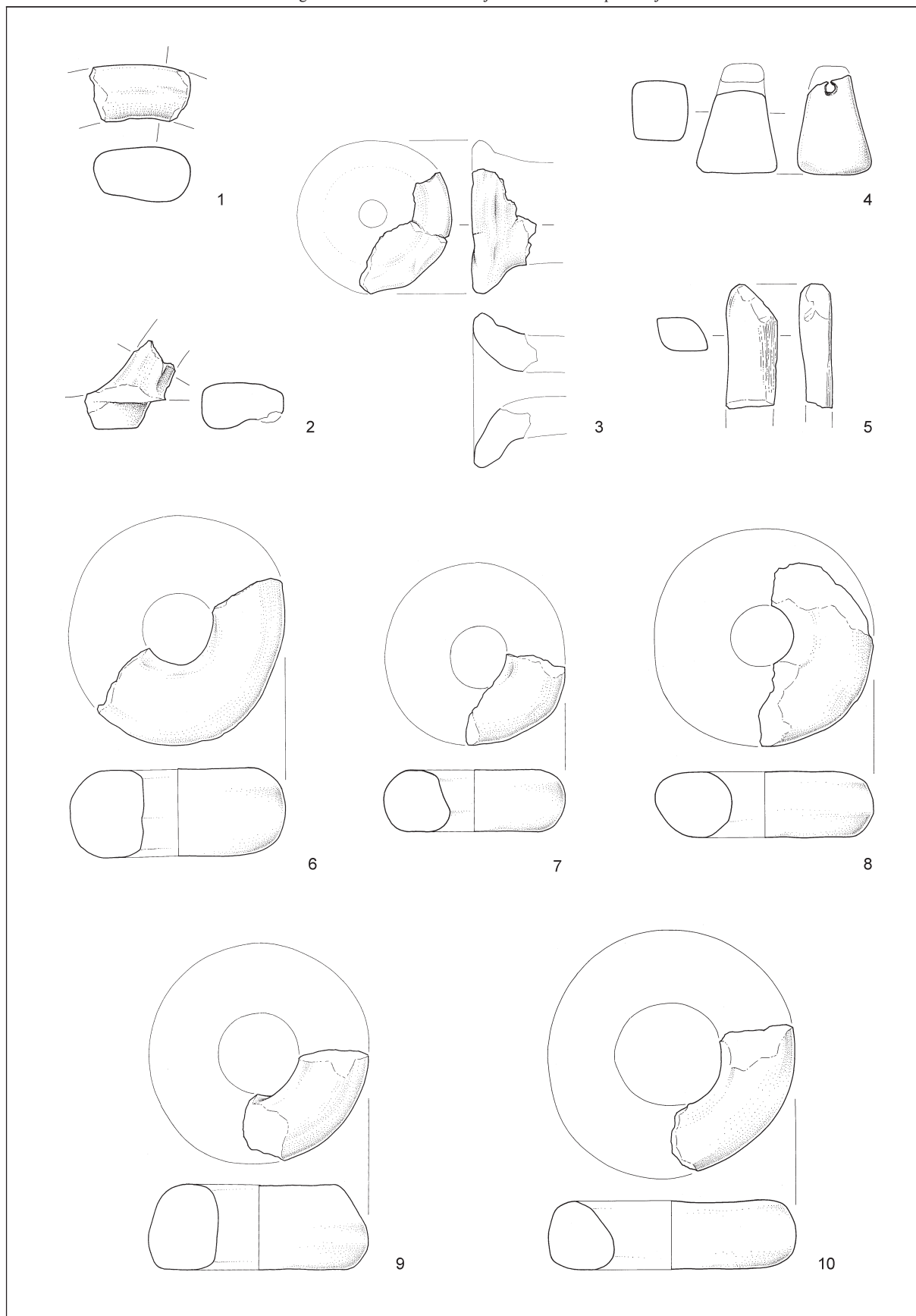
T. 13: Kostjavec nad Tihabojem. 1-4 plast 3; 5-14 plast 4. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 13: Kostjavec bei Tihaboj. 1-4 Schicht 3; 5-14 Schicht 4. Alles Keramik. M. = 1:3.

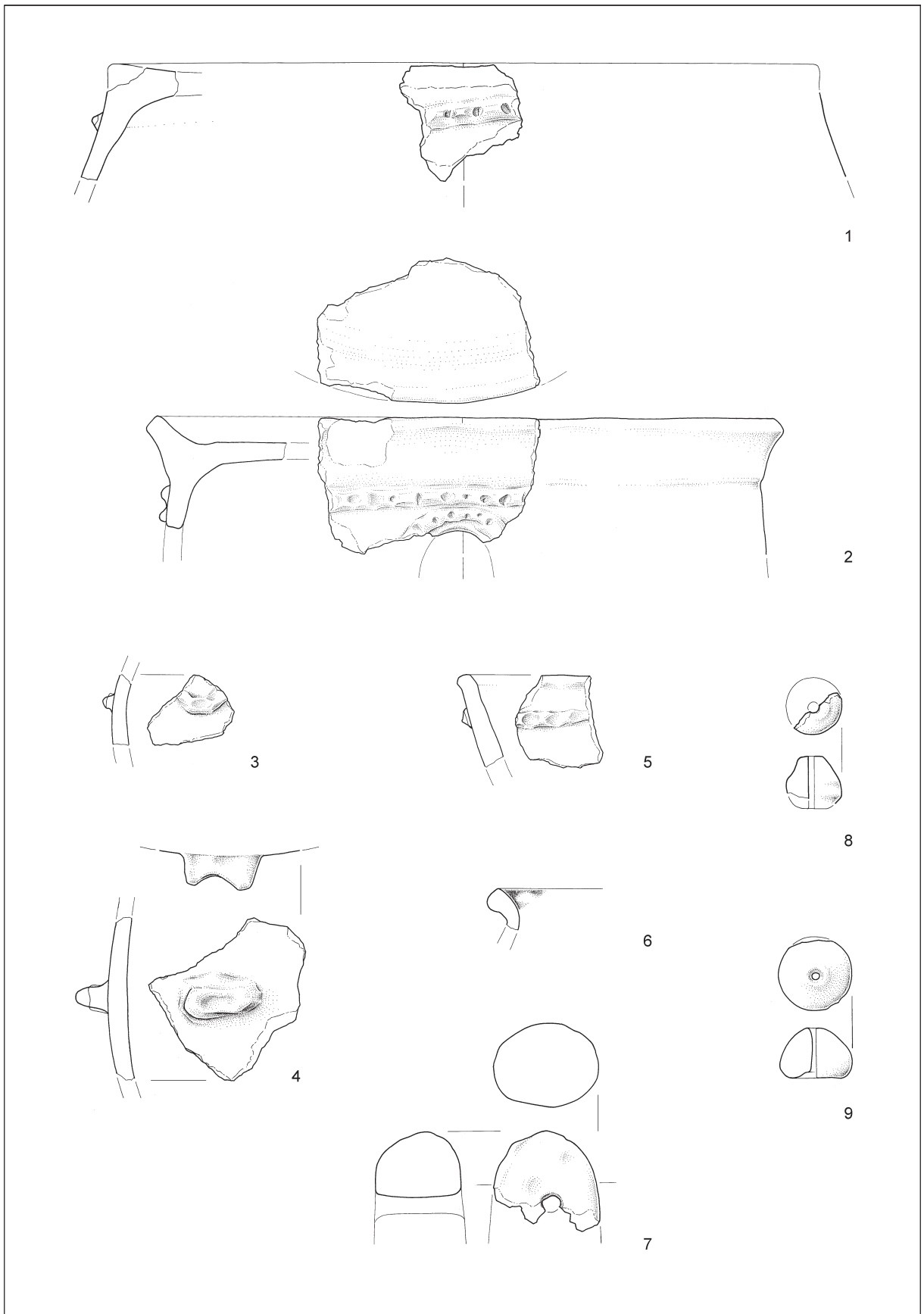
T. 14: Kostjavec nad Tihabojem. 1-15 plast 4. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 14: Kostjavec bei Tihaboj. 1-15 Schicht 4. Alles Keramik. M. = 1:3.

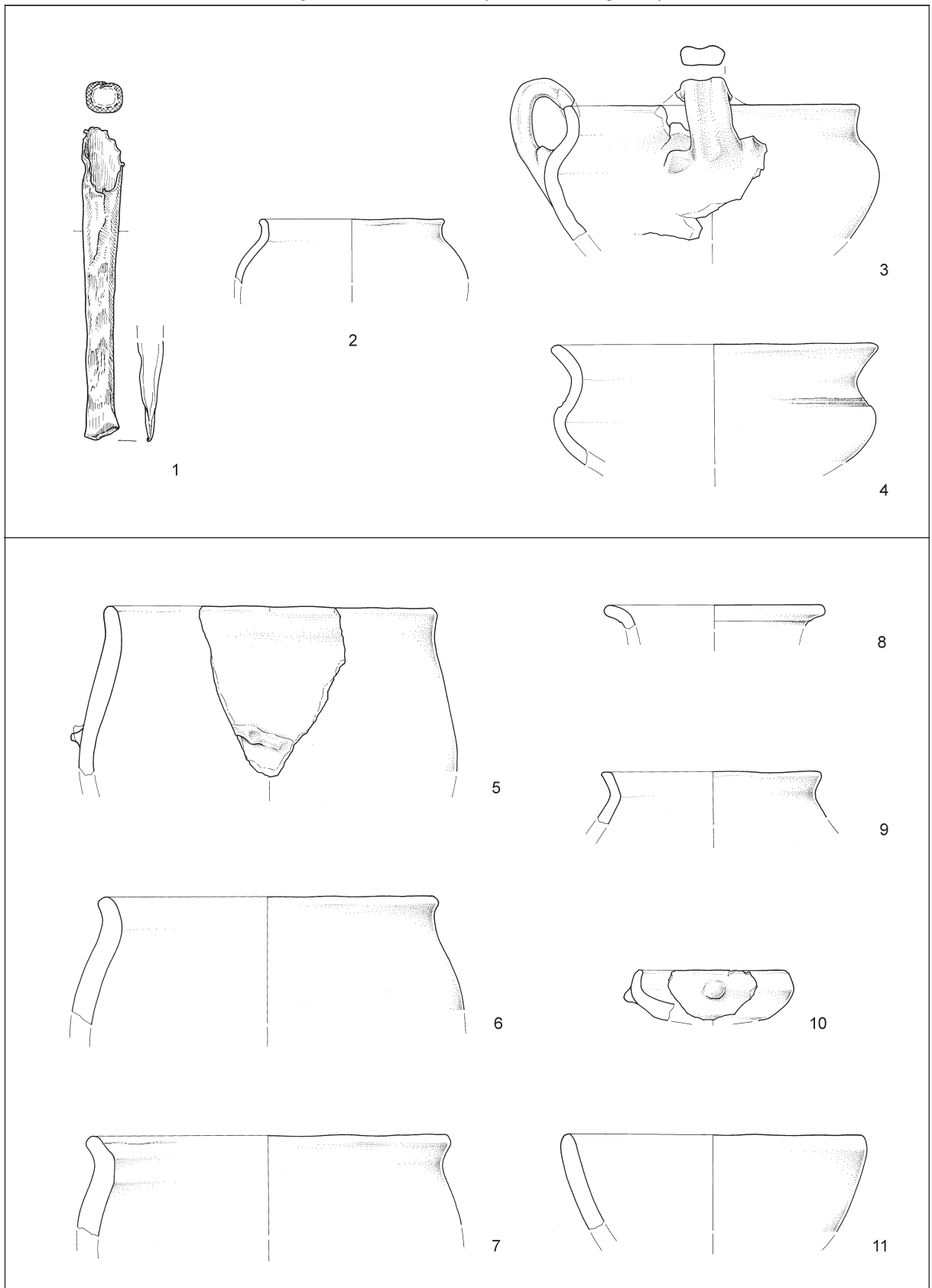
T. 15: Kostjavec nad Tihabojem. 1-10 plast 4. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 15: Kostjavec bei Tihaboj. 1-10 Schicht 4. Alles Keramik. M. = 1:3.

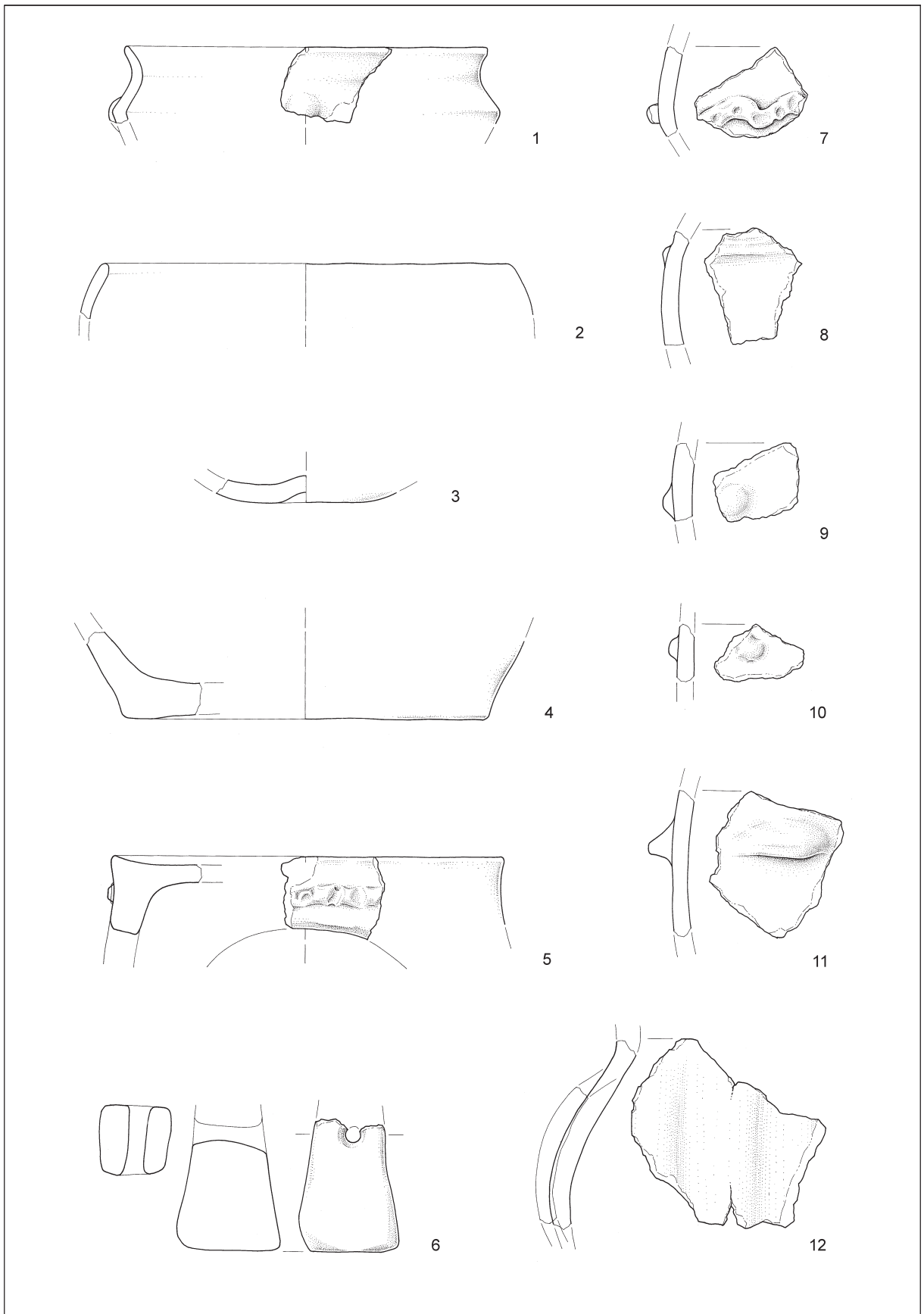
T. 16: Kostjavec nad Tihabojem. 1-9 iz ruševine 2. zidu. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 16: Kostjavec bei Tihaboj. 1-9 aus dem Versturzt der 2. Mauer. Alles Keramik. M. = 1:3.

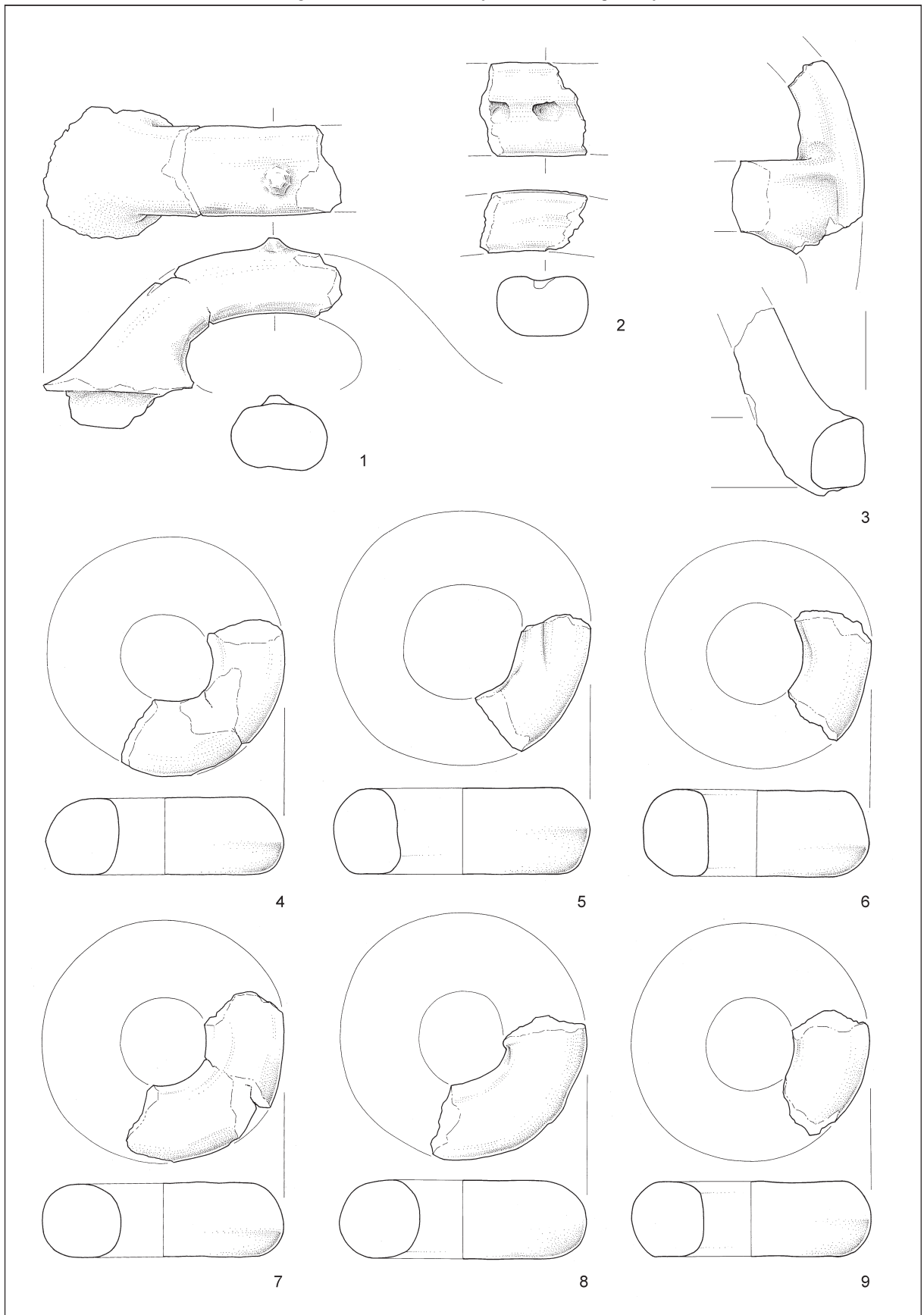
T. 17: Kostjavec nad Tihabojem. 1-4 na hodni površini k 3. zidu; 5-11 iz ruševin 3. zidu. 1 železo; 2-11 keramika. M. 1 = 1:2; 2-11 = 1:3.

Taf. 17: Kostjavec bei Tihaboj. 1-4 auf der Gehfläche zu 3. Mauer; 5-11 aus dem Versturz der 3. Mauer. 1 Eisen; 2-11 Keramik. M. 1 = 1:2; 2-11 = 1:3.

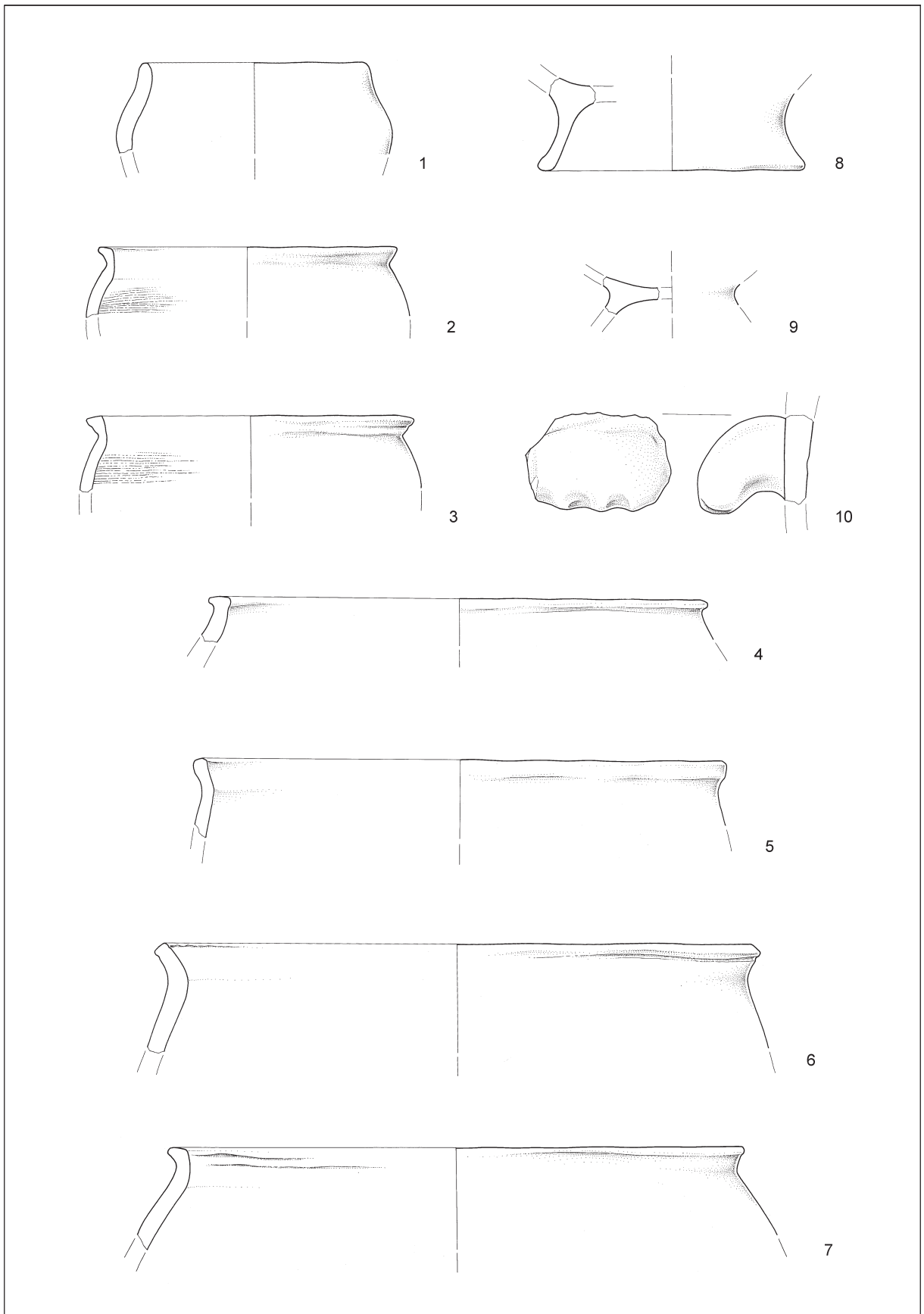
T. 18: Kostjavec nad Tihabojem. 1-12 iz ruševin 3. zidu. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 18: Kostjavec bei Tihaboj. 1-12 aus dem Versturz der 3. Mauer. Alles Keramik. M. = 1:3.

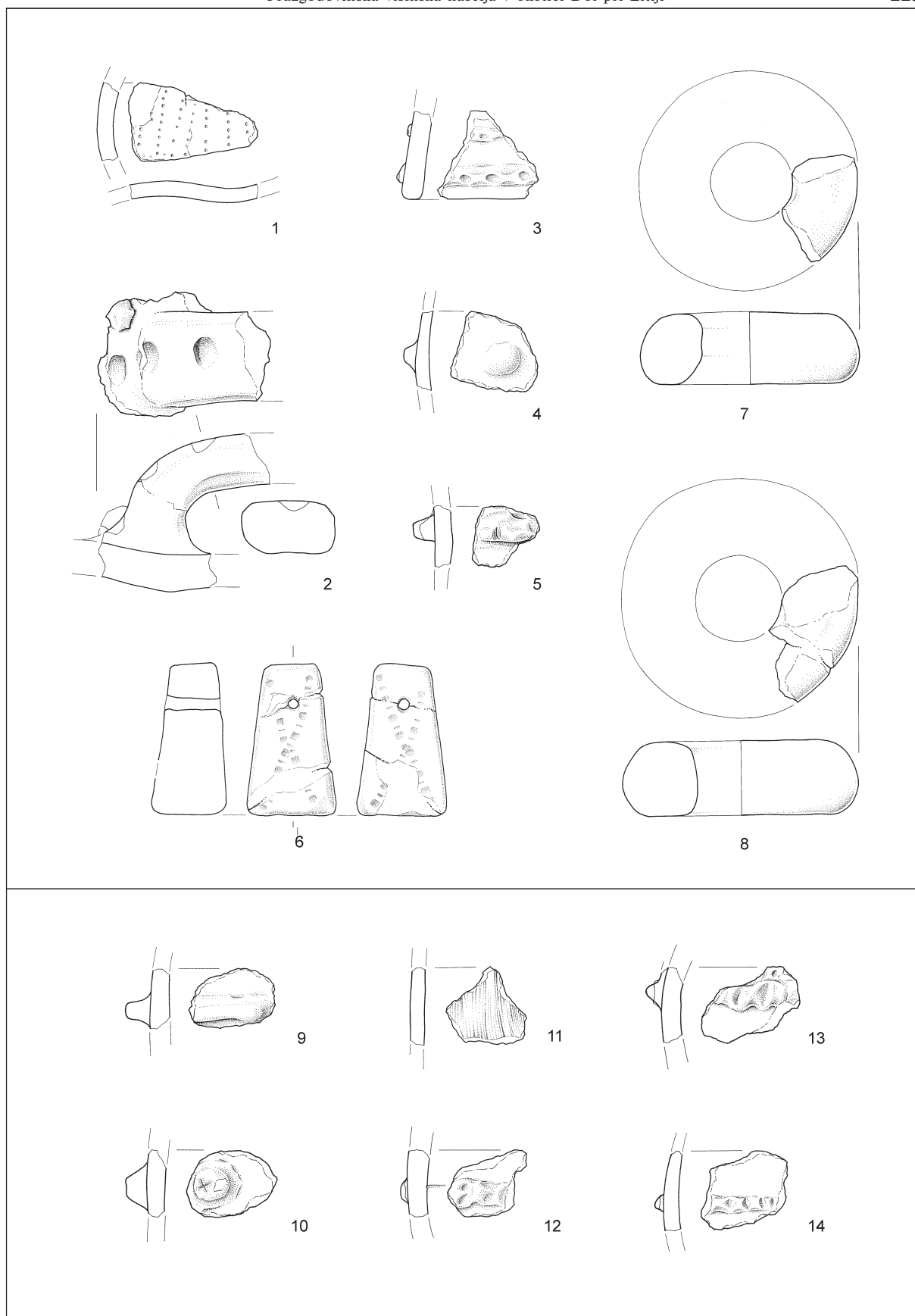
T. 19: Kostjavec nad Tihabojem. 1-9 iz ruševin 3. zidu. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 19: Kostjavec bei Tihaboj. 1-9 aus dem Versturz der 3. Mauer. Alles Keramik. M. = 1:3.

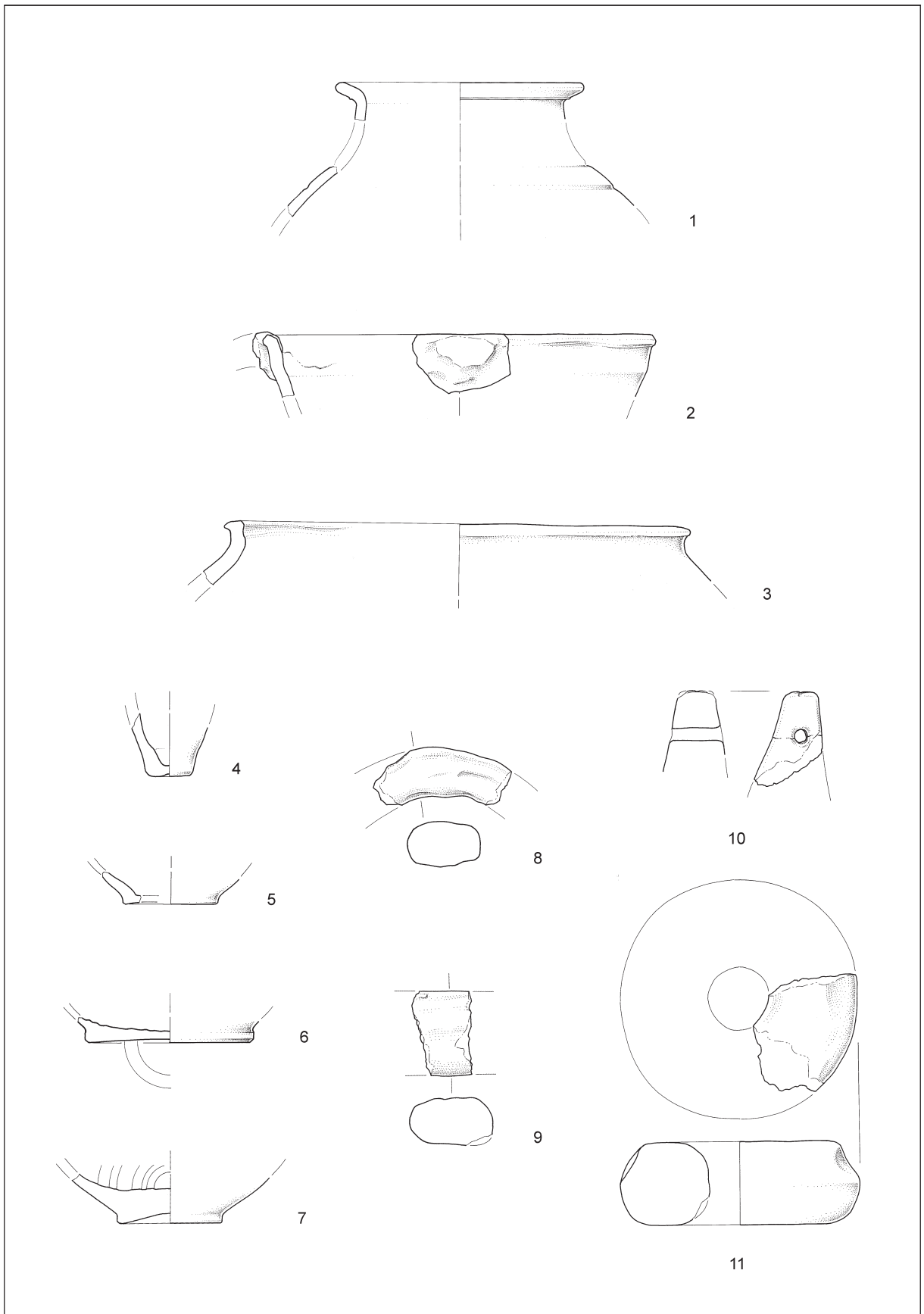
T. 20: Kostjavec nad Tihabojem. 1-10 plast 5. Vse keramika. M. = 1:3.
 Taf. 20: Kostjavec bei Tihaboj. 1-10 Schicht 5. Alles Keramik. M. = 1:3.

T. 21: Kostjavec nad Tihabojem. 1-8 plast 5; 9-14 plast 6. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 21: Kostjavec bei Tihaboj. 1-8 Schicht 5; 9-14 Schicht 6. Alles Keramik. M. = 1:3.

T. 22: Kostjavec nad Tihabojem. 1-11 plast 6. Vse keramika. M. = 1:3.
 Taf. 22: Kostjavec bei Tihaboj. 1-11 Schicht 6. Alles Keramik. M. = 1:3.